

МОНГОЛ УЛСЫН
ЗАМ, ТЭЭВРИЙН ХӨГЖЛИЙН
САЙДЫН ТУШААЛ

Зөхиргээний нэмэлт шалтгааныг
актын улсын нэгдсэн санд
2020 оны 01 сарын 10-ны
сдрийн 4628 дугаарт бүртгэл.

2019 оны 12 сарын 30 өдөр

Дугаар 390

Улаанбаатар хот

Жишиг норм батлах тухай

Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэг, Автотээврийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.4 дэх заалтыг тус тус үндэслэн ТУШААХ нь:

1. "Автомашины 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахуун зарцуулалтын жишиг норм"-ыг 1 дүгээр, "Автомашины 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх болон бууруулах нөхцөлүүд"-ийг 2 дугаар, "Автомашины шатахуун зарцуулалтын нормыг тооцоолох аргачлал, зөвлөмж, жишээ"-г 3 дугаар, "Автомашины эдэлгээний нөөцийн доод хязгаар буюу гүйлтийн норм"-ыг 4 дүгээр, "Автомашины сэлбэг хэрэгслийн эдэлгээний доод хязгаарын норм"-ыг 5 дугаар хавсралтаар тус тус баталсугай.

2. Автомашины шатахуун зарцуулалтын жишиг норм, шатахуун зарцуулалтын жишиг нормыг нэмэгдүүлэх болон бууруулах нөхцөлүүд, автомашин, түүний үндсэн агрегат, зангилаанууд, резин дугуй, зай хураагуурын эдэлгээний нөөцийн доод хязгаарын жишиг норм, түүнийг нэмэгдүүлэх болон хорогдуулах нөхцөлүүдийг харгалзан өөрсдийн ажил үйлчилгээнийхээ онцлогт нийцүүлэн мөрдөж ажиллахыг автотээврийн байгууллага, аж ахуйн нэгж, автотээврийн хэрэгсэл бүхий иргэдэд зөвлөсүгэй.

3. Энэ тушаал гарсантай холбогдуулан "Жишиг норм батлах тухай" Дэд бүтцийн сайдын 2004 оны 19 дүгээр тушаал, "Жишиг норм батлах тухай" Зам, тээвэр, барилга хот байгуулалтын сайдын 2011 оны 224 дугаар тушаалыг тус тус хүчингүй болсонд тооцсугай.

САЙД

Б.ЭНХ-АМГАЛАН

Бүртгэлийн дугаар 625
МОНГОЛ УЛСЫН
ЗАМ ТЭЭВРИЙН ХӨГЖЛИЙН
ХУУЛЬ АРХИВ
Хууль бар олон улсын хамтын ажиллагаа
2019 оны 12 сарын 30 өдөр

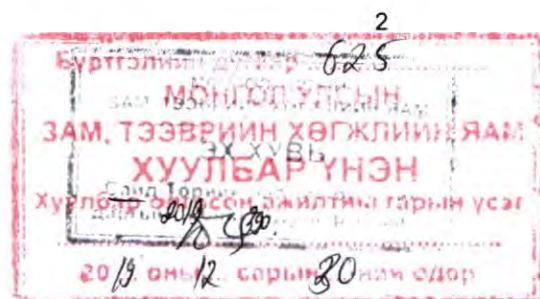
Зам, тээврийн хөгжлийн сайдын 2019 оны 12 сарын 30 -ний өдрийн 390 дугаар тушаалын 1 дүгээр хавсралт

**АВТОМАШИНЫ 100 КМ ГҮЙЛТЭД ЗАРЦУУЛАХ ШАТАХУУН
ЗАРЦУУЛАЛТЫН ЖИШИГ НОРМ**

№	Автомашины марк, загвар	Хөдөлгүүрийн багтаамж [см ³]	Шатахуун зарцуулалтын жишиг норм [л/100 км]	
			Орон нутгийн замд	Хөдөлгөөний эрчим ихтэй Улаанбаатар хотын замд /20 хувийн шатахууны нэмэгдэл тооцсон/
I	СУУДЛЫН АВТОМАШИН			
AUDI				
1	Q7 3.6 FSI V6	3597	14.0 Б	17.5
BMW				
2	7er (F01)	2993	7,1 Д	8,8
3	X1 (E84)	1995	5,1 Д	6.3
4	X3 (E83)	3000	7,2 Д	9,0
5	X3 (E83)	3000	10,6 Б	13,2
6	X3 (F25)	2993	6,7 Д	8,4
7	X3 2,5i	2500	10,5 Б	12,6
8	X4 (F26)	2000	7,2 Б	9,0
9	X5 (E70)	2993	8,4 Д	10,5
10	X5 (E70)	2996	10,4 Б	13,0
11	X6 (E71)	2979	10,2 Б	12,8
12	X6 (E71)	2993	8,4 Д	10,5
CHEVROLET				
13	Aveo II Hatchback	1398	6,6 Б	8.3
14	Aveo Hatchback 3d	1399	6.8 Б	8.6
15	Aveo Hatchback 3d	1498	6,2 Б	7.8
16	Captiva II	2231	7,7 Д	9.6
17	COLORADO	2500	10.5 Б	13.1
18	Cruze Sedan	1598	7,1 Б	8.9
19	Spark III	995	5,3 Б	6,7
20	Tahoe	5327	12.6 Б	15.7
DAEWOO				
21	Daewoo Lanos	1600	7.7 Б	9.6
22	Daewoo Nexia	1500	7,7 Б	9.6
23	Genra	1150	6.4 Б	8.0

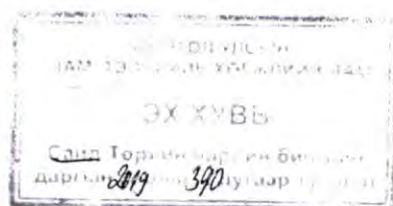
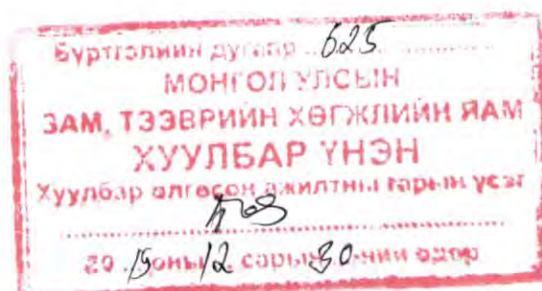
Бүртгэлийн дугаар 625
МОНГОЛ УЛСЫН
ЗАМ, ТЭЭВРИЙН ХӨГЖЛИЙН ЯАМ
ХУУЛБАР ҮНЭН
Хуулбар олгосон ажилтны гарын үсэг
2019 оны 12 сарын 30-ний өдөр

24	Genra	1399	7.0 Б	8.8
25	Lanos	1500	7,1 Б	8,5
26	Matiz	796	4.5 Б	5.7
27	TOSCA	1991	6,6 Д	8.3
28	TOSCA	1993	8.4 Б	10.6
29	TOSCA	2492	9,7 Б	12.2
30	Winstorm	1991	7,8 Д	9.7
31	Winstorm	2405	9,2 Б	11.5
32	Winstorm	3195	12.8 Б	16.0
DODGE				
33	CALIBER	1968	6,1 Б	7,6
34	CALIBER	1998	7.3 Б	9.1
35	DURANGO III	3600	11.8 Б	14.7
FORD				
36	EVEREST 3.2	3200	8,4 Д	10,5
37	EVEREST 2.0	2000	6,9 Д	8,7
38	Expedition	4601	13,4 Б	16,8
39	Expedition	5398	13,8 Б	17,2
40	Explorer IV	3998	12.6 Б	15.7
41	Explorer IV	4601	13.4 Б	16.8
42	Explorer V	3500	11.0 Б	13.8
43	F-150	5400	13.5 Б	17.0
44	Ranger III Double Cab	2500	8,7 Б	11,3
45	Ranger II Double Cab	2953	10,1 Д	12,6
46	Ranger IV Super Cab	3198	9.0 Д	11,2
47	Ranger 4.0 V6	4000	12.8 Б	16.0
GREAT WALL				
48	HOVER-CC6460	2378	10.8 Б	13.5
HONDA				
49	Civic VIII sedan	1343	4,6 Б	5,5
50	CR-V III	2354	10.4 Б	13.0
51	Fit (GD)	1339	6.5 Б	8.1
52	Insight II	1339	4.2 X	4.7
HUMMER				
53	H2 SUT	5967	24.0 Б	30.0
54	H2 SUT	6162	22.4 Б	28.0
55	H3	3460	11.8 Б	14.7
56	H3	3653	12.6 Б	15.7
57	H3T	3653	13.4 Б	16.8
HYUNDAI				
58	Accent III	1396	6,6 Б	8.3
59	Accent III	1399	7.5 Б	9.4

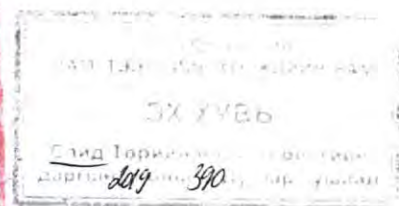

60	Accent Hatchback III	1399	6,6 Б	8.3
61	Accent Hatchback III	1493	4,7 Д	5.8
62	Accent Hatchback III	1599	6,8 Б	8.4
63	Accent Hatchback III /Automatic/	1599	7,1 Б	8.9
64	Avante	1591	7.8 Б	9.7
65	AVANTE HD	1591	7.7 Б	9.6
66	AZERA 2.2 CRDi	2188	8,3 Д	10.4
67	Elantra IV	1582	7.3 Б	9.1
68	Elantra XD	1591	8.4 Б	10.6
69	Elantra XD	1975	7,7 Б	9,5
70	Grandeur TG	2359	10,4 Б	13.0
71	Santa Fe II	2188	7.7 Д	9.6
72	Santa Fe III	2400	9,1 Б	11.4
73	Santa Fe II	2656	10.2 Б	12.7
74	Sonata V (NF)	1997	8.3 Б	10.4
75	Sonata VI (YF)	1998	8.3 Б	10.4
76	Sonata VI (YF)	2359	8,4 Б	10.6
77	Sonata VI (YF)	2359	6,5 X	7.1
78	Sonata VII (LF)	1591	7,5 Б	9.4
79	Sonata VII (LF)	1998	9.0 Б	11.2
80	Sonata VII (LF)	1999	5.8 X	6.4
81	Sonata VII (LF)	2359	9,0 Б	11.2
82	Tucson	1975	8.2 Б	10.2
83	Tucson II	1995	6.5 Д	8.1
84	Tucson	2000	9,0 Б	11,2
85	Veracruz	3800	11.8 Б	14,7
86	Verna Sedan	1399	6,6 Б	7,9
87	Verna Sedan /Automatic/	1599	7.5 Б	9.4
INFINITI				
88	FX II 35	3498	13.0 Б	16.2
89	QX56	5552	16.5 Б	21.4
KIA				
90	Carnival III automatic	2656	11,0 Б	13,8
91	Carnival III automatic	2902	8,1 Д	10,1
92	Carnival III automatic 3i	3778	12,2 Б	15.2
93	CERATO Forte 1.6 SX	1591	7.7 Б	9.6
94	CERATO Forte 2.0 SX	1998	8.4 Б	10.6
95	Lotze	1998	7.8 Б	9.7
96	MOHAVE	3778	12,3 Б	15.4
97	Optima III (facelift 2013)	1998	7,4 Б	9.3
98	Optima III	1999	7,9 Б	9,9
99	PICANTO 1.0 i 12V (60 Hp)	999	5,4 Б	6,7

3

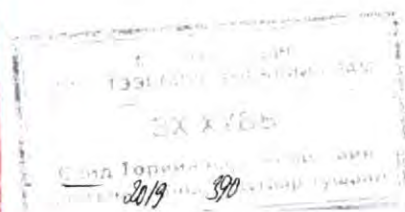

100	PICANTO 1.1i 12V (64 Hp) Automatic	1086	5,5 Б	6.8
101	PICANTO II 1.2 16V (85 Hp) automatic	1248	5,7 Б	7.1
102	Pride	1324	7,0 Б	8,8
103	Rio III Sedan (UB) automatic	1396	6,9 Б	8,6
104	Sorento II	2199	7,4 Д	9.3
105	Sorento II (facelift 2012)	2199	6,2 Д	7,6
106	Sorento II (facelift 2012) Automatic	2199	6,8 Д	8.5
107	Sorento II (facelift 2012)	2359	9.1 Б	11.4
108	Sportage II	1991	7,4 Д	9.3
109	Sportage III	1995	5.4 Д	6,7
110	Sportage III	1998	7.8 Б	9,6
111	Sportage II Automatic	2000	8,5 Б	10.6
112	Sportage III automatic	2000	8,7 Б	10,9
113	Sportage III automatic	2000	7,0 Д	8.8
LANDROVER				
114	Range Rover Evoque I	2000	8,8 Б	11,0
115	Defender 110	3528	12,0 Б	15,0
116	Range Rover IV	2993	6,5 Д	8,1
117	Range Rover III (Facelift 2005)	4196	17,4 Б	21,7
118	Range Rover IV	4367	9,1 Д	11,4
119	Range Rover III (Facelift 2005)	4400	16,8 Д	21,0
120	Range Rover Sport II	5000	21,6 Б	27,0
121	Range Rover Sport I	5000	19,2 Б	24,0
122	Range Rover Sport I (facelift 2009)	5000	18,0 Б	22,5
123	Range Rover IV	5000	16,2 Б	20,3
124	Range Rover III (Facelift 2009)	5000	18,0 Б	22,3
LEXUS				
125	GS III	3456	11,4 Б	14.2
126	GX 470 (238 Hp)	4664	14,4 Б	17,3
127	GX 470 (270 Hp)	4664	14,9 Б	17,9
128	GX (J150)	4608	14.2 Б	17.7
129	LS IV	4608	10.4 Б	13,0
130	LX470	4661	14.5 Б	18.1
131	LX570	5663	14.5 Б	18.1
132	RX II	3000	7.6 Б	9.4
133	RX II	3302	10.5 Б	13.2
134	RX II	3456	12.5 Б	15.7
135	RX III	3500	11.4 Б	14.2

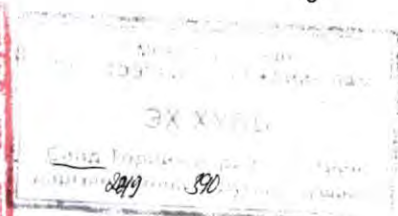
136	RX III	3500	6 X	7,5
MAZDA				
137	CX-7	2260	9,7 Б	12,2
138	Demio (DY)	1300	6,5 Б	8,1
139	Verisa L	1498	5,6 Б	7,0
MERCEDES BENZ				
140	E-200	1796	9,0 Б	11,2
141	E-class	1797	8,3 Б	10,4
142	E300	2987	8,2 Б	10,2
143	E350	3498	11,5 Б	14,4
144	G500	3982	11,7 Б	14,7
145	G500	4966	15,4 Б	19,2
146	G500	5439	17,2 Б	21,4
147	G500	5461	16,0 Б	20,0
148	G63	5461	13,8 Б	17,2
149	GL450	4490	14,4 Б	18,0
150	ML350	2987	6,8 Д	8,5
151	ML350	3498	11,5 Б	14,4
152	S350	2987	6,0 Д	7,4
153	S350	3498	11,5 Б	14,5
154	S550	5461	13,5 Б	16,9
MITSUBISHI				
155	Colt VI (Z30)	1332	6,5 Б	8,1
156	Colt VI (Z30)	1493	4,7 Д	5,8
157	Colt VI (Z30) 150 hp	1499	6,4 Б	8,0
158	DELICA	3000	12,0 Б	15,0
159	L200	2477	8,4 Д	10,5
160	Outlander II (XL)	2360	9,4 Б	11,7
161	Pajero IV	3000	12,6 Б	15,8
NISSAN				
162	DUALIS	1997	8,5 Б	10,6
163	Fuga II	2495	10,7 Б	13,3
164	JUKE	1500	4,8 Д	6,0
165	JUKE	1618	7,3 Б	9,1
166	JUKE, /automatic/	1618	7,9 Б	9,9
167	March (k12)	1200	4,6 Б	6,0
168	March (k12), /automatic/	1240	6,6 Б	8,3
169	Maxima QX VI (A34)	3498	10,9 Б	13,6
170	Micra	1200	6,4 Б	8,0
171	Murano (Z51) (facelift 2010)	2488	8,3 Д	10,4
172	Murano (Z51)	3498	11,3 Б	14,2
173	Navara III (D40 facelift 2010)	2488	8,4 Д	10,6

5

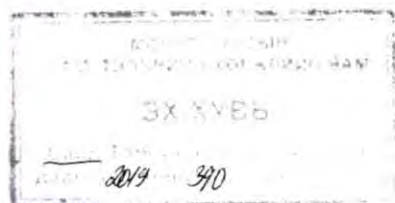

174	Navara III (D40)	2500	9,4 Д	11,7
175	Note I (E11)	1461	4,9 Д	6,2
176	Note I (E11) (facelift 2010)	1461	4,5 Д	5,6
177	Note II (E12)	1461	4,2 Д	5,2
178	Pathfinder III	2488	10,0 Д	12,4
179	Pathfinder III (2010 facelift)	2991	9,5 Д	12,5
180	Pathfinder III	3954	14,4 Б	18,0
181	Patrol GR II (Y61)	3000	9,8 Д	12,3
182	Patrol GR II (Y61)	4169	15,5 Д	19,3
183	Patrol GR II (Y61)	4759	19,4 Б	24,2
184	Patrol (Y62)	5600	16,2 Б	20,3
185	PICKUP	2494	10,4 Д	13,0
186	Qashqai+2 (2010 facelift)	1995	6,4 Д	7,9
187	Qashqai+2 (2010 facelift) automatic	2000	7,1 Д	8,8
188	Skyline XI (R35)	2495	10,7 Б	13,3
189	Sunny	1500	7,4 Б	9,3
190	TEANA	2349	10,8 Б	13,5
191	Teana II	2500	9,5 Б	11,9
192	Teana II	3498	10,9 Б	13,6
193	Tiida	1596	7,4 Б	9,3
194	Tiida	1797	8,1 Б	10,1
195	Wingroad (Y11)	1497	7,8 Б	9,7
196	X-Terra	3275	11,6 Б	14,5
197	X-Terra turbo	3275	12,6 Б	15,8
198	X-Trail II (T31, facelift 2010)	1995	7,1 Д	8,8
199	X-Trail II (T31)	1998	8,9 Б	11,1
200	X-Trail II (T31) CVT	2488	9,2 Б	11,5
RENAULT				
201	SAMSUNG SM5	1997	10,4 Б	13,0
SKODA				
202	Octavia II Combi (facelift 2009)	1595	8,4 Б	10,6
203	Octavia II Combi (facelift 2009)	1598	4,9 Д	6,2
SSANGYONG				
204	ACTYON	2295	12,2 Б	15,3
SUBARU				
205	XV 2.0i	1998	7,2 Б	8,6
206	Impreza III Sedan	1498	7,6 Б	9,4
207	Forester III (facelift 2010)	1995	7,5 Б	9,3
208	Forester III 2.5XS	2457	10,0 Б	12,5
209	Forester III 2.5XT	2457	11,0 Б	13,8

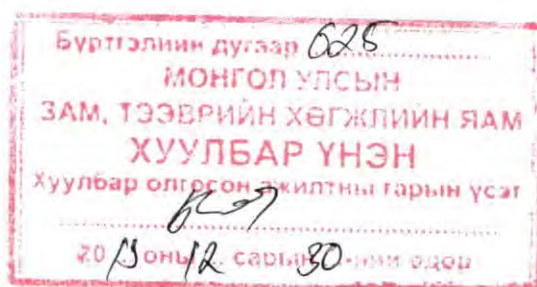
6

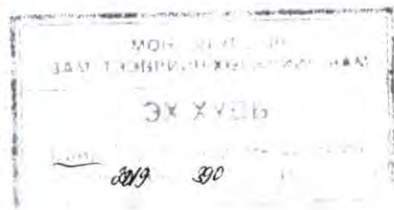
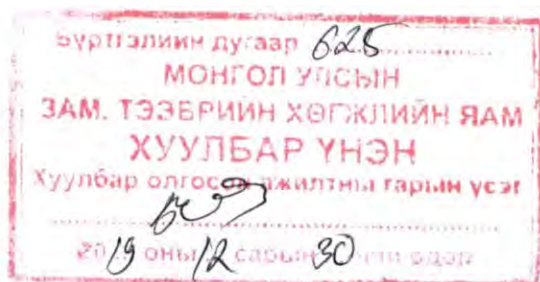
210	Forester IV	2500	8,7 Б	10,9
211	Outback IV, limited	2457	9,0 Б	11,2
SUZUKI				
212	Swift I	1248	5,2 Д	6,5
213	Grand Vitara III	1995	8,5 Б	10,6
214	Grand Vitara III automatic	2393	8,0 Б	9,6
215	Grand Vitara III	2393	7,6 Б	9,1
216	Grand Vitara III (facelift 2012) automatic	2393	9,7 Б	12,1
217	Grand Vitara III (facelift 2012)	2393	9,0 Б	11,2
218	Jimny (FJ)	1300	8,3 Б	10,4
219	Jimny (facelift 2012)	1328	7,2 Б	9,0
220	Jimny (3th)	1328	7,8 Б	9,7
221	Swift I	1328	6,4 Б	8,0
222	SX4	1586	7,1 Б	8,8
223	SX4 sedan	1586	7,9 Б	9,9
TOYOTA				
224	Allion	1497	7,8 Б	9,7
225	Allion	1794	8,0 Б	10,1
226	Allion	1998	8,4 Б	10,6
227	Auris	1398	7,0 Б	8,7
228	Auris	1598	7,4 Б	9,3
229	Blade	2362	10,1 Б	12,7
230	Blade	3456	11,0 Б	13,8
231	Camry VII	2000	8,4 Б	10,6
232	Camry VI	2362	6,9 X	8,6
233	Camry Solara II	2362	10,4 Б	13,0
234	Camry VI (XV40)	2362	11,0 Б	13,8
235	Camry VI (XV40)	2362	6,8 X	8,6
236	Camry VI (XV40)	2362	8,4 Б	10,1
237	Camry VII (XV50)	2494	8,5 Б	10,6
238	Camry VII (XV50)	2494	7,4 X	9,3
239	Camry VII (XV50)	3456	10,1 Б	12,7
240	Corolla Axio	1496	7,3 Б	9,1
241	Corolla Fielder	1496	7,3 Б	9,1
242	Corolla Verso II 1.6i	1598	7,5 Б	9,4
243	Corolla Verso II 1.8 VVT-i	1794	7,8 Б	9,7
244	Corolla Verso II 2.2 D-CAT	2231	6,9 Д	8,6
245	Corolla Verso III 1.6	1598	6,9 Б	8,6
246	Corolla Verso III 1.8	1798	7,0 Б	8,7
247	Corolla Verso III 2.0	1998	5,6 Д	7,0
248	Corolla Verso III 2.2	2231	6,0 Д	7,4

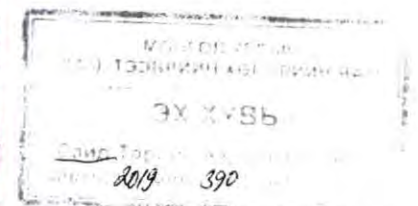
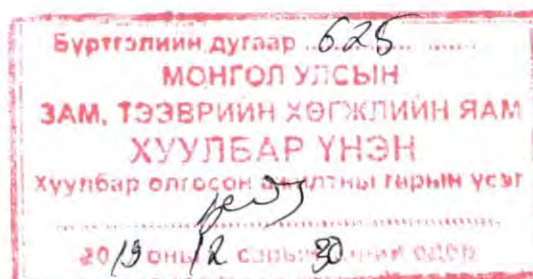
249	Corolla XI 1.33	1329	5.8 Б	7.3
250	Corolla XI 1.36	1364	4.0 Д	5,0
251	Corolla XI 1.6	1598	5,9 Б	7.4
252	Corolla X (E140, E150) 1.3	1329	5.9 Б	7,4
253	Corolla X (E140, E150) 1.4	1364	4.6 Д	5,8
254	Corolla X (E140, E150) 1.6 i	1598	6.9 Б	8,6
255	Corolla X (E140, E150) 2.0	1998	5,6 Д	7.0
256	Corolla-Rumion 1.5i	1500	8.4 Б	10.6
257	Crown Athlete Hybrid	2493	6.0 X	7.5
258	Crown 2.5 Athlete	2499	10.0 Б	12.5
259	Crown 3.0 (A)	2995	11.0 Б	13.7
260	ESTIMA	2362	7.2 X	9.0
261	FJ Cruiser 4.0 V6	4000	12,8 Б	16,0
262	Fortuner	2700	11.5 Б	14,4
263	Fortuner	2982	9.1 Д	11.4
264	Harrier 2.4	2364	10.4 Б	13,0
265	Harrier 3.0	2995	11,0 Б	13.7
266	Harrier	3300	7,3 X	9,1
267	Highlander I	2362	10.0 Б	12.4
268	Highlander II	2672	10,5 Б	13.2
269	Highlander I	3000	10,8 Б	13.5
270	Highlander II	3311	10,8 X	13.5
271	Highlander III	3456	11.5 Б	14.4
272	Highlander II	3456	10.8 X	13.5
273	Highlander II	3456	11.2 Б	13.9
274	Hilux Double Cab VII (facelift 2011)	2494	7,2 Д	9.0
275	Hilux Extra Cab VII	2494	7,2 Д	9.0
276	Ist	1500	6,5 Б	8.1
277	Kluger V	2364	10,0 Б	12,5
278	Land Cruiser (120) Prado	2982	9.24 Д	11,5
279	Land Cruiser 100	2982	8,4 Д	10,5
280	Land Cruiser 200	3956	11,9 Б	14,8
281	Land Cruiser 200	4461	9,6 Д	12,0
282	Land Cruiser 200	4663	15,2 Б	19,0
283	Land Cruiser 200 (facelift 2013)	2755	7,6 Д	9,4
284	Land Cruiser 200 (facelift 2013)	4461	9,2 Д	11,5
285	Land Cruiser 200 (facelift 2013)	4608	11,5 Б	14,4
286	Land Cruiser 70	4461	9,6 Д	12,0
287	Land Cruiser 78	4461	9,6 Д	12,0
288	Land Cruiser 79	4164	11,7 Д	14,7

289	Land Cruiser 79	4461	11,7 Д	14,7
290	Land Cruiser Prado (J150 facelift 2013)	4663	15,2 Б	19,0
291	Land Cruiser Prado (J150 facelift 2013)	2694	11,4 Б	14,2
292	Land Cruiser Prado (J150 facelift 2013)	2755	7,4 Д	9,3
293	Land Cruiser Prado (J150 facelift 2013)	2982	7,8 Д	9,7
294	Land Cruiser Prado (J150 facelift 2013)	3956	11,8 Б	14,7
295	Land Cruiser Prado (J150 facelift 2017)	2694	11,4 Б	14,2
296	Land Cruiser Prado (J150 facelift 2017)	2755	7,4 Д	9,3
297	Land Cruiser Prado (J150 facelift 2017)	3956	12,0 Б	15,0
298	Land Cruiser Prado (J150)	2982	8,4 Д	10,5
299	Land Cruiser Prado (J150)	3956	11,8 Б	14,7
300	Land Cruiser Prado (J150)	4608	13,9 Б	17,4
301	Land Cruiser Prado (J150)	4663	15,2 Б	19,0
302	MARK-X-ZIO	2362	9,9 Б	12,3
303	Passo	1000	3,9 Б	4,8
304	Passo	1300	4,5 Б	5,7
305	Premio	1794	8,4 Б	10,6
306	Prius II (NHW20)	1497	4,3 Х	5,4
307	Prius IV (XW50)	1798	4,2 Х	5,2
308	Prius+ (facelift 2015)	1798	5,3 Х	6,7
309	Prius Plug-in Hybrid (ZVW35)	1798	4,0 Х	5,0
310	Prius III (ZVW30)	1798	5,0 Х	6,3
311	Prius +	1798	5,3 Х	6,7
312	PROBOX	1500	7,8 Б	9,7
313	Ractis/Verso-S	1496	7,1 Б	8,9
314	4Runner IV	3956	11,2 Б	14,0
315	4Runner IV /4x2/	4664	11,7 Б	14,6
316	4Runner IV /4x4/	4664	12,5 Б	15,6
317	4Runner V	2694	10,4 Б	13,0
318	4Runner V	3956	11,5 Б	13,8
319	4Runner V (facelift 2013)	3956	11,5 Б	13,8
320	Ractis	1364	4,2 Д	5,2
321	Raum	1497	8,4 Б	10,5
322	RAV 4 IV	1987	7,8 Б	9,7
323	RAV4	1998	5,0 Д	6,3
324	RAV 4 III	2231	6,5 Д	8,1
325	RAV 4 IV (facelift 2015)	2231	6,4 Д	7,9

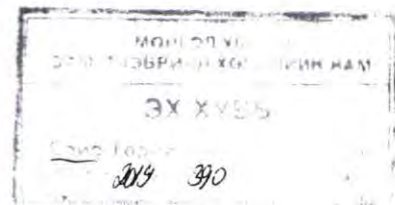
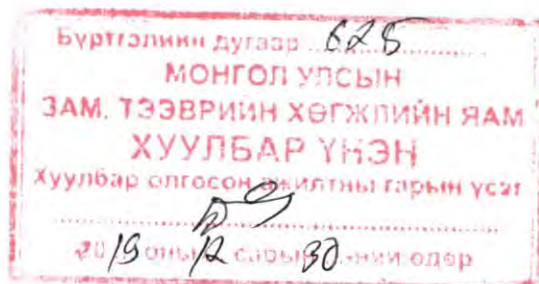
326	RAV 4 III	2362	10.0 Б	12.4
327	RAV 4 II	2494	6.5 X	8.1
328	Rush	1495	7.2 Б	9.0
329	SAI	2362	6.5 X	8,1
330	Succeed	1500	7,2 Б	9.0
331	Tacoma III Double Cab Long	3456	10.8 Б	13,5
332	Tacoma III Double Cab	3456	11.2 Б	13.9
333	Tundra II Regular Cab (facelift 2009)	4608	11,7 Б	14,6
334	Tundra II Double Cab Long Bed	4664	12,5 Б	15,6
335	Tundra CrewMax	4664	13.4 Б	16,8
336	Tundra Double Cab	4664	13.4 Б	16,8
337	Tundra CrewMax	5663	14,5 Б	18.1
338	Tundra Double Cab	5663	14.5 Б	18,1
339	Vanguard	2400	10,0 Б	12.5
340	Venza	2672	9,7 Б	12.2
341	Vitz	997	3.9 Б	4.9
342	Vitz	1300	5,7 Б	7.1
UAZ				
343	315108	2200	10,6 Д	13,2
344	31512	2445	10,5 Б	12,6
345	31514	2445	11,1 Б	13,3
346	315143	2450	10,8 Б	13,5
347	PATRIOT	2693	11.6 Б	14,5
348	315148	2240	10.0 Д	12,0
349	315192	2890	15,0 Б	18,7
350	31519	2890	15,6 Б	19,5
351	315195	2890	15,5 Б	19,4
352	315195	2700	13,2 Б	16,5
353	315195	2200	10,6 Д	13,2
354	315195	2200	10,8 Д	13,5
355	3159	2700	13,2 Б	16,5
356	3163	2700	11,4 Б	14,2
357	3163	2300	10,2 Д	12,7
VOLKSWAGEN				
358	Passat Alltrack (B7)	1798	8,5 Б	10,7
359	Passat Alltrack (B7)	1968	5,7 Д	7,2
360	Cross Polo	1197	4,7 Б	6,0
361	Tiguan	1984	10,8 Б	13,5
362	Tiguan (facelift 2011)	1984	9,4 Б	11,8
363	Touareg II (7P5)	2967	6,8 Д	8,5
364	Touareg II (facelift 2014)	2995	7,0 X	8,7

365	Touareg I (7L)	3189	15,3 Б	19,1
366	Touareg II (7P5)	3597	10,5 Б	13,2
367	Touareg I (7L)	3598	14,4 Б	18,0
II	АЧААНЫ АВТОМАШИН			
SHACMAN				
368	Shacman (6x4)	9726	36,0 Д	-
369	Shacman (8x4)	11600	38,5 Д	-
BEIBEN				
370	Beiben North Benz	11700	38,0 Д	-
371	Beiben North Benz	9726	34,8 Д	-
372	Beiben North Benz	11596	37,6 Д	-
CAMC				
373	HN төрлүүд	8800	34,0 Д	-
374	HN 4250	11596	37,0 Д	-
DAEWOO				
375	F3DEF	11051	36,5 Д	-
376	TATA-K4D6F	11100	37,0 Д	-
DAYUN				
377	DAYUN	11596	38,5 Д	-
378	DAYUN	9726	34,1 Д	-
DONGFENG				
379	DFL3251	8900	34,4 Д	-
380	DONGFENG	9726	35,0 Д	-
FAW				
381	FAW	8600	34,6 Д	-
382	FAW	9726	36,0 Д	-
383	CA3310	11000	37,5 Д	-
FORD				
384	TRANSIT 2,0 automatic	2000	10,6 Д	13,2
385	TRANSIT 2,2	2200	10,2 Д	12,8
386	TRANSIT 2,4D	2400	10,8 Д	13,5
387	TRANSIT 2,5 D	2500	11,4 Д	14,2
FOTON				
388	FORLAND	2700	12,0 Д	15,0
389	FORLAND	9726	35,2 Д	-
390	BJ3318	11596	38,0 Д	-
HINO				
391	YC1250FS2PM	10520	35,4 Д	-
HONGYAN				
392	HONGYAN	10420	34,8 Д	-
393	HONGYAN	9726	34,0 Д	-
HOWO				

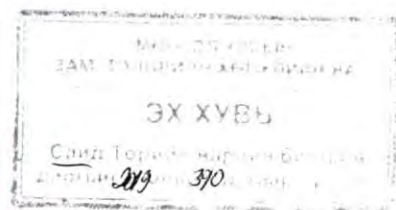

394	HOWO (6X4)	9726	34.5 Д	-
395	HOWO (8X4)	9726	38.5 Д	
396	HOWO	11596	39.0 Д	-
HYUNDAI				
397	HD 65	3907	14.5 Д	18,1
398	HD1000	12930	36,0 Д	-
399	HD-120	7540	20,0 Д	25,0
400	HD-120	6600	17,0 Д	21,2
401	HD-270	9960	28,0 Д	35,0
402	HD-35	2500	13,0 Д	16,2
403	HD-78	3900	14.5 Д	18.1
404	HD72	3300	14,0 Д	17.5
405	HD72	3928	15,0 Д	18.7
406	Porter II	2467	10,2 Д	12,7
407	Porter II	2497	10,5 Д	13,1
KIA				
408	Bongo 2.4 MT 4X2	2359	8,3 X	10.3
409	Bongo3	2497	10,5 Д	13,1
410	Bongo3	2700	11,5 Д	14,4
411	Bongo 2.9 MT 4X2	2900	12,0 Д	15,0
412	Bongo 2.9 MT 4X4	2900	10,5 Д	13,1
413	Bongo 2.9 AT	2900	10,0 Д	12,5
MITSUBISHI				
414	FUSO CANTER 2.8	2800	11,2 Д	14,0
415	FUSO	4899	15,6 Д	19,5
416	FUSO	8200	18,0 Д	22,5
SCANIA				
417	P420CB8X4EHZ	11700	38,0 Д	-
SHAANXI				
418	SHAANXI	9726	37,0 Д	-
SINOTRUK				
419	SINOTRUK	9726	36,2 Д	-
VOLVO				
420	FH440	12780	39,0 Д	-
421	FH610	16120	42,5 Д	-
422	FM44084R	12783	39,5 Д	-
423	ZJV3310RJ35	12783	39,5 Д	-
XCMG				
424	QY20B	11596	37,0 Д	-
UAZ				
425		39094	2690	15,4 Б
426		3303	2700	15,4 Б

III	АВТОБУС			
DAEWOO				
427	BS106	11051	29,0 Д	36,2
FIAT				
428	DUCATO	2287	12,8 Д	16,0
FORD				
429	Econoline E350 Van	5400	23,2 Б	29,0
430	Transit 350 Bus	2402	12,1 Д	15,1
431	Transit FT 150/150L 2.5D (13 суудалтай)	2496	11,3 Д	14,1
432	Tourneo 2,2D	2198	10,5 Д	13,1
433	Transit 150/150L 2.0i (15 суудалтай)	2000	13,0 Б	16,2
434	Transit 2.0 (12 суудалтай)	2000	13,5 Б	16,9
435	Transit 2.4 (14 суудалтай)	2402	11,5 Д	14,4
436	Transit 350 (13 суудалтай)	2402	11,9 Д	14,9
437	Transit 350 (14 суудалтай)	2402	12,1 Д	15,1
GAZ				
438	2705	2015	16,3 Б	20,4
HYUNDAI				
439	Aero city	11150	28,5 Д	35,6
440	Aero city 540	11150	29,0 Д	36,2
441	Aero city 570	11150	29,0 Д	36,2
442	Aero Express	11150	29,0 Д	36,2
443	Aero space	12900	30,0 Д	37,5
444	Aero Town	6600	17,2 Д	21,5
445	Country 3.3	3300	13,5 Д	16,9
446	County	3907	14,0 Д	17,5
447	GRANDSTAREX	2497	10,0 Д	12,5
448	Starex	2476	10,0 Д	12,5
449	Starex	2351	11,5 Б	14,4
450	UNIVERSE	11149	30,0 Д	37,5
451	UNIVERSE	12300	30,5 Д	38,1
IVECO				
452	NJ6493	2798	10,5 Д	13,1
KIA				
453	GRANBIRD	11000	28,0 Д	35,0
454	GRANBIRD	12344	31,0 Д	38,7
455	GRANBIRD	16740	34,0 Д	42,5
MAZ				
456	215067	7200	46,0	57,5
MAZDA				
457	Bongo	2000	10,0 Д	12,5

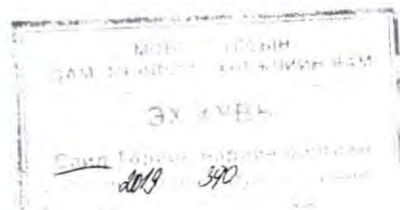
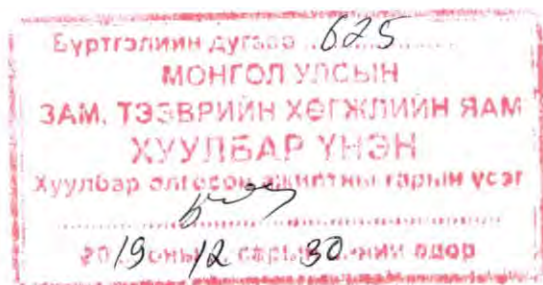
13

MERCEDES BENZ				
458	SPRINTER	1998	9,8 Д	12,2
NISSAN				
459	Urvan	2488	10,0 Д	12,5
460	CARAVAN	2950	12,5 Д	15,6
PAZ				
461	3205-70	4750	19,7 Д	24,6
462	PAZ 3205 /3M3 5112.10/	4670	25,6 Б	32,0
463	PAZ 4234	4750	19,2 Д	24,0
464	PAZ 32053	4700	24,8 Б	31,0
465	PAZ 32053	4750	19,2 Д	24,0
TOYOTA				
466	Coaster 4,2D	4200	17,0 Д	21,2
467	Hi Ace	1998	11,2 Б	14,0
468	Hi Ace	2400	12,8 Б	16,0
469	Hi Ace	2694	14,0 Б	17,5
470	Hi Ace	3000	15,0 Б	18,7
471	Hi Ace 2800 Supercustom D	2779	10,8 Д	13,5
YUTONG				
472	ZK6108HG	8268	25,0	31,2
UAZ				
473	2206	2700	13,6 Б	17,0
474	3909	2693	12,6 Б	15,7
475	374195	2693	13,2 Б	14,0
476	3303	2890	15,6 Б	19,5
477	3962	2890	14,5 Б	18,2
478	39094	2890	17,8 Б	22,2
479	39099	2890	15,6 Б	19,5
480	220692	2890	15,6 Б	19,5
481	29891	2693	13,8 Б	17,2
482	220695	2890	15,6 Б	19,5
ZHONGTONG				
483	LCK610	7800	24,0	30,0

Тайлбар:

- Жишиг нормыг шууд үндсэн норм болгон мөрдөж болох бөгөөд тодорхой хугацаанд шатахуун зарцуулалтын сорил, туршилтыг явуулсны үндсэн дээр бодит зарцуулалтад тулгуурлан үндсэн нормыг тогтоож мөрдөнө.
- Дээрх жишиг нормын жагсаалтад ороогүй автомашины шатахуун зарцуулалтын жишиг нормыг тогтоох, жишиг нормыг хянан үндсэн норм болгон мөрдөх аргачлал зааврыг 1 дүгээр хавсралтын 3 дахь хэсэгт тусгасан болно.
- Б – бензин хөдөлгүүр
- Д – дизель хөдөлгүүр
- Х – хосолсон хөдөлгүүр

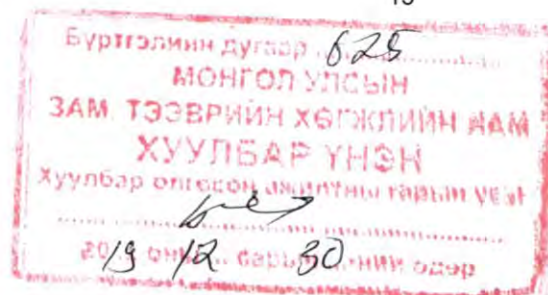
Зам. тээврийн хөгжлийн сайдын 2019 оны 12 сарын 30-ний өдрийн 390 дугаар тушаалын 2 дугаар хавсралт

АВТОМАШИНЫ 100 КМ ГҮЙЛТЭД ЗАРЦУУЛАХ ШАТАХУУН ЗАРЦУУЛАЛТЫН ҮНДСЭН НОРМЫГ НЭМЭГДҮҮЛЭХ БОЛОН БУУРУУЛАХ НӨХЦЛҮҮД

Хүснэгт 2.1. Автомашины шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг хүйтний улиралд нэмэгдүүлэх хувь хэмжээ, мөрдөх хугацаа

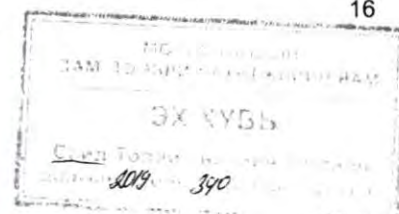
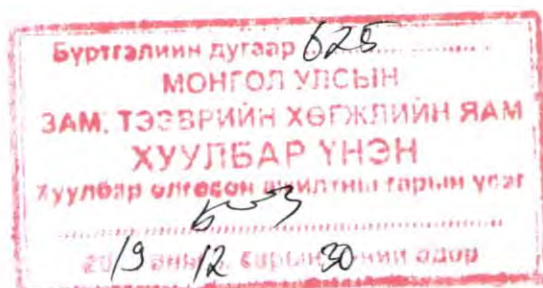
Хүйтний бүсийн ангилал	Аймгийн нэр	Сумын нэр	Хүйтний нэмэгдлийн/+/ хэмжээ, %	Нэмэгдэл олгох хугацаа / сар.өдөр/	
				Эхлэх	Дуусгах
I бүс	Завхан	Баянтэс, Баянхайрхан, Сонгино, Түдэвтэй, Нөмрөг, Тэлмэн, Булнай, Их-Уул, Яруу, Тосонцэнгэл, Отгон, Тэс			
	Хөвсгөл	Цэцэрлэг, Цагаан-Уул, Баянзүрх, Улаан-Уул, Ханх, Ренчинлхүмбэ, Чандмань-Өндөр, Цагаан-Үүр, Цагааннуур, Арбулаг	/+/10,0 +/25,0 +/10,0	10/X 11/XI 16/II	10/XI 15/II 16/IV
	Увс	Давст, Түргэн, Тариалан, Наранбулаг, Малчин, Хяргас, Зүүнговь, Тэс, Цагаанхайрхан, Баруунтуруун, Сагил, Өндөрхангай, Зүүнхангай			
II бүс		I ба III бүсэд харьяалагдаагүй аймаг, сум	/+/10,0 +/20,0 +/10,0	15/X 16/XI 16/II	15/XI 15/II 10/IV
III бүс	Өмнөговь	Бүх сум			
	Сүхбаатар	Баяндэлгэр, Онгон			
	Дорноговь	Мандах, Хатанбулаг, Сайхандулаан, Хөвсгөл, Эрдэнэ Улаанбадрах, , Өргөн, Замын-Үүд, Дэлгэрэх			
	Дундговь	Дэлгэрхангай, Хулд, Өлзийт, Өндөршил, Гурвансайхан, Баянжаргалан	/+/10,0 +/20,0 +/10,0	1/XI 21/XI 11/II	20/XI 10/II 1/IV
	Баянхонгор	Баянцагаан, Шинэжинст, Баянговь, Баянлиг, Жинст, Богд, Баацагаан			
	Говь-Алтай	Тоорой, Ажбогд, Шарга, Бигэр, Төгрөг, Халиун			
	Ховд	Үенч, Алтай, Булган, Зэрэг			

Хүйтний улиралд хосолмол хөдөлгүүр бүхий автомашинд хүснэгт 2,1-ээр тогтоосон хувь хэмжээг 50 хувиар нэмэгдүүлэн тооцно.

Хүснэгт 2.2. Авто замын нөхцөлөөс хамааруулж шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх болон бууруулах хувь хэмжээ

Ашиглалтын бүс	Нэмэгдүүлэх /+/ болон бууруулах /-/ хэмжээ [%]	Аймгийн нэр	Сумдын нэр
I бүс	/+ 15.0	Архангай	Тариат, Хангай, Чулуут
		Өвөрхангай	Бат-Өлзий, Уянга
		Баянхонгор	Баянбулаг, Гурванбулаг, Байдраг, Галуут, Эрдэнэцогт
		Хөвсгөл	Шинэ-Идэр, Жаргалант, Галт, Ренчинлхүмбэ, Цагааннуур, Улаан-Уул, Баянзүрх, Ханх, Цагаан-Үүр, Чандмань-Өндөр
		Завхан	Их-Уул, Идэр, Отгон, Шилүүстэй, Тэлмэн, Алдархаан, Ургамал, Дөрвөлжин, Завханмандал, Цагаанчулуут, Цагаанхайрхан, Яруу, Эрдэнэхайрхан, Цэцэн-Уул, Сонгино, Түдэвтэй, Нөмрөг
		Говь-Алтай	Тонхил, Хөхморьт, Бугат
		Ховд	Дуут, Мөнххайрхан, Мөст, Цэцэг, Булган, Үенч, Алтай
		Баян-Өлгий	Улаанхус, Цэнгэл, Сагсай, Бугат, Буянт, Алтай, Толбо, Дэлүүн, Булган
Увс	Завхан, Зүүнговь		
II бүс	/+ 10.0	Говь-Алтай	Баян-Уул, Жаргалан, Дарви, Шарга, Тайшир, Дэлгэр, Халиун, Бигэр, Чандмань, Цээл, Алтай, Цогт, Эрдэнэ, Төгрөг
		Завхан	Асгат, Сантмаргац, Тэс, Баянтэс, Баянхайрхан
		Ховд	Эрдэнэбүрэн, Ховд, Буянт, Манхан
		Баян – Өлгий	Ногооннуур, Алтанцөгц, Баяннуур
		Увс	Өмнөговь, Ховд, Бөхмөрөн, Тариалан, Сагил, Түргэн, Баруунтуруун, Хяргас, Зүүнхангай, Өндөрхангай, Цагаанхайрхан, Хархираа
		Төв	Мөнгөнморьт, Эрдэнэ, Баянзүрх, Баяндэлгэр, Архуст
Архангай	Жаргалант, Өндөр-Улаан, Булган		
III бүс	/+ 5.0	Өмнөговь	Гурвантэс, Ноён, Сэврэй, Баяндалай, Хүрмэн, Номгон
		Баянхонгор	Баянцагаан, Баянговь, Шинэжинст, Баян-Өндөр

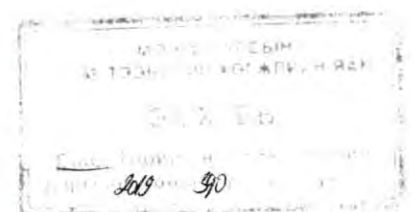
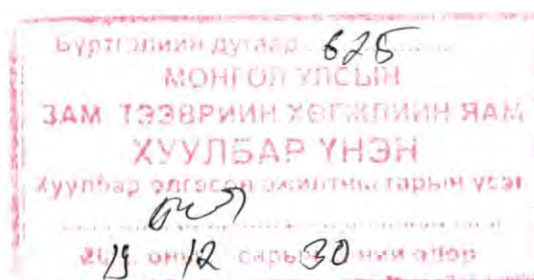
		Өвөрхангай	Хархорин, Хужирт, Зүүнбаян-Улаан, Тарагт, Өлзийт, Зүйл
		Архангай	Өлзийт, Өгийнуур, Хашаат, Цэнхэр, Хотонт, Цэцэрлэг, Хайрхан, Ихтамир, Эрдэнэмандал, Төвшрүүлэх, Батцэнгэл
		Хэнтий	Батширээт, Өмнөдэлгэр, Цэнхэрмандал
		Увс	Тэс, Давст, Малчин, Наранбулаг, Өлгий
		Ховд	Мянгад, Чандмань, Зэрэг, Дарви, Дөргөн,
		Булган	Бүх сум
		Сэлэнгэ	Бүх сум
IV бүс	I- I 5,0, I- I 10,0	Дорнод	Бүх сум
		Сүхбаатар	Бүх сум
V бүс	0,0	I-IV бүсэд хамрагдаагүй аймаг, сум болон I-III бүсэд хамаарагдах аймаг сум хатуу хучилттай авто замын сүлжээтэй болсон үед	Шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг мөрдөнө.

Тайлбар: Авто замын нөхцөлөөс хамааруулж шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх хувь хэмжээг I-III бүсийн ердийн хөрсөн замд, хорогдуулах хувь хэмжээг IV бүсийн ердийн хөрсөн замд -5%, хатуу хучилттай авто замд -10%-иар тооцно.

Хүснэгт 2.3. Ажил үйлчилгээний онцлог, авто замын онцгой хүнд нөхцөлийг харгалзан автомашины шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх тусгай нөхцөлүүд

№	Ажил үйлчилгээний онцлог нөхцөлүүд	Үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх хэмжээ [%]	Тайлбар
1	Орон нутагт замгүй газар явж эрчим хүч, холбооны шугам тавих, засварлах, зөвшөөрөгдсөн нөхцөлд ан агнах, геологи, археологи, усны хайгуул, шинжилгээ хийх, зам гүүр барих, мал тууврын экспедиц, мал эмнэлгийн түргэн тусламжид ажиллах, радио релейны станц цэгүүдэд ажиллах автомашинд	/+ 10.0	
2	Шинэ автомашин, шинэ хөдөлгүүрийн ашиглалтын эхний 1000 км гүйлтэд шатахууны үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх хэмжээ	/+ 10.0	
3	Тариан талбайд комбайн дагах, хөрс хуулагдсан уурхайн дотоод дүүрэгт ажиллах автомашинд	/+ 10.0	
4	Даршны комбайн дагаж ажиллах автомашинд	/+ 20.0	
5	Жолооны сургалтын автомашинд	/+ 20.0	
6	Хүн эмнэлгийн түргэн тусламжийн үйлчилгээ үзүүлэх үүрэг бүхий автомашинд	/+ 15.0	Зориулалтын бус автомашинаар түргэн тусламжийн үйлчилгээ үзүүлсэн тохиолдолд шатахууны нэмэгдэл олгохгүй”
7	Бага хурдаар тээвэрлэх шаардлагатай, тэсэрч дэлбэрэх аюултай, хэт хүнд, урт, овор ихтэй ачаа тээх автомашинд	/+ 5,0	
8	Овор ихтэй, хэт хүнд ачаа ачсан 30-аас дээш тоннын даацтай трайллер чирч хот хооронд болон хотын дотор тээвэр хийх автомашинд	/+ 25.0	
9	Улаанбаатар хотод цагдаагийн байгууллагын тусгай үүрэг даалгавар биелүүлэх автомашинд	/+ 25.0	Энэхүү 25 хувийн нэмэгдэлд Улаанбаатар хотын хөдөлгөөний эрчимийн нэмэгдлийг тооцсон тул Улаанбаатар хотын замын хөдөлгөөний эрчимийн 20 хувийн

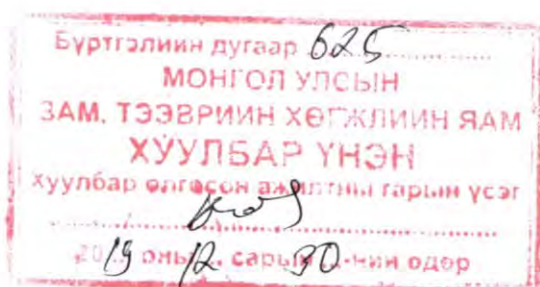
			нэмэгдлийг олгохгүй./хүснэгтийн 10 дахь заалтын/
10	Хөдөлгөөний эрчим ихтэй Улаанбаатар хотын замд ажиллах автомашинд	/+ 25,0	1-р дүгээр хавсралтад багтсан автомашинд уг нэмэгдлийг тооцсон тул давхардуулан тооцохгүй. Уг нормд ороогүй автомашинд тооцно.

Бүртгэлийн дугаар 625
МОНГОЛ УЛСЫН
ЗАМ, ТЭЭВРИЙН ХӨГЖЛИЙН ЯАМ
ХУУЛБАР ҮНЭН
Хуулбар олгосон ажилтны гарын үсэг
2019 оны 12 сарын 30-ний өдөр

МОНГОЛ УЛСЫН
ЗАМ, ТЭЭВРИЙН ХӨГЖЛИЙН ЯАМ
2019.12.30

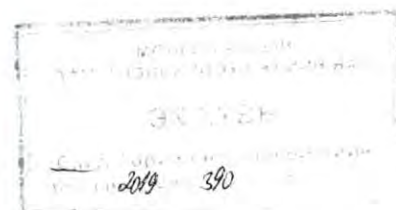
Хүснэгт 2.4. Автомашины 100 тн.км тээврийн ажлын болон өөрөө буулгагч автомашины ачаа буулгахад зарцуулах шатахууны норм

№	Үзүүлэлт	Шатахууны хэмжээ [литр]
Автомашины 100 тнкм тээврийн ажилд зарцуулах шатахууны норм:		
1	Бензинээр ажилладаг хөдөлгүүртэй автомашины гүйцэтгэсэн 100 тнкм тээврийн ажил тутамд	3,0
	Дизель түлшээр ажилладаг автомашины 100 тнкм тээврийн ажил тутамд	1,725
Өөрөө буулгагч автомашины ачаа буулгах механизм ажиллуулахад зарцуулах шатахууны норм:		
2	6 тн хүртэл даацтай өөрөө буулгагч автомашины ачаатай явалт тутамд	0,3
	6-20 тн хүртэл даацтай өөрөө буулгагч автомашины ачаатай явалт тутамд	0,5
Уул уурхайн онцгой их даацын өөрөө буулгагч автомашины ачаатай явалт тутамд:		
3	20-27 тн даацтай өөрөө буулгагч автомашинд	0,6
	27-40 тн даацтай өөрөө буулгагч автомашинд	0,8
	40-75 тн даацтай өөрөө буулгагч автомашинд	1,0
	75-аас дээш даацтай өөрөө буулгагч автомашинд	1,2

2.5. Автомашины хөдөлгүүрийн асаалтын нэг цагт зарцуулах шатахууны норм

- 2.5.1. Автомашины шатахуун зарцуулалтын нормыг гүйлтээр тооцох боломжгүй технологийн тээвэрлэлт гүйцэтгэх автомашин, тусгай төхөөрөмж бүхий автомашины тусгай төхөөрөмж ажиллуулахад олгох шатахуун, автомашиныг хүйтний улиралд халаах /гүйлт 0/ зэрэг нөхцөлд шатахуун зарцуулалтыг хөдөлгүүрийн асаалтын горимын нэг цагт зарцуулагдах шатахуунаар буюу 1 мото.цагаар тооцож олгоно.
- 2.5.2. Автомашины тусгай төхөөрөмжөө ажиллуулахад шаардагдах 1 мото.цагт зарцуулах шатахууны нормыг үйлдвэрлэгчийн буюу техникийн тодорхойлолтод заасан хэмжээгээр тогтоож мөрдөж болно.
- 2.5.3. Технологийн тээвэр гүйцэтгэж буй автомашины шатахуун зарцуулалт болон тусгай тоноглол бүхий автотээврийн хэрэгслийн ажлын нөхцөлд тусгай тоноглол ажиллаж байх үеийн шатахуун зарцуулалтын нормыг хянан үзэх, шинээр тогтооход ажлыг зураг авалтыг мэргэжлийн хүний удирдлага дор гүйцэтгэж, баталгаажуулсны дараагаар үндсэн нормыг тогтооно.
- 2.5.4. Автомашиныг халаах, цахилгааны эх үүсвэр авах зэрэг хөдөлгүүрийг 1 цаг ажиллуулахад (гүйлт=0) олгох шатахууныг 100 км гүйлтэд зарцуулах үндсэн нормын 5-10 хувиар, автомашины хөргүүрийг 1 цаг ажиллуулахад олгох шатахууныг 100 км гүйлтэд зарцуулах үндсэн нормын 5 %-иар бодож олгоно. /Автомашины халаагуурын нэмэгдэл нь хүйтний улиралд олгох шатахуун зарцуулалтын нэмэгдэлд тооцогдсон болно./

Зам, тээврийн хөгжлийн сайдын 2019 оны 12 сарын 30 -ний өдрийн 30 дугаар тушаалын 3 дугаар хавсралт

АВТОМАШИНЫ ШАТАХУУН ЗАРЦУУЛАЛТЫН НОРМЫГ ТООЦООЛОХ АРГАЧЛАЛ, ЗӨВЛӨМЖ, ЖИШЭЭ

Энэхүү аргачлал, зөвлөмж нь автомашин бүхий аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэд шатахуун зарцуулалтын нэгжийн норм, хэрэгцээг төлөвлөж тодорхойлох, автомашины шатахуун зарцуулалтын нормыг өөрсдөө тогтоох, шатахуун зарцуулалтын нормыг нэмэгдүүлэх болон хорогдуулах, хэмжилт, сорилт хийхтэй холбогдсон үйл ажиллагааг зохицуулахад зориулагдана.

1. Автомашины шатахуун зарцуулалтын нормын төрөл, шатахуун зарцуулалтыг тооцох аргачлал:

1.1. Автомашины шатахуун зарцуулалтын хяналтын ($N_{\text{хяналт}}$) норм

Автомашины шатахуун зарцуулалтын хяналтын нормыг ихэвчлэн үйлдвэрлэгч тогтоох бөгөөд дасгаж хэвшүүлсэн хөдөлгүүр бүхий автомашиныг лабораторийн нөхцөлд, эсвэл шулуун замд автомашиныг бүрэн ачаалан жигд хурдаар ажиллуулан тогтоодог норм юм.

1.2. Автомашины шатахуун зарцуулалтын жишиг норм

Шатахуун зарцуулалтын жишиг норм тогтоогдоогүй автомашины хувьд автомашины үйлдвэрлэгчийн тогтоосон шатахуун зарцуулалтын хяналтын норм болон ашиглалтын нөхцөлөөс хамаарч хяналтын зарцуулалтын өөрчлөлтийн хэмжээг илэрхийлэх коэффициентын тусламжтайгаар тооцооны аргаар тогтоож болно.

Автомашины 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахуун зарцуулалтын жишиг нормыг ($N_{\text{жишиг}}$) хяналтын зарцуулалтын тусламжтайгаар дараах томъёогоор тодорхойлно:

$$N_{\text{жишиг}} = N_{\text{хяналт}} * K_{\text{ө}} \quad [1]$$

Энд:

$N_{\text{жишиг}}$ – Автомашины шатахуун зарцуулалтын жишиг норм

$N_{\text{хяналт}}$ - Шатахуун зарцуулалтын хяналтын норм, л/100 км

$K_{\text{ө}}$ – Автомашины шатахуун зарцуулалтын хяналтын нормыг ашиглалтын нөхцөлөөс хамааруулан өсгөх коэффициент.

Автомашины шатахуун зарцуулалтыг ашиглалтын нөхцөлөөс хамааруулан өсгөх коэффициентийг судалгаагаар тогтоодог бөгөөд ачаа суудлын зориулалтын

ердийн автомашинд 1,2-1,3, туулах чадварыг нэмэгдүүлсэн автомашинд 1,1-1,2 байна.

Энэ аргаар тогтоосон жишиг норм нь шатахууны бодит зарцуулалтын баримжаа хэмжээг харуулах бөгөөд судалгааны, статистикийн болон сорилтын аргаар хэмжилт хийж, баталгаажуулах зайлшгүй шаардлагатай болно.

1.3. Автомашины шатахуун зарцуулалтын үндсэн норм

Автомашины 100 км сул гүйлтэд зарцуулах шатахуун зарцуулалтыг шатахуун зарцуулалтын үндсэн норм H_V гэнэ. Суудлын автомашин, автобус, чиргүүлгүй ажилласан ачааны автомашины 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахууны үндсэн нормыг энэхүү тушаалын 1 дүгээр хавсралтад заагдсан хэмжээгээр тооцож болно.

Автотээврийн хэрэгсэл бүхий аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэд нь автомашины шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг автомашины 100 км гүйлтэд зарцуулах жишиг нормыг үндэс болгон өөрсдөө тогтоож мөрдөнө. Өөрөөр хэлбэл автомашины үндсэн норм нь аж ахуйн нэгж байгууллагаас автомашины 100 км сул гүйлтэд тооцон олгох шатахуун хэмжээ бөгөөд жишиг нормыг хянан бодит зарцуулалтыг үндэслэн тогтоодог.

Автомашины шатахуун зарцуулалтын бодит хэмжээг автомашины техникийн техникийн байдал хэвийн буюу автомашины шатахуун зарцуулалтад нөлөөлөх эвдрэл, гэмтэлгүй болохыг тогтоосны дараа тодорхой хугацаанд автомашины шатахуун зарцуулалтыг судалгаа хийж, статистикийн болон туршилт хэмжилтийн аргаар тогтооно.

Автомашин насжилт, элэгдэл зэрэг хүчин зүйлээс хамааралтайгаар шатахуун зарцуулалтын жишиг нормоос шатахууны бодит зарцуулалт бага зэргийн зөрүүтэй байж болох бөгөөд судалгаагаар тогтоосон бодит зарцуулалтыг автомашины шатахуун зарцуулалтын үндсэн норм болгон мөрдөж болно.

1.4. Чиргүүлтэй ажилласан автомашины 100 км сул гүйлтэд зарцуулах шатахууны нормыг H_V дараах томъёогоор тооцно.

$$H_V = H_c + H_q G \quad [2]$$

Энд:

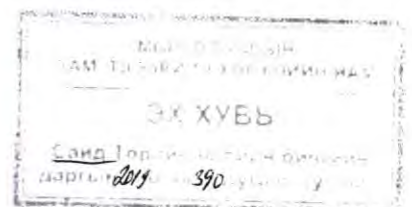
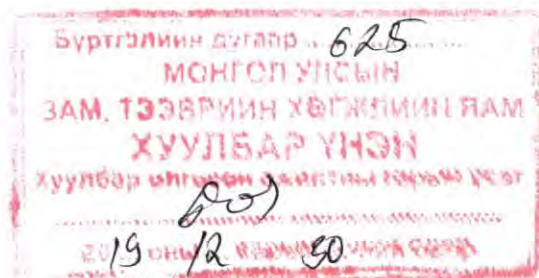
H_c – Чиргүүлтэй ажилласан автомашины 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахууны үндсэн норм, л

H_q – Чиргүүлийн нэг тонн жинд зарцуулах норм, л (бензин хөдөлгүүр 3,0 л, дизель хөдөлгүүрт 1,725 л)

G – Чиргүүлийн жин, тн

1.5. Автомашины шатахуун зарцуулалтын хэмжээ нь дараах үндсэн норм, нэмэгдлүүдээс бүрдэнэ. Үүнд:

1.5.1. Автомашины 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахууны үндсэн норм:

- Ачааны автомашины ачаагүй явсан 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахууны хэмжээ л/100 км
 - Суудлын автомашин, автобусны дундаж ачаалалтай үеийн 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахууны хэмжээ л/100 км
 - Тусгай зориулалтын автомашины 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахууны хэмжээ л/100 км
- 1.5.2. Энэхүү тушаалын 2 дугаар хавсралтын 2,4 дүгээр хүснэгтийн 1 дүгээр хэсэгт зааснаар ачаа тээврийн автомашины 100 тн.км тээврийн ажил гүйцэтгэхэд зарцуулах шатахууны нормыг тооцно.
- 1.5.3. Автомашины ашиглалтын нөхцөлөөс хамааруулан олгох шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормын нэмэгдлүүд. Үүнд:
- Авто замын нөхцөлийн нэмэгдэл (ашиглалтын бүсийн нэмэгдэл)- K_3
 - Хүйтний улирлын нэмэгдэл- K_x
 - Тээврийн ажил үйлчилгээний онцлогийг тусгасан нэмэгдлүүд- K_7

2. Автомашины үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх болон бууруулах нөхцөлийг тооцох аргачлал

2.1. Хүйтний улирлын нэмэгдэл- K_x тооцох коэффициент

Монгол орны нутаг дэвсгэрийг хүйтний 3 бүсэд хуваан, бүсийн хилийг сумдын хилээр тогтоож, түүнд харьяалагдах аймаг, сум, олгох нэмэгдлийн хэмжээ, мөрдөх хугацааг энэхүү тушаалын 2 дугаар хавсралтын хүснэгт 2,1-т тусгав.

Хүйтний улиралд автомашины 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх ба бууруулах хувь хэмжээг (K_x) дараах томъёогоор тодорхойлно:

$$K_x = \frac{\pm \Pi}{100\%}; \quad [3]$$

Энд:

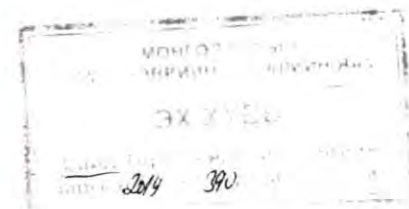
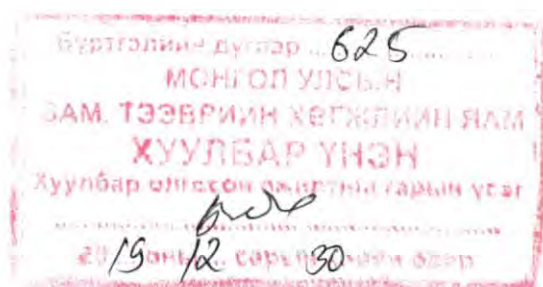
Π - хүйтний улирлын нэмэгдлийн хэмжээ, %

Автомашины үндсэн нормыг хүйтний улиралд нэмэгдүүлэх хувь хэмжээг зөвхөн тухайн бүсэд ажилласан автомашинд олгоно.

Хот хооронд болон орон нутгийн чиглэлд тээвэрлэлт хийж буй автомашин хүйтний бүс дамжин өнгөрвөл II бүсийн нэмэгдлээр тооцож олгоно.

2.2. Авто замын нөхцөлийн нэмэгдэл (ашиглалтын бүсийн нэмэгдэл)- K_3 тооцох коэффициент

Авто замын өндөршилт, хучилтын байдал, хөрсний бүтэц, нэг хавтгай дөрвөлжин км талбайд ногдох бартааг гол үзүүлэлт болгон тус орны нутаг

дэвсгэрийг авто замын нөхцөлөөр бүсэд хувааж бүсийн хилийг сумдын хилээр тогтоож, энэ тушаалын 2 дугаар хавсралтын хүснэгт 2.1.-д үзүүлэв.

Авто замын өндөршилт, далайн түвшнөөс дээш 1000-1500 метрт орших харьцангуй бага бартаатай нутгийн хөрсөн замд шатахууны үндсэн нормыг нэмэгдүүлэхгүй ба хорогдуулахгүй, далайн түвшнөөс дээш 1000-1500 метрт орших боловч нэг хавтгай дөрвөлжин км талбайд ногдох бартаа ихтэй нутагт ажиллах автомашины шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг 5%, далайн түвшнөөс дээш 1500-2000 метрт орших нутагт 10%, далайн түвшнөөс 2000 метрээс дээш орших ба элсэрхэг хөрстэй нутагт 15%-иар тус тус нэмэгдүүлж тооцно.

Автомашины шатахууны үндсэн нормыг далайн түвшнөөс дээш 500-1000 метрт орших нутгийн хөрсөн замд 5 хувь 500-1000 метрт орших хот хоорондын хатуу хучилттай замд 10 хувиар тус тус хорогдуулан тооцно.

Авто замын нөхцөлөөс хамааруулж автомашины 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх ба бууруулах хувь хэмжээг K_3 дараах томъёогоор тодорхойлно:

$$K_3 = \frac{\pm\Pi}{100\%} \quad [4]$$

Энд:

Π – Авто замын нөхцөлөөс хамааруулж шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх ба хорогдуулах хувь /нэмэгдүүлэхэд эерэг утгыг, хорогдуулахад сөрөг утгыг хэрэглэнэ/

Авто замын нөхцөлийг тооцох дундаж коэффициент:

$$K_3 = \frac{\sum_{i=1}^n S_i K_i}{\sum_{i=1}^n S_i} ; \quad [5]$$

Энд:

K_i - бүс тус бүрийн авто замын нөхцөлийн коэффициент

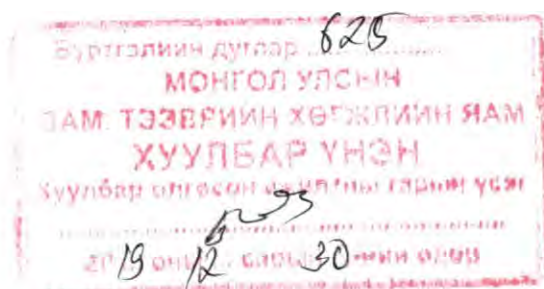
S_i - бүс тус бүрт автомашины явсан гүйлт, км

n - тооцоонд орсон бүсийн тоо

2.3. Тээврийн ажил үйлчилгээний онцлог, авто замын онцгой хүнд нөхцөлийг тусгасан нэмэгдлийг- K_T тооцох коэффициент

Автомашины шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх тусгай нэмэгдлийн хэмжээ, олгох нөхцөлийг энэ тушаалын 2 дугаар хавсралтын хүснэгт 2,3-т үзүүлэв.

Ажил үйлчилгээний онцлог, авто замын онцгой хүнд нөхцөлөөс хамааруулж автомашины 100 км гүйлтэд зарцуулагдах шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх хэмжээг K_T дараах томъёогоор тодорхойлно:

$$K_T = \frac{\pm \Pi}{100\%}; \quad [6]$$

Энд:

Π - тусгай нэмэгдлийн хэмжээ, %

1. Автомашины 100 тн.км тээврийн ажлын нормыг H_w дараах томъёогоор тодорхойлно:

$$H_w = H_{\text{ТНKM}} * \frac{W}{100}; \quad [7]$$

Энд:

H_w – автомашины тнкм-ийн ажилд олговол зохих шатахууны нэмэгдэл

$H_{\text{ТНKM}}$ - автомашины хөдөлгүүрээс хамааруулан 100 тн.км тээврийн ажилд олговол зохих шатахууны хэмжээ

W – автомашины хийсэн ажлын хэмжээ буюу бүтээл

$$W = G * S; \quad [8]$$

Энд:

G - ачааны хэмжээ, тн

S - гүйлт, км

3. Автомашины шатахуун зарцуулалтыг тооцон олгох аргачлал, зөвлөмж

Автомашины шатахуун зарцуулалтын нормыг тооцох аргачлал, заавар, зөвлөмжийг автотээврийн хэрэгсэл бүхий аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэд шатахуун зарцуулалтын нэгжийн норм, хэрэгцээг төлөвлөх, тогтоох, нэмэгдүүлэх, хорогдуулах, шатахуун зарцуулалтын хэмжилт туршилт хийхэд ашиглаж болно.

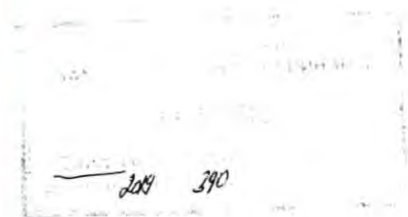
Автотээврийн салбарын ажил, үйлчилгээг эрхлэхэд шатахуун, тослогооны материалын хэрэгцээг үнэн зөв тогтоох, зохистой зарцуулах, тогтоосон нормыг мөрдөж ажиллах нь чухал ач холбогдолтой юм.

Автомашины шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг хэмнэсэн тохиолдолд тухайн аж ахуйн нэгж, байгууллагын эрх бүхий албан тушаалтан тогтоосон нормоос шатахуун хэмнэсэн жолоочид хэмнэлтийн тодорхой хувиар шагнал олгох юмуу бусад урамшуулал үзүүлж болно. Энэхүү шагнал урамшуулал олгох журмыг тухайн аж ахуйн нэгж, байгууллага гаргана.

Автомашин бүхий аж ахуйн нэгж байгууллага, иргэд автомашины шатахуун зарцуулалтыг тооцож олгохын тулд тухайн автомашины үйлдвэрлэгчээс тогтоосон хяналтын норм, ашиглалтын нөхцөлийг тусгасан жишиг нормыг үндэс болгодог.

Энэхүү тушаалын 1 дүгээр хавсралтад багтсан автомашинуудын шатахуун зарцуулалтын жишиг нормыг шинэчлэн тогтоохын тулд Монгол Улсын автопаркын бүтцэд 10-аас дээш тоогоор ашиглагдаж байгаа, 2007 оноос хойш

26

үйлдвэрлэгдсэн нийтийн хэрэгцээнд ашиглагдаж байгаа автомашинуудыг сонгон авсан болно.

Шатахуун зарцуулалтын жишиг норм тогтоогдоогүй марк загварын автомашины хувьд автомашины үйлдвэрлэгчийн тогтоосон хяналтын норм болон ашиглалтын нөхцөлөөс хамаарч шатахуун зарцуулалтын өөрчлөлтийн хэмжээг илэрхийлэх коэффициентын тусламжтайгаар тооцооны аргаар тогтоож болно. (Энэхүү хавсралтын Автомашины шатахуун зарцуулалтын нормыг тооцоолох аргачлалаас Томъёо [1]).

Автомашины шатахуун зарцуулалтын хяналтын нормыг (л/100 км) автомашин үйлдвэрлэгчээс тогтоож тухайн автотээврийн хэрэгслийн техникийн тодорхойлолт, ашиглалтын зааварт тусгасан байдаг. Автомашины шатахуун зарцуулалтыг ашиглалтын нөхцөлөөс хамааруулан өсгөх коэффициентыг тээврийн эрдэм шинжилгээний байгууллагын /К_ө/ судалгаагаар тогтоосон болно.

Автомашины 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахуун зарцуулалтын жишиг нормыг аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэд боломжтой гэж үзвэл үндсэн нормоор нь шууд мөрдөх, эсвэл тодорхой хугацаанд тухайн автомашины шатахуун зарцуулалтад хэмжилт, туршилт явуулсны үндсэн дээр өөрийн ажил, үйлчилгээний онцлог, авто замын болон цаг агаарын нөхцөл байдалтай уялдуулан нэмэгдүүлэх ба хорогдуулах замаар үндсэн норм болгож мөрдөж болно.

Шатахуун зарцуулалтын сорил, туршилтын ажлыг гүйцэтгэхийн тулд автомашины техникийн байдлыг оношилж, шатахуун зарцуулалтад нөлөөлөх эвдрэл, гэмтэлгүй гэдгийг тогтоосон тохиолдолд сорил, туршилтын ажлыг хийж, бодит зарцуулалтыг тогтооно.

Автомашины тээврийн ажилд олгох шатахуун зарцуулалтын хэмжээ нь автомашины үндсэн норм, холбогдох нэмэгдлүүд (авто замын нөхцөлийн, хүйтний улирлын, тээврийн ажил үйлчилгээний онцлогийн г.м)-ээс бүрдэнэ.

Суудлын автомашин, автобус, ачааны такси, ахуйн тээврийн ачааны автомашин зэрэг гүйцэтгэсэн тээврийн ажлыг нь тн.км-ээр тооцох боломжгүй автомашины шатахууны нормыг дараах томъёогоор тооцно.

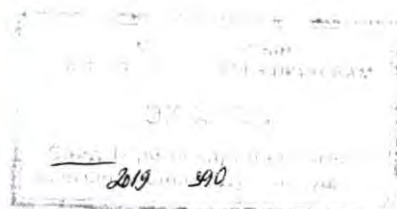
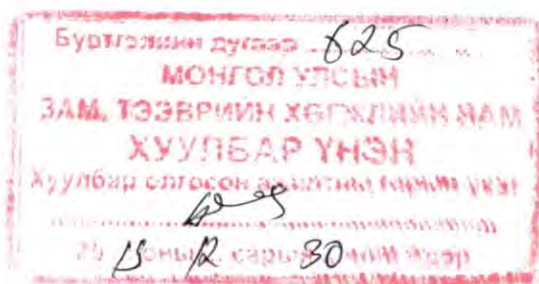
$$Q_n = H_v \times \frac{S}{100} (1 + \sum_{i=1}^n K_i) \quad [9]$$

Энд:

K_i – автомашинд тухайн нөхцөлд олговол зохих шатахууны нэмэгдлүүд

Гүйцэтгэсэн ажлыг тн.км-ээр үнэлэх боломжтой ачааны автомашины шатахуун зарцуулалтын нормыг дараах томъёогоор тооцно.

$$Q_n = H_v \times \frac{S}{100} (1 + \sum_{i=1}^n K_i) + H_{тн.км} * \frac{W}{100} \quad [10]$$

3.1. Автомашины шатахуун зарцуулалтыг тооцох жишээ бодлого

Автомашины шатахуун зарцуулалтыг тооцохын тулд дараах дарааллыг баримтална. Үүнд:

1. Автомашины шатахуун зарцуулалтын жишиг норм тооцох.

Жишээнд орж байгаа зарим тоо, үзүүлэлт нь хийсвэр бөгөөд зөвхөн аргачлалыг тодорхой болгох зорилгоор оруулсан болохыг анхаарна уу.

Жишээ 1. Аж ахуйн нэгж байгууллагын албан хэрэгцээнд ажиллах 1497 см³ хөдөлгүүрийн багтаамжтай, 2012 онд үйлдвэрлэсэн бензин хөдөлгүүр бүхий Toyota Allion маркийн автомашины шатахуун зарцуулалтын жишиг норм нь энэхүү тушаалын 1 дүгээр хавсралтад 100 км гүйлтэд 7.5 л шатахуун зарцуулахаар заасан байна.

Хэрвээ уг автомашины шатахуун зарцуулалт жишиг норм нь уг тушаалд ороогүй бол хавсралт 3-ын томъёо [1]-ыг ашиглан жишиг нормыг тооцно. Toyota Allion маркийн автомашины хяналтын нормыг 100 км гүйлтэд 6.0 л, ашиглалтын нөхцөлийн коэффициентийг суудлын автомашинд 1,1-1,2 гэсэн өгөгдлийг ашиглан жишиг нормыг тооцвол;

$$N_{\text{жишиг}} = N_{\text{хяналт}} * K_{\text{ө}} = 6,0 * 1,2 = 7,2 \approx 7,5 \text{ л}$$

2. Автомашины жишиг нормыг тодорхой хугацаанд хянан автомашины үндсэн нормыг тогтоож мөрдөх.

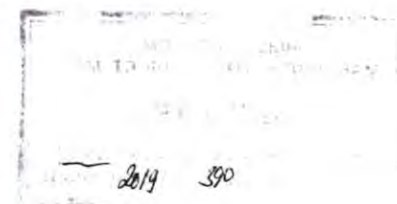
Автомашины үндсэн норм нь тухайн автомашинд мөрдөх норм бөгөөд жишиг нормыг хянан үзэж бодит зарцуулалтыг үндэслэн жишиг нормыг бага зэрэг нэмэгдүүлэх эсвэл хорогдуулж тогтоож болно

Жишээ 2. Toyota Allion маркийн автомашины шатахуун зарцуулалтын жишиг нормыг энэхүү тушаалын 1 дүгээр хавсралтад орон нутгийн замд 100 км гүйлтэд 7,5 л, Улаанбаатар хотын хөдөлгөөний эрчим ихтэй замд 9,0 л зарцуулахаар заасан бөгөөд Улаанбаатар хотын авто замын ачаалал буюу хөдөлгөөний эрчмийн нэмэгдлийг тооцсон норм байна.

Уг автомашины жишиг нормыг хянаж үндсэн норм болгон мөрдөхийн тулд тухайн байгууллага тодорхой хугацаанд шатахуун зарцуулалтын судалгааг хийнэ.

Toyota Allion маркийн автомашины шатахуун зарцуулалтын жишиг нормыг тогтоох зорилгоор байгууллагаас 1 сарын хугацаанд шатахуун зарцуулалтын судалгааг хийсэн бөгөөд судалгааны үр дүнгээр уг автомашин орон нутгийн замд 100 км гүйлтэд 8,0 л шатахуун зарцуулсан байна. Иймд автомашины шатахууны бодит зарцуулалтыг үндэслэн Toyota Allion маркийн автомашины үндсэн нормыг 100 км гүйлтэд 8,0 л-ээр тогтоон байгууллагын даргын тушаалаар баталгаажуулан мөрдсөн байна.

Зөвлөмж

Автомашины шатахуун зарцуулалтын жишиг нормыг хянахдаа шатахуун зарцуулалтын судалгааг статистик болон туршилт хэмжилтийн аргыг ашиглан хийж автомашины бодит хэмжээг тогтоох шаардлагатай болно.

Шатахуун зарцуулалтын судалгааг хийхэд анхаарах шаардлагатай асуудлууд:
Үүнд:

- Автомашины техникийн байдлыг оношлох, шатахуун зарцуулалтад нөлөөлөх эвдрэл гэмтэлгүй болохыг тогтоох. Хэрвээ шатахуун зарцуулалтад нөлөөлөх эвдрэл гэмтэл байгаа тохиолдолд шатахуун зарцуулалтын судалгааг явуулахгүй.
- Туршилт хэмжилтийн ажлыг явуулах зам, зай, хугацааг сонгох, туршилтыг ижил нөхцөлд хэд хэдэн удаагийн давтамжтай явуулж шатахуун зарцуулалтын бодит хэмжээг үндэслэлтэй тогтоох.
- Хэмжилтийн үед гарах нөлөөллийг хянах. Тухайлбал туршилтын үед жолоочийн зүгээс шатахуун зарцуулалтыг нэмэгдүүлэх үйлдэл гарч байгаа эсэх, туршилт явуулж байх үед техникийн байдал хэвийн байгаа эсэх, шатахууны хэмжилтийг нарийвчлалтай, алдаагүй байхаар авах зэрэг бодит зарцуулалтыг үнэн зөв гаргахыг тулд судалгаа, туршилт явуулж байгаа ажилтнаас ихээхэн зүйл хамаардаг. Мөн үндсэн норм нь ямар нэгэн нэмэгдэл тооцоогүй норм байдаг тул туршилтыг хүйтний улиралд явуулсан эсэх, авто замын болон тээврийн ажил үйлчилгээнээс хамааралтай нэмэгдлүүд орсон эсэхийг нягтлан тооцох шаардлагатай болдог.

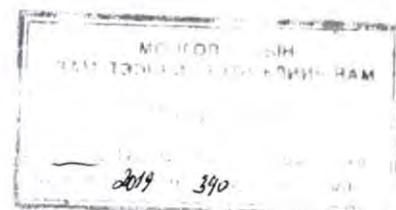
3. Автомашины үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх нөхцөлүүдийг тогтоож олговол зохих шатахууныг тооцох.

Автомашины үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх нөхцөлүүдээс бүх автомашинд заавал тооцох шатахуун зарцуулалтын нэмэгдэл нь хүйтний улирлын нэмэгдэл юм. Өөрөөр хэлбэл автомашин нь дулааны болон хүйтний улиралд мөрдөх шатахуун нормтой байна.

Жишээ 3 Toyota Allion маркийн автомашины үндсэн нормыг жишээ 2-т 100 км гүйлтэд 7,5 л, уг автомашин Улаанбаатар хотод ажиллах гэсэн өгөгдлийг үндэслэн уг автомашины хүйтний улирлын шатахуун зарцуулалтыг тооцон үзүүлье.

Жишээнд өгсөн өгөгдлөөс уг автомашинд шатахуун зарцуулалтын ямар нэмэгдлүүдийг тооцох боломжтойг тодорхойлъё.

1. Автомашины үндсэн норм $N_v = 8,0 \text{ л} / 100 \text{ км}$
2. Уг автомашин Улаанбаатар хотын замд ажиллах бөгөөд авто замын хөдөлгөөний эрчим/түгжрэл/-ийн нэмэгдлийг энэхүү тушаалын 1 дүгээр хавсралтад тооцсон бөгөөд 100 км гүйлтэд 9,0 л байхаар заасан байна. Жишээнд авч байгаа Toyota Allion маркийн автомашины үндсэн норм нь жишиг нормоос зөрүүтэй буюу 8,0 л-ээр тогтоогдсон тул энэхүү тушаалын 2 дугаарын хавсралтын 2,3-т заасан хөдөлгөөний эрчмийн нэмэгдлийг тогтоосон үндсэн норм дээр тооцно.
3. Хүйтний улиралд ажиллах нормыг тооцох. Уг тушаалын 2 дугаар хавсралтын хүйтний улирлын нэмэгдлийн хувь хэмжээг харуулсан хүснэгтээс Улаанбаатар хот нь хүйтний 2 дугаар бүсэд хамаарахаас гадна

хүйтний хэмээс хамааруулан тооцох хувь хэмжээ нь 10 дугаар сарын 15-наас 11 дүгээр сарын 15, 2 дугаар сарын 16-наас 4 дүгээр сарын 10 хүртэл 10% , 11 дүгээр сарын 16-наас 2 дугаар сарын 15 хүртэл 20%-иар тогтоосон байна.

Автомашины шатахуун зарцуулалтын нэмэгдлүүдийг тооцох коэффициент;

1. Улаанбаатар хотын авто замын хөдөлгөөний эрчмийн нэмэгдэл;

$$K_T = \frac{\pm\Pi}{100\%} = \frac{20\%}{100\%} = 0.2$$

2. Хүйтний улирлын нэмэгдэл ;

$$K_x = \frac{\pm\Pi}{100\%} = \frac{10\%}{100\%} = 0.1 ;$$

$$K_x = \frac{\pm\Pi}{100\%} = \frac{20\%}{100\%} = 0.2 ;$$

Томьёо 9 нь Автомашинд олговол зохих шатахууны хэмжээг тооцно.

$$Q_n = N_V * \frac{S}{100} (1 + \sum_{i=1}^n K_i)$$

Дээрх томьёогоор уг автомашины 100 км гүйлт дэх үндсэн нормыг хөдөлгөөний эрчмийн нэмэгдэл, хүйтний улирлын 2 дугаар бүсийн 10 хувийн нэмэгдлээр нэмэгдүүлэн тооцвол;

$$Q_n = N_V * \frac{S}{100} * (1 + \sum_{i=1}^n K_i) = N_V * \frac{S}{100} (1 + K_T + K_x) = 8,0 * \frac{100}{100} (1 + 0.2 + 0.1) = 10,4 \text{ л}$$

Хүйтний улирлын 2 дугаар бүсийн 20 хувийн нэмэгдлийг тооцвол;

$$Q_n = N_V * \frac{S}{100} * (\sum_{i=1}^n K_i) = 8,0 \text{ л} * \frac{100}{100} (1+0,2+0,2) = 11,2 \text{ л}/100 \text{ км}$$

Жишээ 4 Хүйтний улиралд Улаанбаатар – Зуун мод – Улаанбаатар чиглэлийн 86 км замд ажилладаг Аэро сити 540 маркийн автобусны шатахуун нормыг тодорхойлбол;

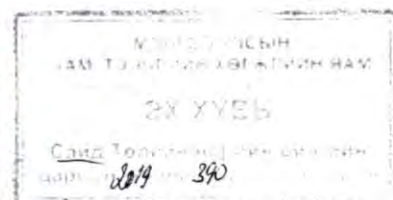
Өгөгдсөн нь $N_V = 29.5 \text{ л}$, $S = 86 \text{ км}$, $K_T = 0$, $K_3 = 0$

1. 10 дугаар сарын 15-наас 11 дүгээр сарын 15, 2 дугаар сарын 16-наас 4 дүгээр сарын 10 хүртэл 10%-иар тооцвол;

$$Q_n = N_V * \frac{S}{100} * (1 + \sum_{i=1}^n K_i) = 29,5 * \frac{86}{100} (1 + 0.1) = 27,91 \approx 30,0 \text{ л}/86 \text{ км}$$

2. 11 дүгээр сарын 16-наас 2 дугаар сарын 15 хүртэл 20%-иар тооцвол;

$$Q_n = N_V * \frac{S}{100} * (1 + \sum_{i=1}^n K_i) = 29,5 * \frac{86}{100} (1 + 0.2) = 30,44 \approx 31,0 \text{ л}/86 \text{ км}$$

Жишээ 5 Хүйтний улиралд /1 дүгээр сарын 15-ны өдөр/ Улаанбаатар хотоос Архангай аймгийн Цэцэрлэг сум хүртэл 3 тн ачаатай явах Mitsubishi Canter маркийн автомашины олговол зохих шатахуун зарцуулалтыг тооцвол;

Өгөгдсөн: $N_Y = 12.7 \approx 13,0$ л, $S = 470$ км, $K_T = 0$, $K_3 = 0$, $K_x = 0,2$

$$W = G * S = 470 \text{ км} * 3 \text{ тн} = 1410 \text{ тн.км}$$

Энэхүү тушаалын 2 дугаар хавсралтын 2,4-т Дизель түлшээр ажилладаг автомашины 100 тн.км тээврийн ажил тутамд 1,725 л шатахуун олгохоор заасан буюу $N_{\text{тн.км}} = 1.725$ л байна.

Дээрх өгөгдлийг үндэслэн томъёо 10-р уг автомашинд олгох шатахуун зарцуулалтын нормыг тооцвол;

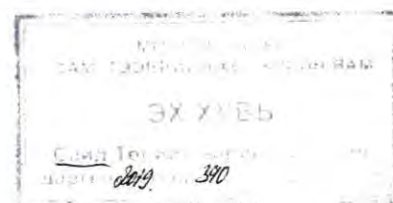
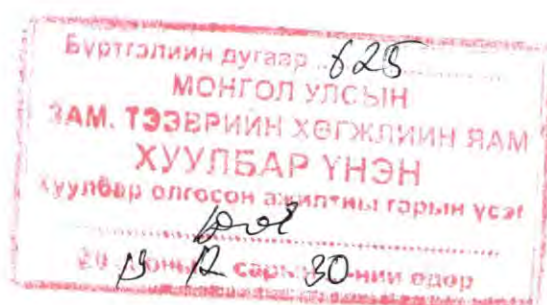
$$Q_n = N_Y * \frac{S}{100} (1 + \sum_{i=1}^n K_i) + N_{\text{тн.км}} * \frac{W}{100} = 13,0 \text{ л} * \frac{470}{100} * (1 + 0,2) + 1,725 * \frac{1410}{100} = 97,64 \approx 98,0 \text{ л}$$

Жишээ 6 Дулаан улиралд North Benz загварын ачааны автомашин А маркийн чиргүүлтэй /чиргүүлийн жин 4 тн/ 350 км замд 40 тн-ийн ачааг тээвэрлэх эд олгох шатахуун зарцуулалтын нормыг тооцъё.

Өгөгдсөн нь: $N_c = 35,0$ л, $S = 350$ км, $K_T = 0$, $K_3 = 0$, $K_x = 0$, $N_{\text{тн.км}} = 1,725$ $G = 4$ тн гэсэн өгөгдлөөс эхлээд уг автомашины чиргүүлтэй ажилласан 100 км сул гүйлтэд зарцуулах шатахууныг хэмжээг тооцвол;

$$N_Y = N_c + N_q G = 35,0 \text{ л} + 1,725 * 4 = 41,9 \approx 50 \text{ л/100 км}$$

$$Q_n = N_Y * \frac{S}{100} (1 + \sum_{i=1}^n K_i) + N_{\text{тн.км}} * \frac{W}{100} = 50 \text{ л} * \frac{350}{100} * 1 + 1,725 * \frac{350 * 40}{100} = 416,5 \text{ л}$$

Зам, тээврийн хөгжлийн сайдын 2019 оны 12 сарын 30 -ний өдрийн 390 дугаар тушаалын 4 дүгээр хавсралт

АВТОМАШИНЫ ЭДЭЛГЭЭНИЙ НӨӨЦИЙН ДООД ХЯЗГААР БУЮУ ГҮЙЛТИЙН НОРМ

- 4.1. Аж ахуй нэгж, байгууллага, иргэд нь автомашины эдэлгээний нөөцийн доод хязгаарын буюу гүйлтийн нормыг үйлдвэрлэгчийн болон судалгааны үндсэн дээр тогтоосон автомашины эдэлгээний гүйлтийн доод хязгаарыг үндэс болгон өөрсдөө тогтоож мөрдөнө.
- 4.2. Аж ахуйн нэгж, байгууллага нь автомашины эдэлгээний гүйлтийн нормыг ашиглалтын бүс, тээвэрлэлтийн нөхцөл, ачааллаас хамааруулан доорх хувиар хорогдуулан тооцож болно.
- 4.2.1. Авто замын нөхцөлөөс хамааруулж автомашины эдэлгээний гүйлтийн нормыг бууруулах хувь хэмжээ:

№	Авто замын нөхцөл, ердийн хөрсөн зам	Бууруулах хувь хэмжээ
1	Баян-Өлгий, Увс, Хөвсгөл, Завхан, Ховд, Говь-Алтай аймгийн нутагт	10,0
2	Өмнөговь, Архангай, Булган, Сэлэнгэ аймгийн нутагт	5,0
3	Ашиглалтын хүнд нөхцөлд (уулнаас мод цагаалах, тариан талбайд ажиллах, замгүй газраар хайгуулын ажилд явах, уул уурхайн карьерт ажиллах зэрэг нөхцөлүүд орно)	15,0

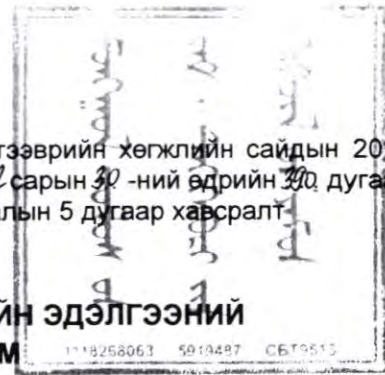
- 4.2.2. Автомашины төрөл ачааллаас хамааруулж автомашины эдэлгээний гүйлтийн нормыг бууруулах хувь хэмжээ:

№	Автомашины төрөл, ачаалал	Бууруулах хувь хэмжээ
1	Хоёр голт чиргүүлтэй ажиллавал	15,0
2	Хоёр голт, хоёр чиргүүлтэй ажиллавал	25,0
3	Зүтгэгч автомашин	20,0
4	Өөрөө буулгагч автомашин	15,0
5	Тусгай зориулалтын автомашин	5,0
6	Эмнэлгийн түргэн тусламжийн үйлчилгээний зориулалтын автомашин	25,0
7	Цагдаагийн байгууллагын тусгай үүрэг чиглэлийн автомашин	20,0

32

Бүртгэлийн дугаар 625
МОНГОЛ УЛСЫН
ЗАМ, ТЭЭВРИЙН ХӨГЖЛИЙН ЯАМ
ХУУЛБАР ҮНЭН
 Хуулбар олгосон ажилтны гарын үсэг
 2019 оны 12 сарын 30-ний өдөр

Зам, тээврийн хөгжлийн сайдын 2019 оны 12 сарын 30-ний өдрийн 30 дугаар тушаалын 5 дугаар хавсралт

**АВТОМАШИНЫ СЭЛБЭГ ХЭРЭГСЛИЙН ЭДЭЛГЭЭНИЙ
ДООД ХЯЗГААР НОРМ**

- 5.1. Аж ахуй нэгж, байгууллага, иргэд нь автомашины резин дугуйн эдэлгээний нөөцийн доод хязгаар буюу гүйлтийн нормыг үйлдвэрлэгчийн тогтоосон эдэлгээний нөөцийн доод хязгаарыг үндэс болгон өөрсдөө тогтоож мөрдөнө.
- 5.1.1. Резин дугуйн эдэлгээний нөөцийн доод хязгаар буюу гүйлтийн нормыг уур амьсгал, авто замын нөхцөлийг харгалзан тогтоосон ашиглалтын бүсээс хамааруулан резин дугуйн эдэлгээний гүйлтийн доод хязгаарын жишиг нормыг доорх хувиар хорогдуулан тооцож болно.

Бүсийн дугаар	Тухайн бүсэд багтах аймгууд	Эдэлгээний нөөцийн доод хязгаарыг хорогдуулах хувь
I бүс	Сэлэнгэ, Булган, Орхон, Дархан-Уул, Төв, Архангай, Өвөрхангай, Баянхонгор, Өмнөговь, Дундговь, Дорноговь, Говьсүмбэр, Сүхбаатар, Дорнод, Хэнтий	-
II бүс	Говь-Алтай, Ховд, Баян-Өлгий, Увс, Завхан, Хөвсгөл	10,0

- 5.1.2. Мод бэлтгэх карьерын нөхцөл нь ашиглалтын бүсийн ялгаанаас хамаарахгүйгээр хоёр бүсэд аль алинд нь ижил байх учир энэ нөхцөлд резин дугуйн эдэлгээний гүйлтийн нормын тооцоонд ашиглалтын бүсийн хорогдуулах хувийг хэрэглэхгүй.
- 5.1.3. Автомашины тээвэрлэлтийн нөхцөлийг харгалзан резин дугуйн эдэлгээний гүйлтийн нормыг доорх хувиар бууруулан хэрэглэж болно.

№	Автомашины тээвэрлэлтийн нөхцөл	Эдэлгээний гүйлтийн нормыг бууруулах хувь
1	Байнга нэг чиргүүлтэй ажилладаг ачааны автомашинд	15,0
2	Мод бэлтгэл, уул уурхайн карьерын нөхцөлд тогтмол ажилладаг ачааны автомашинд	30,0
3	Байнга 2 чиргүүлтэй буюу 10 тн-оос дээш даацтай, олон голт чиргүүл /трейллер/ чирдэг автомашинд	25,0
4	Бартаа саад ихтэй авто замын онцгой хүнд нөхцөлд ажилладаг цагдаагийн байгууллагын автомашинд	25,0

- 5.1.4. Зарим үйлдвэрлэгчийн резин дугуйн эдэлгээний гүйлтийн доод хязгаарын нормыг хүснэгт 5.3-т үзүүлэв.

Хүснэгт 5.3. РЕЗИН ДУГУЙН ЭДЭЛГЭЭНИЙ ГҮЙЛТИЙН ДООД ХЯЗГААР

№	Резин дугуйн төрөл, хэв маяг, хэмжээ загвар	Эдэлгээний нөөцийн доод хязгаарын жишиг /мян.км/											
		DUNLOP	MICHILEN	BRIDGESTONE	YOKOHAMA	TOYO	HANKOOK	КУМНО	NOKIAN	BARUM	BARNAUL	YAROSLAVI	KAMA
СУУДЛЫН АВТОМАШИН													
R12													
1	145/70												
2	145/80	35.0	35.0	35.0	35.0	32.0	32.0	32.0	30.0	30.0	30.0	30.0	30.0
3	145 SR (8PR) даац												
R13													
4	155/70												
5	155/80												
6	165/70												
7	165/80												
8	175/65												
9	175/70												
10	175/80												
11	185/65												
12	185/70												
13	195/60												
14	195/65												
15	205/60	45.0	45.0	45.0	45.0	42.0	42.0	42.0	42.0	42.0	41.0	41.0	40.0
R14													

МОНГОЛ УЛСЫН
ЗАМ ТЭЭВРИЙН ХӨГЖЛИЙН ЯАМ
ЭХ ХУВЬ
Саяд Гөршгийн нарийн бичгийн дарга *С.Г.Г.*

625
МОНГОЛ УЛСЫН
ЗАМ ТЭЭВРИЙН ХӨГЖЛИЙН ЯАМ
ХУУЛБАР ҮНЭН
Хуульбар олгосон зүйлтийн баримт дүрс
2019 оны 12 сарын 30

Бүртгэлийн дугаар 625
МОНГОЛ УЛСЫН
ЗАМ ТЭЭВРИЙН ХӨГЖЛИЙН ЯАМ
ХУУЛБАР ҮНЭН
Хуульбар олгосон зүйлтийн баримт дүрс
2019 оны 12 сарын 30

АЧААНЫ АВТОМАШИН БОЛОН АВТОБУС													
145	265/70												
146	275/55												
147	275/60												
148	275/65												
149	275/70												
150	145/80 R12 (6PR, 8PR)	35.0	35.0	35.0	35.0	35.0	35.0	35.0	35.0	35.0	35.0	30.0	30.0
151	145/SR 12 (6PR, 8PR)	38.0	35.0	35.0	35.0	35.0	35.0	35.0	35.0	35.0	35.0	-	30.0
152	6.45 R13	50.0	50.0	45.0	45.0	45.0	45.0	45.0	45.0	45.0	45.0	40.0	40.0
153	8.40 R15	60.0	60.0	60.0	55.0	55.0	55.0	55.0	55.0	55.0	50.0	50.0	50.0
154	8.40 R20	50.0	50.0	50.0	45.0	45.0	45.0	45.0	45.0	45.0	40.0	40.0	40.0
155	9.00 R20	50.0	50.0	50.0	45.0	45.0	45.0	45.0	45.0	45.0	40.0	40.0	40.0
156	10.00 R20	60.0	60.0	60.0	60.0	55.0	55.0	55.0	55.0	55.0	50.0	50.0	50.0
157	11.00 R20	60.0	60.0	60.0	60.0	55.0	55.0	55.0	55.0	55.0	50.0	50.0	50.0
158	12.00 R20	50.0	50.0	50.0	45.0	45.0	45.0	45.0	45.0	45.0	40.0	40.0	40.0
159	14.00 R20	50.0	50.0	50.0	45.0	45.0	45.0	45.0	45.0	45.0	40.0	40.0	40.0
160	12.00 R18	50.0	50.0	50.0	45.0	45.0	45.0	45.0	45.0	45.0	40.0	40.0	40.0
161	13.00 R18	50.0	50.0	50.0	45.0	45.0	45.0	45.0	45.0	45.0	40.0	40.0	40.0
162	12.00 R22.5	70.0	70.0	70.0	65.0	65.0	65.0	65.0	65.0	65.0	60.0	60.0	60.0
163	335/80 R20	60.0	60.0	60.0	60.0	55.0	55.0	55.0	55.0	55.0	50.0	50.0	50.0

Бүртгэлийн дугаар ...
МОНГОЛ УЛСЫН
ЗАМ, ТЭЭВРИЙН ХӨГЖЛИЙН ЯАМ
ХУУЛБАР ҮНЭН
 хуулбар олгосон ажилтны гарын үсэг
 20 ... оны ... сарын ...-ний өдөр

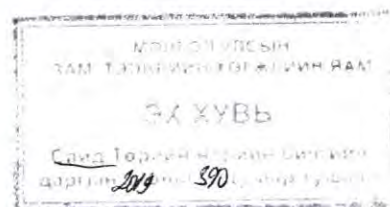
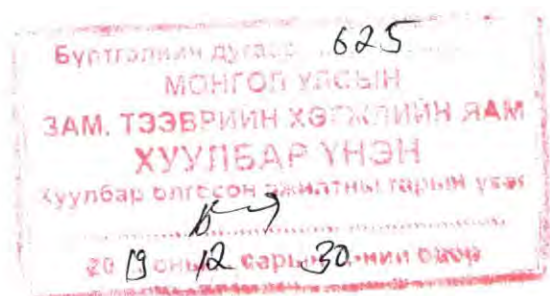
Бүртгэлийн дугаар **625**
МОНГОЛ УЛСЫН
ЗАМ, ТЭЭВРИЙН ХӨГЖЛИЙН ЯАМ
ХУУЛБАР ҮНЭН
 хуулбар олгосон ажилтны гарын үсэг
 20 **09** /**12** сарын **30**-ний өдөр

МОНГОЛ УЛСЫН
 ЗАМ, ТЭЭВРИЙН ХӨГЖЛИЙН ЯАМ
 ЭХ ХУВЬ
 Санд Төрөлтийн Байгууллагын
 Даргач **619** /**30** сарын 30-ны өдөр

- 5.2. Аж ахуй нэгж, байгууллага, иргэд нь автомашины зай хураагуур буюу аккумуляторын эдэлгээний хугацааны нөөцийн доод хязгаарын нормыг үйлдвэрлэгчийн тогтоосон эдэлгээний нөөцийн доод хязгаарыг үндэс болгон өөрсдөө тогтоож мөрдөнө.
- 5.2.1. Автомашины зай хураагуур буюу аккумуляторын эдэлгээний хугацааны доод хязгаарын үндсэн нормыг автомашины тусгай төхөөрөмж нь хөдөлгүүр унтраасан үед зай хураагуураас тэжээл авч ажиллах зайлшгүй шаардлагатай /GPS, дохиолол, тог хувиргагч гэх мэт/ тусгай үүрэг чиглэлийн автомашинуудад төхөөрөмжийн тооноос хамааруулан зай хураагуурын эдэлгээний нормыг 50 хүртэл хувиар бууруулан тооцож болно.
- 5.2.2. Зарим үйлдвэрлэгчийн зай хураагуурын эдэлгээний хугацааны доод хязгаарыг хүснэгт 5.4-т үзүүлэв.

Хүснэгт 5.4. ЗАЙ ХУРААГУУРЫН ЭДЭЛГЭЭНИЙ ХУГАЦААНЫ ДООД ХЯЗГААР

№	Зай хураагуурын төрөл, ампер цаг	Үйлдвэрлэсэн улс	Эдэлгээний хугацааны доод хязгаар, /сараар/
1	Akuma-66 түүний төрлүүд	Чех	32
2	Grand-Plus, Duples-Норресег түүний төрлүүд	Герман	32
3	Declor-DE90R, 80D26R, 95D31R түүний төрлүүд	Солонгос	43
4	Yusimi түүний төрлүүд	Солонгос	36
5	Solite түүний төрлүүд	Солонгос	30
6	Panasonic түүний төрлүүд	Япон	36
7	HITACHI түүний төрлүүд	Япон	36
8	FIAMM түүний төрлүүд	Итали	42
9	DOUGLAS-675, TURBO PLUS-75, American түүний төрлүүд	АНУ	42
10	6CT түүний төрлүүд	ОХУ	24
11	ROCKET түүний төрлүүд	ОХУ	28
12	6Q түүний төрлүүд	Хятад	21
13	Loingjiang түүний төрлүүд	Хятад	18
14	ТОВО түүний төрлүүд	Хятад	18

Хүснэгт 5.5. Автомашины үндсэн агрегат, зангилаануудын эдэлгээний доод хязгаар

/МЯН.КМ/

Эд анги	Суудлын автомашин (Хөдөлгүүрийн эзэлхүүнээр см ³)		Автобус (багтаамж уртаар/				Ачааны автомашин (даацаар/				
	Бага эзэлхүүнтэй 1,8л хүртэл	Дунд эзэлхүүнтэй 1,8-3,5 л	Онцгой бага 5 м хүртэл	Бага багтаамжтай 6-7,5 м	Дунд багтаамжтай 8-9,5 м	Их багтаамжтай 10,5-12,0 м	Онцгой бага даацтай 0,3-1,0 тн хүртэл	Бага даацтай 1,0-3,0 тн хүртэл	Дунд даацтай 3,0-5,0 тн хүртэл	Их даацтай 5,0-8,0 тн хүртэл	Онцгой их даацтай 8,0 тн- дээш
1	Хөдөлгүүр, авцуулах холбоо										
1.1. Бензин											
- Блок, тахир гол	-	150	125	150	200	250	125	150	200	200	250
- Тэжээл форсунк	-	70	70	70	70	80	70	70	70	80	80
- Усны насос	-	120	80	80	100	120	80	100	120	120	120
- Тосны насос	-	150	70	70	80	200	70	80	100	150	200
- Динам, вакум насос	-	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60
- Стартер	-	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60
1.2. Дизель											
- Блок, тахир гол	125	150	125	150	200	-	125	150	200	150	200
- Карбюратор	60	60	60	80	80	-	60	60	80	80	80
- Инжектор цаагч	80	90	80	90	-	-	120	150	-	-	-
- Очлуур	30	50	30	50	50	-	30	30	50	50	50
- Динам	80	80	80	80	80	80	80	80	80	80	80
- Стартер	50	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60
1.3. Авцуулах холбоо											
- Шахах зэрэнхий	125	150	125	125	150	150	125	125	150	150	150
- Хөтлөгдөгч зэрэнхий	60	80	60	80	80	100	60	60	80	100	100
2	Хурдны хайрцаг										
2.1. Механик											
- Их бие, таг арьс	125	150	125	150	200	250	125	150	200	200	250
- Араа голууд	80	80	80	80	100	120	90	100	120	200	200
2.2. Автомат											
- Их бие, таг арьс	150	200	-	-	200	250	-	-	-	-	-
- Араа голууд	100	100	-	-	100	150	-	-	-	-	-
3	Хөтлөгч ба урд тэнхлэг										
Урд хөтлөгч тэнхлэгийн арьс хөндлөвч	250	200	-	-	-	-	-	-	-	-	-

ЗАМ. ТЭЭВРИЙН ХӨГЖЛИЙН ЯАМ
ХУУЛБАР ҮНЭН
Хуулбар олгосон ажлалтны гарын үсэг
2019 оны 12 сарын 30 ний өдөр

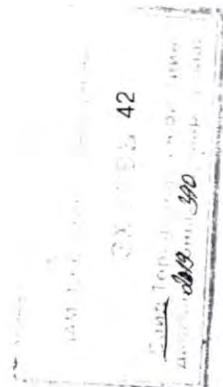
ЗАМ. ТЭЭВРИЙН ХӨГЖЛИЙН ЯАМ
ХУУЛБАР ҮНЭН
Хуулбар олгосон ажлалтны гарын үсэг
20... оны ... сарын ... ний өдөр

МОНГОЛ УЛСЫН
ЗХ ХУВЬ
Салд Төрөөс мэдэгдсэн өмчлөлийн
дэргэтийн 390 дугаар тусламж

-	Хойд хөтлөгч тэнхлэг, ерөнхий дамжуулга, арьс, их бие	250	300	250	300	250	300	200	-	-
-	Деференциалын аяга, чагт	150	250	150	300	250	300	200	-	-
-	Хагас гол, дугуйн бул	60	80	80	200	150	300	150	-	-
-	Тоормозны хурд, диск тэлэгчүүд	60	80	60	60	60	60	80	-	-
-	Кардан дамжуулга	60	80	80	150	100	200	150	-	-
-	Пүрш, нум, амортизатор	60	70	60	80	100	200	100	-	-
4	ЖОЛООНЫ УДИРДЛАГА									
-	Жолооны гол	125	150	125	200	150	250	100	150	200
-	Хорхой араа ба хэдрэг	80	100	125	200	150	250	100	125	200
-	Жолооны хүчлүүр	80	150	80	200	150	200	150	200	250
-	Хөндлөн дагуу татуургууд	60	80	80	150	100	200	60	80	150
-	Өндгөн тулгуур бөмбөлгөн хуруу	80	120	80	150	100	200	80	100	150
5	АЧААНЫ АВТОМАШИНЫ КАБИН, СУУДЛЫН АВТОМАШИН, АВТОБУСНЫ КУЗОВ									
-	Чулуу, хрьс, хаялга	250	300	250	300	250	600	200	300	350
-	Тэвшний хөндлөвч гуя, шал	200	250	250	300	250	400	200	300	400
-	Багажны таг	250	300	-	-	-	-	150	200	250
-	Суурь шал, хөндөл	-	-	250	400	300	300	-	-	-
-	Арлын дагуу гуя	-	-	250	250	300	300	150	200	250
-										400

Тайлбар:

- Автомашины үндсэн агрегат, зангилаануудын эдэлгээний нөөцийн доод хязгаарын нормыг тухайн эд ангийг үйлдвэрлэсэн үйлдвэрлэгчийн тогтоосон эдэлгээний нөөцийг үндэс болгон аж ахуйн нэгж байгууллага өөрсдөө тогтоож мөрдөнө.
- Тухайн эд ангид тогтоосон эдэлгээний нөөц тодорхой бус үед хүснэгт 5.5-т заасан эдэлгээний нөөцийг баримжаа болгон аж ахуйн нэгж байгууллага өөрсдөө тогтоож мөрдөж болно.

АВТОТЭЭВРИЙН ХЭРЭГСЛИЙН АШИГЛАЛТЫН НОРМ

Танилцуулга

Автотээврийн хэрэгслийн ашиглалтын нормыг “Дэд бүтцийн сайдын “Жишиг норм батлах тухай” 2004 оны 19 дүгээр тушаалаар батлан улсын хэмжээнд өнөөг хүртэл мөрдөж байна. Уг нормд 2003 оны байдлаар Монгол Улсад 10-аас дээш тоогоор орж ирсэн марк, загварын автомашинуудад шатахуун зарцуулалт, автомашины эдэлгээний нөөц, резин дугуй, зай хураагуур, агрегат зангилаануудын эдэлгээний нөөцийн доод хязгаарыг тогтоож өгсөн.

Энэхүү нормд орсон автомашинууд нь өнөөгийн байдлаар 15 ба түүнээс дээш жилийн насжилттай дийлэнх нь ашиглалтаас хасагдсан автомашинууд байгаа тул өнөөгийн автопаркийн бүтцэд тохирсон манай орны ашиглалтын нөхцөлийг тусгасан нормыг шинэчлэн боловсруулах шаардлагатай болсон.

Автотээврийн хэрэгслийн ашиглалтын нормыг шинэчлэн боловсруулахад дараах зарчмыг баримталсан. Үүнд

- Автопаркийн бүтцийг 2018 оны байдлаар судалж автомашины ашиглалтын нормыг шинэчлэн тогтоох марк загваруудыг тогтоох
- Түүвэр судалгаагаар сонгогдсон марк загварын автомашины техникийн үзүүлэлтүүдийг үндэслэн шатахуун зарцуулалтын жишиг нормыг тогтооход шаардлагатай үйлдвэрлэгчийн болон гадны орны автомашины техникийн үзүүлэлтийг судлах.
- Автомашины ашиглалтын нормын тогтоосон өөрийн орны болон гадны эрдэмтдийн хийсэн судалгааны ажлуудыг үндэслэх.
- Автомашины шатахуун зарцуулалт, шатахуун зарцуулалтыг өсгөх нөхцөлүүд, хувь хэмжээг хянан, шинэчлэн тогтоохын тулд шатахуун зарцуулалтын туршилт, хэмжилтийн ажлуудыг тодорхой хугацаанд хийх.
- Автотээврийн хэрэгслийн ашиглалтын нормыг шинэчлэн боловсруулахад шаардлагатай судалгаа, хэмжилт туршилтын ажлуудыг хийж жишиг нормын төслийг боловсруулах зэрэг болно.

Автотээврийн хэрэгслийн ашиглалтын нормын төслийг дараах бүтэцтэй боловсруулсан. Үүнд:

1 дүгээр хавсралт: Автомашины шатахуун зарцуулалтын жишиг норм

Автопаркийн бүтцэд 2018 оны байдлаар Монгол Улсад 10-аас дээш тоогоор орж ирсэн 2007 оноос хойш үйлдвэрлэгдсэн 480 гаруй марк загварын автомашинуудын судалгааг хийж монгол орны ашиглалтын нөхцөлийг тусгасан автомашины шатахуун зарцуулалтын жишиг нормыг аналитик арга болон туршилт, хэмжилтийн аргын тусламжтайгаар шинэчлэн боловсруулсан. Уг хавсралтад багтсан автомашинуудыг орон нутгийн зам болон хөдөлгөөний эрчим ихтэй

Улаанбаатар хотын зам/хөдөлгөөний эрчмийг тооцсон/-д 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахууны зарцуулалтын жишиг хэмжээг тогтоож өгсөн.

2 дугаар хавсралт: Автомашины 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх болон бууруулах нөхцөлүүд:

“Дэд бүтцийн сайдын “Жишиг норм батлах тухай” 19 дүгээр тушаалын 2-7 дугаар хавсралтуудыг нэгтгэн шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх болон хорогдуулах нөхцөлүүд болох хүйтний улирал, авто зам, ажил үйлчилгээ, авто замын онцгой хүнд нөхцөлүүдийн нэмэгдүүлэх болон хорогдуулах хувь хэмжээг судалгаа, туршилт, хэмжилтийн аргыг үндэслэн шинэчлэн тогтоосон.

Уг хавсралтад тусгасан гол өөрчлөлт нь бүх автомашинд тооцдог хүйтний улирлын нэмэгдлийн хугацаа хувь хэмжээг ялгавартайгаар шинэчлэн тогтоосон. Өөрөөр хэлбэл өнөөгийн автопаркийн бүтцэд ашиглагдаж буй инжектор, дизель, хосолмол /инжектор-цахилгаан/ хөдөлгүүр бүхий автомашинуудад хүйтний улирлын шатахуун зарцуулалтын бодит хэмжээг тогтоох судалгаа, туршилтын ажлын үр дүнг үндэслэн шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх хувь хэмжээг гадна хэмээс хамааруулан шинэчлэн тогтоосон. Өнөөгийн мөрдөж байгаа хүйтний улирлын хувь хэмжээ нь Улаанбаатар хотод 12 дугаар сард 5,5 хувь нэмэгдүүлж байгаа бол шинэчлэн тогтоосон нормоор 20 хувиар тогтоогдсон нь 100 км гүйлтэд 10 л зарцуулдаг автомашины хувьд 10,55 л байсныг, шинэчлэн тогтоосон нормоор 12,0 л шатахуун зарцуулахаар болж байгаа юм. Одоо мөрдөж байгаа 5,5 хувь нэмэгдлээр тооцоход хүйтний улиралд автомашины шатахуун зарцуулалт хүрдэггүй тул шатахуун зарцуулалтыг хүйтний улиралд шинэчлэн тогтоолгох явдал их байдаг бөгөөд хүйтний улирлын шатахуун зарцуулалтын бодит хэмжээг үндэслэн тогтоолгосон нормоор дулааны улирлын шатахуун зарцуулалтыг 5,5 хувийг хасан тооцоход дулааны улиралд олгох шатахууны хэмжээ бодит зарцуулалтаас хэт өндөр байдаг байсан.

Мөн Улаанбаатар хотын авто замын ачаалал болон автотээврийн хэрэгслийн тоо 2004 оныхоос эрс өөрчлөгдсөн тул хөдөлгөөний эрчмийн нэмэгдэл буюу Улаанбаатар хотын замд ажиллах автомашинуудын шатахуун зарцуулалтын нэмэгдлийг 5 хувь байсныг шатахуун зарцуулалтын судалгаа, туршилтын ажлын үр дүнг үндэслэн 25 хувиар шинэчлэн тогтоож өгсөн. Мөн Дэд бүтцийн сайдын 19 дүгээр тушаалын 3 дугаар хавсралтаар тогтоосон Нийслэл болон аймгийн төвүүдэд ажиллах автомашины шатахуун зарцуулалтын нэмэгдүүлэх болон хорогдуулах хувь хэмжээ буюу өндөршилийн нэмэгдлийг авто замын нөхцөлөөс хамааруулж шатахуун зарцуулалтыг нэмэгдүүлэх болон хорогдуулах нөхцөлд тооцдог, одоогийн ашиглаж буй автомашинуудын хөдөлгүүрт уг өндөршилийн нөлөөллийг хамгийн бага байхаар тооцон үйлдвэрлэж байгаа зэрэг нөхцөлийг үндэслэн уг өндөршилийн өөрчлөлтийг тусгасан хувь хэмжээг хассан болно. Харин технологийн тээвэр гүйцэтгэж буй автомашин, тусгай төхөөрөмж бүхий автомашин, автомашиныг хүйтний улиралд халаах зэрэг автомашины гүйлтээр шатахуун зарцуулалтыг тооцож олгох боломжгүй нөхцөлд 1 цагт зарцуулах

шатахууны хэмжээ буюу мото.цагийн шатахуун зарцуулалтыг уг нормд шинээр тусгаж өгсөн.

3 дугаар хавсралт: Автомашины шатахуун зарцуулалтын нормыг тооцоолох аргачлал, зөвлөмж жишээ.

Автомашины жишиг нормыг баримжаалан үндсэн норм тогтоох, шатахуун зарцуулалтын нэмэгдлүүдийг хэрхэн тооцох, автомашины ажилд олговол зохих шатахууны хэмжээг тооцох зэрэг аргачлал, заавар, зөвлөмжийг автомашины бүхий аж ахуйн нэгж, иргэд ашиглах боломжтой хэрэглэхэд энгийн, тодорхой ойлгомжтой байлгах зарчмыг баримтлан шинэчлэн боловсруулсан.

4 дүгээр хавсралт Автомашины эдэлгээний нөөцийн доод хязгаар, гүйлтийн норм

Дэд бүтцийн сайдын 19 дүгээр тушаалаар батлагдсан Автомашины эдэлгээний нөөцийн жишиг норм нь үйлдвэрлэгчээс тогтоосон эдэлгээний нөөцийг марк загвараар жагсаалтаар батлуулсан норм юм. Иймд өнөөгийн нөхцөлд үйлдвэрлэгчид эдэлгээний нөөцийн доод хязгаарыг гүйлтээр, хугацаагаар тогтоож байгаа бөгөөд үйлдвэрлэгчээс өгсөн эдэлгээний нөөцийн доод хязгаарыг автомашины марк, загвар бүрээр, жагсаалтаар тогтоох шаардлагагүй гэж үзэн үйлдвэрлэгчээс тогтоосон эдэлгээний нөөцийг шууд мөрдөх заалтыг нэмж тусгасан. Харин манай орны ашиглалтын нөхцөл, ажил үйлчилгээний онцлогоос хамаарах нөхцөлүүдийг хэвээр үлдээн зарим нэмэлтийг оруулсан.

5 дугаар хавсралт: Автомашины сэлбэг хэрэгслийн эдэлгээний доод хязгаарын норм

Дэд бүтцийн сайдын 19 дүгээр тушаалаар батлагдсан 9-11 дүгээр хавсралтад тусгагдсан автомашины агрегат зангилаа, резин дугуй, зай хураагуурын эдэлгээний нөөцийг нэгтгэн 5 дугаар хавсралтад тусгасан. Уг тушаалаар баталсан ашиглалтын нөхцөлийг тусгасан заалтуудыг хэвээр үлдээж зарим нэмэлт өөрчлөлтүүдийг тусгаж өгсөн бөгөөд үйлдвэрлэгчээс тогтоосон сэлбэг хэрэгслийн эдэлгээний нөөцийг мөрдөх тухай заалтыг нэмж тусгасан.

Гэрээт ажлын хүрээнд шинэчлэн боловсруулсан Автотээврийн хэрэгслийн ашиглалтын нормын төслийг холбогдох байгууллагуудын төлөөллийг оролцуулан 2 удаа хэлэлцүүлэг зохион байгуулсан. Мөн албан бичгээр болон ЗТХЯ-ны цахим хуудсанд байршуулан санал авч төсөлд тусган Автотээврийн хэрэгслийн ашиглалтын нормын шинэчлэн боловсруулаад байна.

“ЗАМ, ТЭЭВРИЙН ХӨГЖЛИЙН ЯАМ”

Монгол Улсын Дэд бүтцийн сайдын 2004 оны 19 дүгээр тушаал болон Зам, тээвэр, барилга, хот байгуулалтын сайдын 224 тушаалаар батлагдсан Автотээврийн хэрэгслийн ашиглалтын нормыг шинэчлэн тогтоосон төсөлд хийсэн нөлөөллийн шинжилгээ

2019.12.24.

1. Тушаалд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах үндэслэл, шаардлагын талаар:

2018 оны тээврийн хэрэгслийн бүртгэлийн мэдээллээс харахад Монгол Улсад нийт 970818 тээврийн хэрэгсэл бүртгэлтэй байгаагаас 537657 нь Улаанбаатар хотод бүртгэлтэй байна. Нийт тээврийн хэрэгслийн 65 хувь буюу 631421 нь суудлын автомашин эзэлж байна. Ачааны автомашин 190406, автобус 6501, тусгай зориулалтын автомашин 21467, зүтгүүр 21534, механизм 12561, чиргүүл 31043, мотоцикл 55913 тус тус бүртгэгдсэн байна.

Улсын хэмжээнд 2018 онд 551,5 мянган тээврийн хэрэгсэл техникийн хяналтын үзлэгт хамрагдсан байна. Техникийн хяналтын үзлэгт хамрагдсан нийт тээврийн хэрэгслийн 82 хувийг иргэд, 14,6 хувийг компани, аж ахуйн нэгж, байгууллагууд, 1,9 хувийг төрийн болон орон нутгийн өмч, 1 хувийг төрийн бус байгууллага, 0,4 хувийг гадаадын иргэд, 0,1 хувийг дипломат болон олон улсын байгууллагууд эзэмшиж байна.

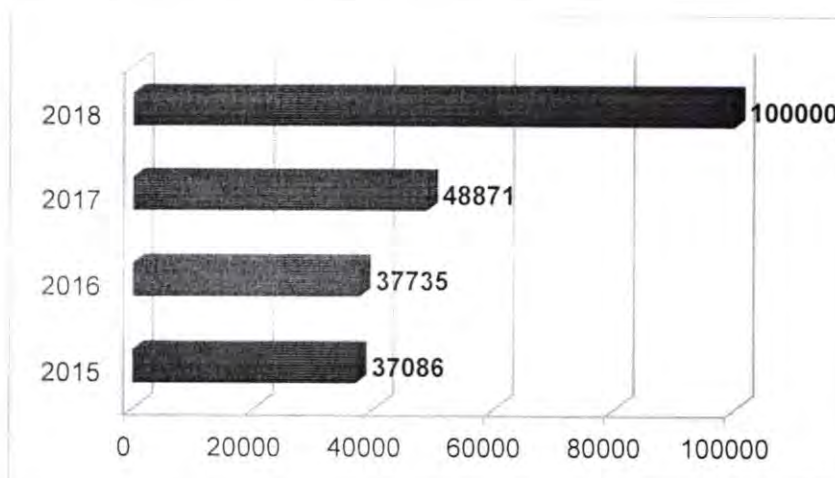
Зураг1. Монгол Улсад бүртгэлтэй тээврийн хэрэгсэл /2017 он/

Зураг 2. Монгол Улсад бүртгэлтэй тээврийн хэрэгсэл /хосолсон, хийн, цахилгаан хөдөлгүүртэй/

Сүүлийн жилүүдэд автомашины хэрэглээ улам ихэсч байгаатай холбогдуулан импортоор орж ирж буй тээврийн хэрэгслийн тоо нэмэгдсээр байна. Монгол Улсад 2015 онд 37086 тээврийн хэрэгсэл, 2016 онд 37735, 2017 онд 48871 тээврийн

хэрэгсэл орж ирсэн бол 2018 онд энэ үзүүлэлт огцом өсч, импортоор оруулж ирсэн тээврийн хэрэгслийн тоо 100 мянгад хүрсэн байна.¹

Зураг 3. Монгол Улсын тээврийн хэрэгслийн судалгаа
/импорт 2015-2018/

Хүн амд ноогдох автомашины эзлэх түвшин өсч, дэлхийн олон орны автомашин үйлдвэрлэгчдийн үйлдвэрлэсэн төрөл бүрийн марк, загварын тээврийн хэрэгслүүд Монгол Улсад бүртгэгдэж байна. Үүнтэй холбогдуулан Монгол Улсын Дэд бүтцийн сайдын 2004 оны 19 дүгээр тушаал болон Зам, тээвэр, барилга, хот байгуулалтын сайдын 224 тушаалаар батлагдсан автотээврийн хэрэгслийн ашиглалтын нормыг шинэчлэн батлуулах шаардлага тулгарч байна. Дэд бүтцийн сайдын 2004 оны 19 дүгээр тушаалаар батлагдсан автотээврийн хэрэгслийн ашиглалтын нормыг тогтоохдоо тухайн үеийн 600 гаруй автотээврийн хэрэгслийг хамруулсан.

Шинэчлэн боловсруулсан төсөлд автотээврийн хэрэгслийг сонгохдоо Монгол Улсад бүртгэгдсэн нийт тээврийн хэрэгслээс 2007 оноос хойш үйлдвэрлэгдсэн араваас дээш тоогоор орж ирсэн бүх марк загварыг сонгон, жишиг нормыг туршилтын үр дүнд тогтоосон.

Автомашины 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахуун зарцуулалтын жишиг нормыг суудлын автомашин, ачааны автомашин, автобус гэсэн ангиллаар автомашины марк загвар, хөдөлгүүрийн багтаамж, шатахууны төрлөөр болон орон нутгийн замд, хөдөлгөөний эрчим ихтэй замд дулаан, хүйтний улирлаар тус бүрт шатахуун зарцуулалтын жишиг нормыг тогтоосон.

2. Тушаалын төслийн ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээний талаар:

Уг тушаалаар автомашины шатахуун зарцуулалтын жишиг норм, шатахуун зарцуулалтын жишиг нормыг нэмэгдүүлэх болон бууруулах нөхцлүүд, автомашин, түүний үндсэн агрегат, зангилаанууд, резин дугуй, зай хураагуурын эдэлгээний нөөцийн доод хязгаарын жишиг норм, түүнийг нэмэгдүүлэх болон хорогдуулах нөхцлүүдийг тусгаж өгснөөр эдгээр нөхцлүүдийг өөрсдийн ажил, үйлчилгээний онцлогт нийцүүлэн автотээврийн байгууллага, аж ахуйн нэгж, автотээврийн хэрэгсэл бүхий иргэдэд зөвлөмж болгох зорилготой.

¹Зам тээврийн хөгжлийн яамны мэдээллийн сан, 2018

Шинэчлэн боловсруулсан тушаалын төсөл нь дараах ерөнхий бүтэцтэй. Үүнд:

□ “Жишиг норм батлах тухай” тушаалын төсөл нь 3 үндсэн заалттай байна. Нэгдүгээр заалтаар тушаалын 5 хавсралтыг баталсан бол хоёрдугаар заалтаар автотээврийн хэрэгслийн ашиглалтын тогтоосон нормыг өөрсдийн ажил, үйлчилгээний онцлогт нийцүүлэн автотээврийн байгууллага, аж ахуйн нэгж, автотээврийн хэрэгсэл бүхий иргэдэд зөвлөмж болгосон. Гурав дахь заалтаар энэхүү тушаал батлагдахтай холбогдуулан одоогийн мөрдөгдөж буй Монгол Улсын Дэд бүтцийн сайдын 2004 оны 19 дүгээр тушаал болон Зам, тээвэр, барилга, хот байгуулалтын сайдын 224 тушаалын тус тус хүчингүй болгохоор заасан байна.

□ тушаалын нэгдүгээр хавсралтаар “Автомашинны 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахуун зарцуулалтын жишиг норм”-ыг;

□ тушаалын хоёрдугаар хавсралтаар “Автомашинны 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх болон бууруулах нөхцлүүд”-ийг;

□ тушаалын гуравдугаар хавсралтаар “Автомашинны шатахуун зарцуулалтын нормыг тооцоолох аргачлал, зөвлөмж, жишээ”-г;

□ тушаалын дөрөвдүгээр хавсралтаар “Автомашинны эдэлгээний нөөцийн доод хязгаар буюу гүйлтийн норм”-ыг;

□ тушаалын тавдугаар хавсралтаар “Автомашинны сэлбэг хэрэгслийн эдэлгээний доод хязгаарын норм”-ыг тус тус батлахаар тусгагдсан.

Тушаалын нэмэлт, өөрчлөлтийн төсөлд:

- Энэхүү тушаалын төсөл нь автотээврийн байгууллага, аж ахуйн нэгж, автотээврийн хэрэгсэл бүхий иргэдэд зөвлөмж болохоор боловсруулагдсан.

- Одоогийн мөрдөгдөж буй тушаал нь нийт 11 хавсралттай байгаа бөгөөд шинэчлэн боловсруулсан төсөлд илүү ойлгомжтой байлгах үүднээс хавсралтуудыг нэгтгэн, хялбаршуулан 5 үндсэн хавсралттай болгосон.

- Илүү олон тооны тээврийн хэрэгслийг хамруулж шатахуун зарцуулалтын судалгааг хийсэн, тээврийн хэрэгслийн марк загвар, хөдөлгүүрийн багтаамж, шатахууны төрлөөр сонгон орон нутгийн зам болон Улаанбаатар хотод /хөдөлгөөний эрчим ихтэй замд/ дулаан, хүйтний улирлаар шатахуун зарцуулалтыг тогтоож өгснөөрөө хэрэглэхэд хялбар, тооцоог хялбаршуулсан, автомашинны шатахуун зарцуулалтын нормыг бодит зарцуулалтад нийцүүлэх зорилгоор туршилт, судалгаан дээр үндэслэн боловсруулсан.

- Автомашинны шатахуун зарцуулалтын нормыг тооцох заавар нь одоогийн мөрдөгдөж буй тушаалд онол, томъёо их байсныг шинэчлэн боловсруулсан төсөлд зөвлөмж хэлбэрээр томъёо тус бүрийн тайлбарыг холбогдох жишээ болгон дээр нарийвчлан тайлбарлаж, “Автотээврийн хэрэгслийн ашиглалтын нормыг тооцоолох аргачлал, зөвлөмж, жишээ” болгон боловсруулсан.

- Автомашинны 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахуун зарцуулалтын жишиг нормыг суудлын автомашин, ачааны автомашин, автобус гэсэн ангиллаар автомашинны марк загвар, хөдөлгүүрийн багтаамжаар тодорхойлноос гадна шинэчлэн боловсруулсан төсөлд шатахууны төрлөөр болон орон нутгийн замд, хөдөлгөөний эрчим ихтэй замд дулаан ба хүйтний улирлаар тус бүрт шатахуун зарцуулалтын жишиг нормыг шинээр тогтоосон.

- Одоогийн мөрдөгдөж буй тушаалд тусгагдаагүй “Автомашинны хөдөлгүүрийн асаалтын нэг цагт зарцуулах шатахууны норм”-ыг тогтоосон. Энэ талаар маш олон

гомдол, өргөдлийг хувь хүн, албан байгууллагуудаас ирүүлдэг бөгөөд энэхүү асуудал тушаал батлагдсанаар шийдвэрлэгдэх болно.

- Автотээврийн хэрэгслийн ашиглалтын нормыг шинэчлэн тогтоохдоо холбогдох судалгаа, туршилтыг тээврийн хэрэгслийн техникийн хяналтын үзлэгийн төв, тэдгээр ажиллаж буй инженерүүдийн тусламжтайгаар Зөвлөх багийнхан 2015 оны өвлөөс 2018 оныг хүртэл хийж гүйцэтгэсэн. Туршилтыг хотын болон хотын гаднах авто замуудад хийсэн.

- Төрийн болон төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоод, Зөвлөхүүдийн болон уулзалт, хэлэлцүүлгийн үеэр гарсан саналуудыг тусгасан.

- Зам тээврийн хөгжлийн яамны Шинжлэх ухаан технологийн зөвлөлийн хурлаас гарсан саналуудыг тусгасан.

3. Тушаалын төсөл батлагдсаны дараа эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөх бүлгийг тодорхойлсон талаар:

Автотээврийн хэрэгслийн ашиглалтын нормыг шинэчлэн боловсруулах ажлын даалгаварт тусгагдсаны дагуу Мэргэжлийн хяналтын ерөнхий газраас 2018 оны 07 дугаар сарын 17-ны өдрийн 07/2442 дугаар албан бичгээр, Автотээврийн үндэсний төв ТӨҮГ-аас 2018 оны 09 дүгээр сарын 06-ны өдрийн 2/1766 дугаар албан бичгээр, Зам, тээврийн хөгжлийн төвөөс 2018 оны 08 сарын 01-ний өдрийн 1/400 дугаар албан бичгээр, Засгийн газрын автобаазаас 2018 оны 09 дүгээр сарын 14-ний өдрийн 1/153 дугаар албан бичгээр, Дипломат байгууллагын үйлчилгээг эрхлэх газраас 2018 оны 09 дүгээр сарын 18-ны дб/06-719 дугаар албан бичгээр тус тус саналыг хүлээн авсан. Мөн Зэвсэгт хүчний 089 дүгээр анги, Засгийн газрын автобааз Хяналтын инженер Н.Балжинням, Нийслэлийн Түр захиргааны баазаас инженер Т.Бат-Эрдэнэ, Ховд аймгийн Автотээврийн төвийн инженер Д.Чинзориг нар нь цахимаар холбогдох саналуудыг ирүүлсэн байна.

Мөн ажлын даалгаварт тусгагдсаны дагуу холбогдох хэлэлцүүлгийг 2016 оны 04 дүгээр сард, 09 дүгээр сард, 2017 оны 05 дугаар сард тус яаман дээр, 2017 оны 10 дугаар сард Автотээврийн Үндэсний төв ТӨҮГ дээр тус тус зохион байгуулсан. Хэлэлцүүлэгт Зам, тээврийн хөгжлийн яам, Мэргэжлийн хяналтын ерөнхий газар, Тээврийн цагдаагийн алба, Дипломат байгууллагын үйлчилгээг эрхлэх газар, Зам, тээврийн хөгжлийн төв, Засгийн газрын автобааз, Зэвсэгт хүчний 089 дүгээр анги, "Автотээврийн үндэсний төв" ТӨҮГ, "Монголын автомашины дистрибьюторүүдийн ассоциаци" ТББ, Монголын автотээвэрчдийн нэгдсэн холбоо зэрэг төрийн болон төрийн бус байгууллагуудын төлөөллүүд оролцсон.

Шинэчлэн боловсруулсан нормын төсөлд санал авахаар Захиргааны ерөнхий хуульд заасны дагуу тус яамны www.mrtd.gov.mn сайтад 2016 оны 4 дүгээр сарын 15-ны өдөр байршуулсан.

Зам, тээврийн салбарын шинжлэх ухаан технологийн зөвлөлийн 2018 оны 12 дугаар сарын 07-ны өдрийн хуралдаанаар шинэчлэн боловсруулсан нормыг хэлэлцүүлэн, холбогдох шийдвэрийг гаргуулан, холбогдох саналуудыг төсөлд эцэслэн тусгасан.

Тус яамны Төрийн нарийн бичгийн даргын 2019 оны 06 дугаар сарын 24-ний өдрийн 207 дугаар тушаалаар шинэчлэн боловсруулсан нормд редакци, шүүмж хийх ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүнийг удирдамжийн хамтаар батлуулсан. Уг тушаалаар батлагдсан редакцийн багийн хийсэн дүгнэлтийн дагуу уг нормыг дахин хянаж, редакцийн багаас өгсөн саналуудыг тусгасан.

Шинэчлэн тогтоосон норм нь зөвлөмж бүхий бичиг баримт тул автотээврийн байгууллага, аж ахуйн нэгжүүд болон автотээврийн хэрэгсэл бүхий иргэдэд хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөхгүй, нэмэлт ачаалал үүсэхгүй.

4. Хүний эрх, эрх чөлөөг хязгаарласан, эдийн засаг, нийгмийн болон бусад үйл ажиллагаанд саад хориг учруулсан, аливаа хүнд суртал, авилга гарах нөхцөл бүрдүүлсэн байж болзошгүй зохицуулалт агуулж байгаа эсэх талаар:

Тушаалд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлт нь:

- зөвлөмж болгон хэрэглэнэ;
- хүний эрх, эрх чөлөө, өрсөлдөөнийг хязгаарласан, эдийн засаг, нийгмийн болон бусад үйл ажиллагаанд хориг саад учруулсан, аливаа хүнд суртал, авилга үүсэх нөхцөл бүрдүүлсэн зохицуулалт агуулаагүй;
- хүний эрхийг хязгаарласан зохицуулалт агуулаагүй, жендерийн эрх тэгш байдлыг хөндөөгүй;
- дотоодын болон гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгжүүдийн өрсөлдөөнд нөлөө үзүүлэхгүй, үнийн хөөрөгдөл бий болгохгүй;
- аж ахуйн нэгжид, түүний дотор зах зээлд шинээр орж ирж байгаа аж ахуйн нэгжүүдэд бэрхшээл, хүндрэл үүсгэхгүй, тэдгээрийн үйл ажиллагааг зогсоохгүй;
- эдийн засаг, нийгмийн болон бусад үйл ажиллагаанд ямар нэгэн саад хориг тогтоогоогүй.

5. Тухайн асуудлыг зохицуулж байгаа хүчин төгөлдөр хууль, захиргааны хэм хэмжээний акт байгаа эсэх талаар:

Шинэчлэн боловсруулсан төсөлд тусгагдсан харилцаа нь Монгол Улсын Дэд бүтцийн сайдын 2004 оны 19 дүгээр тушаал болон Зам, тээвэр, барилга, хот байгуулалтын сайдын 224 тушаалаар зохицуулагддаг.

6. Тушаалыг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай хүний нөөц, санхүү эдийн засгийн тогтолцооны талаар:

Энэхүү тушаалыг хэрэгжүүлэхэд шинээр ямар нэгэн байгууллага байгуулагдаж захиргааны шинэ чиг үүрэг бий болохгүй, байгууллага бүрд хүний нөөцийг нэмэгдүүлэх шаардлагагүй, санхүү, эдийн засгийн нэмэлт зардлууд шаардагдахгүй.

АВТОТЭЭВРИЙН БОДЛОГЫН ХЭРЭГЖИЛТИЙГ
ЗОХИЦУУЛАХ ГАЗРЫН ДАРГЫН ҮҮРГИЙГ
ТҮР ОРЛОН ГҮЙЦЭТГЭГЧ

Г.ГАНТУЛГА

Хянасан:
ТЗУГ-ын Хуулийн хэлтсийн мэргэжилтэн

Г.Очхүү

АВТОТЭЭВРИЙН ХЭРЭГСЛИЙН АШИГЛАЛТЫН НОРМЫН ТӨСӨЛД ИРҮҮЛСЭН САНАЛЫН ТОВЬЁОГ

№	Ирүүлсэн санал	Санал тусгасан эсэх, тайлбар
1	<p>Мэргэжлийн хяналтын ерөнхий газар, 2018 оны 07 дугаар сарын 17-ны өдрийн 07/2442 тоот албан бичиг</p> <p>Дэд бүтцийн сайдын 2004 оны 01 дүгээр сарын 29-ны өдрийн 19 дугаартай тушаалаар баталсан “Жишиг норм”-д заасан үйлдвэрлэгчээс тогтоосон автомашины 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахуун зарцуулалтын жишиг нормыг шинээр боловсруулж буй “жишиг норм”-ын төсөлд бууруулах мөн автомашины шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг хүйтний улиралд нэмэгдүүлэх хувь хэмжээ /+20%/ болгож эрс нэмэгдүүлж тооцсон үндэслэлийг тайлбарлах.</p>	<p>Дэд бүтцийн сайдын 2004 оны 19 дүгээр тушаалаар батлагдсан Автомашины шатахуун зарцуулалтын жишиг нормд хүйтний улирлын нэмэгдлийг бүсээс хамааруулан автомашины шатахуун зарцуулалтыг 5-10% өсгөдөг байсныг төслөөр 20-25%-иар нэмэгдүүлэхээр шинэчлэн оруулсан. Энэхүү шатахуун зарцуулалтын нэмэгдлийг хүйтний улиралд хийсэн хэмжилт туршилтын үр дүнгээр тогтоосон.</p>
2	<p>Тус улсад ашиглагдаж буй нийт автотээврийн хэрэгслийн 650 мянга гаруй буюу 85-аас дээш хувь нь үйлдвэрлэгдсэнээс хойш 10-аас дээш жил ашиглагдсан эдэлгээний баталгаат гүйлтийн нөөц багатай, шатахуун зарцуулалтын хэмжээг тогтоох шаардлагатай тээврийн хэрэгслүүд байдаг тул тэдгээр нийцүүлэн автомашиныг ашиглагдсан жилээс хамааруулан 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахууны зарцуулалтын жишиг нормыг тогтоох.</p>	<p>Автомашины ашиглалт нь тухайн тээврийн хэрэгслийн хадгалалт, техникийн үйлчилгээ, засварыг тухай бүр хийсэн байдал, ажил, үйлчилгээний онцлог, явсан гүйлт, улмаар тухайн тээврийн хэрэгслийн жолоочийн ур чадвар зэрэг олон хүчин зүйлээс шалтгаалдаг тул автомашины насжилт ижил байвч техникийн байдал харилцан адилгүй байх тул ашиглагдсан жилээс хамааруулан шатахуун зарцуулалтыг тогтоох боломжгүй юм. Автомашины ашиглалтын явцад техникийн байдлыг бүрэн, хэвийн ажиллагаатай байлгахад анхаарах бөгөөд шатахуун зарцуулалтын нормыг автомашины техникийн байдал хэвийн, шатахуун зарцуулалтад нөлөөлөх ямар нэгэн эвдрэл, гэмтэлгүй автомашинд тогтоон мөрддөг. Иймд насжилт өндөртэй автомашины жишиг нормыг үндсэн норм болгон мөрдөхдөө тодорхой хугацаанд туршиж үзэх,</p>

		<p>хэмжилт хийх аргаар бодит зарцуулалттай харьцуулан мөрдөх тайлбар, зааврыг 1 дүгээр хавсралтад тусгаж өгсөн.</p> <p>Даевоо маркийн их багтаамжийн автобусны шатахуун зарцуулалтын жишиг нормыг төсөлд тусгасан. Нийтийн тээврийн үйлчилгээнд ашиглагдаж буй автобус нь Нийтийн тээврийн үйлчилгээ. Ангилал, Ерөнхий шаардлага MNS 5012:2012 үндэсний стандартад заасан хугацаанд нийтийн тээврийн үйлчилгээнд ашиглана. Автомашины үйлдвэрлэгч, автомашины төрлөөр эдэлгээний нөөцийн доод хязгаарыг 2 дугаар хавсралтад тусгасан.</p>
<p>3</p>	<p>Даевоо маркийн их багтаамжийн автобусны эдэлгээний нөөцийн доод хязгаарын жишиг нормыг тогтоох, Монгол Улсад ашиглагдаж байгаа бусад холбогдох стандартын ишлэл, найруулгатай нийцүүлэн уялдуулсан эсэхийг нягтлаж, дээрх саналыг тусган бусад холбогдох төрийн болон төрийн бус байгууллагаас санал авах нь зүйтэй байна.</p> <p>"Жишиг норм"-ын төслийг зарчмын хувьд дэмжиж байна.</p>	<p>II Автотээврийн үндэсний төв ТӨҮГ, 2018 оны 09 дүгээр сарын 06-ны өдрийн 2/1766 тоот албан бичиг</p>
<p>1</p>	<p>Автомашины 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахуун зарцуулалтын жишиг нормыг тооцохдоо тухайн автомашины үйлдвэрлэгчээс тогтоосон шатахууны экологийн ангиллыг тооцдог байх.</p>	<p>Автомашины шатахуун зарцуулалтын жишиг норм нь автомашинд техникийн тодорхойлолтоор заасан шатахуун зарцуулалтын норм, манай улсын ашиглалтын нөхцөлөөс хамааран өөрчлөлт байгаа эсэхийг тогтоон, хувь хэмжээ, өөрчлөлтийг техникийн тодорхойлолтоор заасан нормтой харьцуулах, өөрчлөлтийг тусган заавар, зөвлөмжийн хамт нийтийн хүртээл болгох зорилготой. Ашиглалтын нөхцөлд өнөөгийн замын нөхцөл, байгаль, цаг уурын нөлөөлөл, ашиглагдаж байгаа шатахууны чанар зэргээс хамааран автомашины шатахууны бодит зарцуулалттай нийцүүлэх зарчмыг баримталдаг. Өөрөөр хэлбэл одоо ашиглагдаж байгаа автомашинд манай улсад импортоор орж ирж байгаа шатахуунаар 100 км гүйлтэд хэдэн л зарцуулж байгааг тогтоож өгснөөр иргэд аж ахуйн нэгж байгууллага шатахууныхаа тооцоо, санхүүд ашиглах юм.</p>
<p>2</p>	<p>Автомашины үндсэн, агрегат, зангилаануудын эдэлгээний нөөцийг тооцохдоо эд ангийн гарал үүсэл, чанар аюулгүй байдлыг харгалзан үздэг байх.</p>	<p>Автомашины эд, анги, сэлбэг хэрэгсэл нь чанар, аюулгүй байдлын шаардлага хангасан гарал үүсэл тодорхой байх шаардлагатай. Иймд гарал үүсэл тодорхой бус сэлбэг хэрэгсэлд уг норм хамаарахгүй тайлбарыг 3 дугаар хавсралтад тусгаж өгсөн.</p>

III	Зам, тээврийн хөгжлийн төв, 2018 оны 08 сарын 01-ний өдрийн 1/400 тоот албан бичиг	
1	"Автотээврийн хэрэгслийн ашиглалтын нормын төсөл" нэршлийн доор удиртгал, тайлбар оруулах	Дэд бүтцийн сайдын 2004 оны 19 дүгээр тушаалыг Автотээврийн хэрэгслийн ашиглалтын норм гэсэн товхимол болгон хэвлүүлэхэд удиртгал, тайлбарыг бичиж оруулсан. Шинэчилсэн ашиглалтын нормын төсөлд удиртгал бичих шаардлаггүй, тайлбарыг тухай бүр оруулж өгсөн.
2	1-р хавсралтын 1 "Автомашини 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахуун зарцуулалтын жишиг норм"-д үзүүлсэн автотээврийн хэрэгслийн жишиг норм тооцож гаргасан жишээ оруулах 1-р хавсралтын 3 "Автомашини шатахуун зарцуулалтын нормыг тооцох аргачлал зөвлөмж"-т Toyota gas'is суудлын автомашины жишиг нормыг хяналтын нормоор нь тооцсон боловч дээрх жишиг нормд үзүүлсэн нормтой зөрж байна. Хэрэв нэмэгдлийг тооцсон бол түүнийг тодорхой харуулах.	Жишээ тайлбарыг цогцоор 1-р хавсралтын заавар, зөвлөмж хэсэгт оруулж өгсөн. Дахин хянан үзсэн.
3	"Автомашини шатахуун зарцуулалтын нормыг тооцох аргачлал зөвлөмж"-г ойлгомжтой товч байдлаар үзүүлэх, 6 шатлалтай тооцож байна.	Одоо мөрдөж байгаа ашиглалтын нормын зааврын нүсэр их тооцоолол томъёог энгийн хэлбэрт шилжүүлэн, норм тогтоох дарааллын дагуу, зөвлөмж, тайлбарыг энгийн болгох тал дээр анхаарсан. /1 дүгээр хавсралтын Автомашини шатахуун зарцуулалтын норм тогтоох заавар, зөвлөмж хэсэг/
4	1-р хавсралтын 2.3 "Үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх тусгай нөхцлүүд"-т Автотээврийн хэрэгслийн чиргүүлтэй (ачаатай болон ачаагүй) байх нөхцөлд шатахуун зарцуулалтын нормыг нэмэгдүүлэх хэмжээг	Саналыг тусгасан.
5	Цахилгаан болон хийн түлш (газ)хэрэглэдэг автотээврийн хэрэгслийн зарцуулалтын нормыг тооцож оруулах	Нормд 10-аас дээш тоогоор орж ирсэн автомашины шатахууны норм буюу бензин, дизель түлшээр ажилладаг автомашинууд зонхилж байгаа. Цахилгаан хөдөлгүүрийн хувьд шатахуун хэрэглэдэггүй тул шатахууны нормд тусгаагүй болно. Хийн түлшний хувьд тухайн түлшээр ажиллаж байгаа автомашинууд монгол орны ашиглалтын

	<p>Хүн амын нягтаршил болон хөдөлгөөний эрчмээс хамааруулан ангилж (1 саяас дээш -25%, 250 мянгаас 1 сая хүртэлх-15%, 100-250 мянга -10% гэх мэт) шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх хувь хэмжээг тооцох (Зөвхөн Улаанбаатар хотод тооцсон байна.)</p>	<p>нөхцөлд ямар өөрчлөлт гарч байгааг тусгайлан тодорхой хугацаагаар дагнан судалгаа явуулах шаардлагатай юм.</p> <p>Улаанбаатар хотын авто замын сүлжээнд түгжрэл саатал ихээр үүссдэг учир түгжрэл,саатлын нөлөөгөөр автомашины шатахуун зарцуулалт хэдэн хувиар өсч байгааг бодитоогоор тогтоох шаардлагатай бөгөөд судалгаа туршилтаар тогтоосон хувь хэмжээг хөдөлгөөний эрчимийн нэмэгдэл хэмээн нэрлэж нормд тусгадаг. Өнөөгийн байдлаар Улаанбаатар хотын авто замын ачааллыг тооцсон энэхүү шатахуун зарцуулалтын хувь хэмжээг зайлшгүй дахин хянах шаардлага тулгарсан. Энхүү нэмэгдэл нь одоогийн авто замын сүлжээ, түүн дээр зорчиж байгаа тээврийн хэрэгслийн тооноос шууд хамааралтай бөгөөд хүн амын тооноос хамааруулан тооцдоггүй. Өөрөөр хэлбэл авто замын сүлжээ, түүн дээр зорчиж байгаа тээврийн хэрэгслийн тоо ч нийслэл, аймагт харилцан адилгүй юм. Мөн нийслэл Улаанбаатар хотоос өөр түгжрэл саатал ихээр үүссэн хот, аймаг одоогоор байхгүй болно.</p>
6	<p>Шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх тусгай нөхцөлүүдээр дараах ажил, үйлчилгээний чиглэлээр ашиглагдах автотээврийн хэрэгслийн нормыг тооцож нэмж оруулах Үүнд:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Авто замын хөдөлгөөнт эргүүл (Авто замын тухай хуулийн 11.1.13, 24.5 дахь заалт, Авто зам, замын байгууламж ашиглалтын бэлэн байдал, хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор хөдөлгөөнт эргүүл ажиллуулах) • Онцгой байдлын газрын автотээврийн хэрэгслийн шатахуун зарцуулалтын норм, нэмэгдлийг тооцож оруулах 	<p>Авто замын хөдөлгөөнт эргүүлийн автомашины чиг үүрэг нь яаралтай тусламж үзүүлэх зорилгоор байнга автомашины хурд хүчийг нэмэгдүүлэх, ажил үйлчилгээний онцлог нөхцлөөр нэмэгдэл төхөөрөмжүүдийг суурилуулах, авто замын онцгой хүнд нөхцөл буюу замгүй газраар тээвэрлэлт хийх, тусгай хурд, тээвэрлэлтийн горим зэрэг нөхцөлүүдийг байнга хангаж ажиллахгүй буюу ажил үйлчилгээний онцлогоос хамааруулан автомашины шатахуун зарцуулалтыг нэмэгдүүлэх нөхцөлд хамаарахгүй гэж үзэж байна.</p> <p>Тухайлбал, Цагдаагийн тусгай чиг үүргийн автомашин буюу Улаанбаатар хотын хөдөлгөөнт эргүүлийн 24 цагаар ажилладаг автомашинуудыг дээрх нормд оруулж өгсөн хэдий ч хотын хөдөлгөөний эрчимийн нэмэгдлийг хасаад 5%-иар нэмэгдүүлсэн. Уг ажил үйлчилгээний онцлог нь гэр</p>
7		

		<p>хороолын бартаа нугачаа, огцом өгсүүр бүхий ердийн хөрсөн зам, гэр хорооллын доторх олон гудамж шүлжин бага хурдаар явах зэрэг нөхцөлийг тооцсон хувь хэмжээ юм.</p>									
8	<p>Автотээврийн хэрэгслийн ашигласан хугацаа болон явсан гүйлтээс хамааруулж ангилж, нормын нэмэгдлийг тооцож оруулах.</p> <table border="1" data-bbox="411 1242 639 1979"> <thead> <tr> <th>Ашиглалт, жил</th> <th>Гүйлт, км</th> <th>Нэмэгдэл, %</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>5-8</td> <td>100 мян.км-ээс Дээш</td> <td>5</td> </tr> <tr> <td>8-12</td> <td>150 мян.км-ээс Дээш</td> <td>8</td> </tr> </tbody> </table>	Ашиглалт, жил	Гүйлт, км	Нэмэгдэл, %	5-8	100 мян.км-ээс Дээш	5	8-12	150 мян.км-ээс Дээш	8	<p>Автомашин ашиглалт нь тухайн тээврийн хэрэгслийн хадгалалт, техникийн үйлчилгээ, засварыг тухай бүр хийсэн байдал, ажил, үйлчилгээний онцлог, явсан гүйлт, улмаар тухайн тээврийн хэрэгслийн жолоочийн ур чадвар зэрэг олон хүчин зүйлээс шалтгаалдаг тул автомашины насжилт ижил байвч техникийн байдал харилцан адилгүй байх тул ашиглагдсан жилээс хамааруулан шатахуун зарцуулалтыг тогтоох боломжгүй юм. Автомашины ашиглалтын явцад техникийн байдлыг бүрэн, хэвийн ажиллагаатай байлгахад анхаарах бөгөөд шатахуун зарцуулалтын нормыг автомашины техникийн байдал хэвийн, шатахуун зарцуулалтад нөлөөлөх ямар нэгэн эвдрэл, гэмтэлгүй автомашинд тогтоон мөрддөг. Иймд жишиг нормыг үндсэн норм болгон мөрдөхдөө тодорхой хугацаанд туршиж үзэх, хэмжилт хийх аргаар бодит зарцуулалттай харьцуулан мөрдөх тайлбар, зааврыг 1 дүгээр хавсралтад тусгаж өгсөн.</p>
Ашиглалт, жил	Гүйлт, км	Нэмэгдэл, %									
5-8	100 мян.км-ээс Дээш	5									
8-12	150 мян.км-ээс Дээш	8									
9	<p>1-р хавсралтын 2.3 “Үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх тусгай нөхцөлүүд”-т Байгаль цаг уурын хүнд нөхцөлд (цасан шуурга, үер ус гэх мэт) ажиллах автотээврийн хэрэгслийн шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх хувь хэмжээг тооцох оруулах</p>	<p>Жишиг нормын нэмэгдлийг тооцоход тухайн улирлын буюу жилийн турш судалгаа, туршилт хийж тухайн улирлын нэмэгдэл олгох хувь хэмжээг тогтоодог. Хүйтний улирлын нэмэгдлийг тооцоход гадна температур, авто замын нөхцөл /халтиргаа, гулгаа/, хадгалалт, зэрэг бодит нөхцөл байдалд автомашин ямар ачаалал гаргаж болохыг туршилт, судалгаагаар тогтоосон болно. Үер ус, цасан шуурга зэрэг байгалийн үзэгдэл нь тухайн улирлын онцлог, автозамын нөхцөлд тооцогдсон гэж үзэж болно.</p>									
10	<p>1-р хавсралтын 2,3 “Үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх тусгай нөхцөлүүд”-т Жолооны сургалтын машины сургалтын маневарлах талбайд ажиллах нөхцөлд нормыг хувь хэмжээгээр тооцож нэмж оруулах.(Зөвхөн шулуун замд</p>	<p>Жолооны сургалтын автомашины нэмэгдлийг тооцоход сургалтын хугацаанд жолооны дадлага туршлага хийх үйл ажиллагааг хамруулсан болно. Өөрөөр хэлбэл, жолооны сургалтад дадлага хийх үйлдэл болон автомашин</p>									

	ажиллах үед нормыг тооцсон байна.)	жолоодож сураагүй хүн автомашиныг жолоодоход автомашины хурд хүчийг тохируулж чадаж байгаа эсэх зэрэг нөхцөл байдал тооцогдсон.
11	Дулааны болон хүйтний улиралд агааржуулагч ажиллуулахад зарцуулах шатахууны нэмэгдлийг хөдөлгөөнд оролцох болон зогсоолын талбайд гэж ангилан тооцож оруулах (1 дүгээр хавсралтын 2,5-д Зөвхөн автотээврийн хэрэгслээс цахилгаан эх үүсвэр авах, хөдөлгүүрийг халаах зориулалтаар ажиллуулахад зарцуулах шатахууны нэмэгдлийг тооцсон байна.)	Туршилт хэмжилтийн аргаар тогтоосон хүйтний улирлын нэмэгдэлд халаагуурын нэмэгдлийг оруулан тооцсон болно. Мото цагийн нэмэгдлийг улирлаас хамаарахгүй автомашин зогсож байхдаа хөдөлгүүр ажиллахад шаардагдах шатахууны хэмжээг тусгасан болно.
12	Аюулгүй байдлын үүднээс автотээврийн хэрэгслийн хөдөлгүүрийг унтраахгүй ажиллах нөхцөлд зарцуулагдах шатахууны нормыг тооцож оруулах. Жишээлбэл: (Газрын тосны үйлдвэр болон агуулах, хөргөх боломжгүй ачааг тээвэрлэх, банк бусад объектод)	Гүйлтээс гадна зогсох тохиолдолд хөдөлгүүр унтраахгүй горим шаардах тээвэрлэлтийг ажлын зураг авалт хийж тухайн тээвэрлэлтийг гүйцэтгэхэд хэдэн мото.цаг шаардлагтай байгааг тогтоон гүйлтэд олгох шатахуун зарцуулалт дээр мото.цагт олгох шатахууныг нэмэж олгоно.(хавсралт 1-д мото.цагт олгох шатахууны хэмжээг тусгасан) Өөрөөр хэлбэл ачааны онцлогоос хамааран тээвэрлэлтийн горим өөр байх тул тухайн ачааг тээвэрлэхэд зарцуулах мото.цаг харилцан адилгүй тул ажлын зураг авалт хийж хугацааг нормчлох шаардлагатай байдаг.
13	Автомашины гэдгийг автотээврийн хэрэгслийн гэж өөрчлөх	Автотээврийн хэрэгсэл гэдэг ойлголтод бүх төрлийн автомашин, чиргүүл, мотоцикл . . . гэсэн ойлголт багтаж байгаа тул автомашин гэснийг хэвээр үлдээв.
14	Дүрмийн болон найруулгын алдааг залруулах. Өгүүлбэрт нэг дор тодорхойлолт олон дахин давтагдахгүй байхаар найруулж сайжруулах	Саналыг тусгав.
15	Хүснэгт томъёог дугаарлах	Саналыг тусгав.
16	Тайлбарыг ойлгомжтой товчхон болгох	Саналыг тусгав
17	Хуудас дугаарлах	Саналыг тусгав
18	1-р хавсралтын 1 "Автомашины 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахуун зарцуулалтын жишиг норм"-ын хүснэгтийн 2 дугаар баганын эхний мөрөнд "Автомашины марк, загвар" гэдгийг "Автотээврийн хэрэгслийн марк, загвар"гэх	Автомашин гэдгийг хэвээр үлдээв. Тайлбар ижил.

19	15-р хуудас “Автомашины 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх болон бууруулах нөхцлүүд” гэдгийг “Үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх болон бууруулах нөхцлүүд” гэх	Тодорхой байх шаардлагатай гэж үзэн хэвээр үлдээв
20	18-р хуудас 2,3-ын “Ажил үйлчилгээний онцлог, автозамын онцгой хүнд нөхцлийг харгалзан автомашины шатахуун зарцуулалтын” гэдгийг хасах	Хэвээр үлдээв
21	18-р хуудас 2,3-ын Ажил үйлчилгээний онцлог, автозамын онцгой хүнд нөхцлийг харгалзан автомашины шатахуун зарцуулалтын гэдгийг хасах.	-
22	2,3-ын хүснэгтийн 7-д “мал амьтан” гэж нэмж оруулах.	-
23	18-р хуудас Тайлбарыг “1-р хавсралтын 1-д үзүүлсэн автотээврийн хэрэгслийн жишиг нормыг Улаанбаатар хотын авто замын хөдөлгөөний эрчмийн шатахуун зарцуулалтын нэмэгдлийг тооцсон болно” гэж өөрчлөх	Санал тусгав
24	Автомашины гэдгийг Автотээврийн хэрэгслийг гэх	Тайлбар ижил
23	Редакцийн чанартай саналууд	Саналыг тусгав
IV	Засгийн газрын автобааз 2018 оны 09 дүгээр сарын 14-ний 1/153 тоот албан бичгээр ирүүлсэн санал	
1	1-р хавсралт “Автомашины 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахуун зарцуулалтын жишиг норм” хүснэгт дэх шатахуун зарцуулалтын жишиг норм манай авто баазад ашиглагддаг автомашиныг харахад бага байна. Автомашины жишиг нормыг тогтооходоо үйлдвэрлэгчийн тогтоосон хяналтын норм болон ашиглалтын нөхцөлийн нэмэгдэл өөрчлөлтийг нэмэж тооцдог. Хавсралт 1-ээс үзэхэд үйлдвэрлэгчийн тогтоосон хяналтын норм дээр хүйтний улирлын нэмэгдэл, хөдөө орон нутгийн нэмэгдэл, хотын түгжрэл нягтралын нэмэгдлүүдийг тооцжээ. Үйлдвэрлэгчийн тогтоосон хяналтын нормыг ихэнх автомашинд далайн төвшнөөс дээш өндөршлийн /800-2000м/т 10, зун кондишн, өвөл дулааны парны нэмэгдэл 6%ь тооцох, мөн бүх автомашинд Монгол орны	Үйлдвэрлэгчийн тогтоосон хяналтын норм дээр монгол орны ашиглалтын нөхцлийг тусгасан коэффициентээр нэмэгдүүлэн жишиг нормыг тооцсон. Мөн нэмэлт өөрчлөлт оруулж байгаа нэмэгдлүүд нь шатахууны бодит зарцуулалтад тулгуурлан өнөөгийн зах зээл дээр борлуулагдаж буй шатахуунаар сорил, туршилт, судалгааны ажлыг хийж тооцоолж болох нэмэгдлүүдийг бүрэн тусгасан болно.

	<p>ашиглалтын нөхцөлийг /бензин чанар, авто замын чанар/ харгалзан 10% өсгөх саналтай байна.</p>	
2	<p>Гибрид автомашины /Toyota prius/өвлийн улиралд салони дулааныг бензин хөдөлгүүр хангадаг учир зүтгүүрийн батерей цэнэгтэй байсан ч хүйтний улиралд дотоод шаталтын хөдөлгүүр ажиллаж улмаар шатахуун зарцуулалтын нормд хүрдэг. Өөрөөр хэлбэл Prius 20, 4 цилиндртэй, 1800 cc хөдөлгүүр хүйтний улиралд 9-10 л байх нь бодит юм.</p>	<p>Шатахуун зарцуулалтын туршилтад хосолмол хөдөлгүүр бүхий Prius автомашины судалгааг багтаан хүйтний улирлын нэмэгдлийг тооцоолсон болно.</p>
3	<p>Авто замын нөхцөлөөс хамааруулж, шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх болон бууруулах хэсэгт өөрчлөлт ороогүй байна. Манай улсын ихэнх аймаг авто замтай холбогдож замын нөхцөл сайжирсан. Орчин үеийн автомашины хүч дамжуулах анги сайжран дугуйн дээр очих максимум эргэлдэх хүчийг хөдөлгүүрийн маш бага эргэлтэд дээр л гаргадаг болсон. Иймд хуучны Газ, Зил автомашины үед гаргасан бүсчлэлийн нэмэгдлийг бүгдийг өөрчлөх цаг нь болсон.</p>	<p>Авто замын нөхцөлөөс хамааруулан шатахуун зарцуулалтын нэмэгдлийг тооцох хэсэгт зөвхөн ердийн хөрсөн зам хамаарч байгаа бөгөөд хатуу хучилттай автозамын сүлжээ тухайн орон нутагт бий болсон тохиолдолд уг нэмэгдлийг тооцохгүй болох тайлбарыг шинээр тусгасан. Тухайлбал Архангай аймгийн Тариат сум хүртэл хатуу хучилттай авто замаар холбогдсон хэдий ч Тариат сум нь хатуу хучилттай авто замын сүлжээ бий болоогүй тул уг суманд ердийн хөрсөн замд ажиллаж байгаа автомашины нэмэгдэл хэвээр байх юм.</p>
4	<p>Автомашины шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг хүйтний улиралд нэмэгдүүлэх хэсэгт бодит байдалтай ойртсон өөрчлөлт орсон байна. Гэхдээ 2,3-р бүсийг 1-р бүстэй адил нэмэгдэл олгох, хугацааг хүйтний үе, хэт хүйтрэлтийн үе гэж хуваах нь зөв болов уу. Жишээ нь Улаанбаатар 10 дугаар сарын 15-аас 12 дугаар сарын 19-ний хооронд 10%, 12 дугаар сарын 21-ээс 02 дугаар сарын 19 хүртэл 20%, 02 дугаар сарын 20-оос 04 дүгээр сарын 10 хооронд 10% нэмэх нь зүйтэй болов уу.</p>	<p>Саналын дагуу хэмжилт, туршилтын дүн, цаг уур орчны шинжилгээний судалгааг үндэслэн тусгав.</p>
5	<p>Ажил үйлчилгээний онцлог, авто замын онцгой хүнд нөхцөлийг харгалзан автомашины шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх хэсэгт автомашины насжилтын нэмэгдлийг оруулах саналтай байна. Өөрөөр хэлбэл 120,000 километрээс дээш гүйлттэй суудлын автомашинд 5%, 180,000 км-ээс дээш</p>	<p>Автомашины насжилтаас хамаарууж шатахууны нэмэгдэл олгохгүй, тайлбар ижил.</p>

	5%, 250,000 км-ээс дээш 10% нэмэх гэж оруулах саналтай байна.	
6	Автомашин үндсэн агрегат зангилаануудын эдэлгээний нөөцийн жишиг нормд 3,5 литрээс дээш хөдөлгүүрийн эзэлхүүнтэй автомашинууд байхгүй байна. Эдгээр үндсэн, агрегат зангилаануудын эдэлгээний нөөцийн жишиг нормыг зөвхөн автомашинтайгаа шинээр ирсэн солигдоогүй эд ангид тооцох, солигдсон сэлбэгийг бууруулж шийдвэрлэх нь зүйтэй.	Манай улсын автопаркад 10-аас дээш тоогоор орж ирсэн, 2007 оноос хойш үйлдвэрлэгдсэн автомашинууд жишиг нормд тусгагдсан. Мөн шинээр орж ирэх автомашинуудын нормыг иргэд, аж ахуйн нэгж байгууллага өөрсдөө тогтоон мөрдөх заавар, зөвлөмжийг нэмж тусгасан. Автомашин сэлбэг хэрэгслийн хувьд үйлдвэрлэгчийн тогтоосон чанар, аюулгүй байдлын шаардлага хангасан сэлбэгийн гүйлтийн нормыг тусгасан.
7	Резин дугуйн эдэлгээний гүйлтийн доод хязгаарын жишиг нормын хэсэгт өөрчлөлт оруулаагүй байна. Монгол Улсын зах зээлд нийлүүлэгдэж байгаа бүх брендийн шинэ дугуй Хятад дахь үйлдвэрээс нь нийлүүлэгддэг. Иймээс манайд нийлүүлэгддэг суудлын болон жип автомашины дугуй 50,000-80,000 км зам явна гэдэг бодит байдалд нийцэхгүй байгаа юм. Олон жилийн туршлагад харахад бүх брендийн дугуй 45,000 км зам, яваад хэзэ элэгдэж 2 мм-ээс бага болдог.	Резин дугуйн хувьд үйлдвэрлэгчээс тогтоосон гүйлтийн нормыг мөрдөнө. Резин дугуйн жишиг норм нь үйлдвэрлэгчээс тогтоосон нормыг шууд тавьсан буюу ямар нэгэн ашиглалтын хорогдуулах болон нэмэгдүүлэх коэффициентыг ашиглаагүй болно.
V	Дипломат байгууллагын үйлчилгээг эрхлэх газар 2018 оны 09 дүгээр сарын 18-ны дб 06-719 тоот албан бичиг	
1	Автомашин үйлдвэрлэгчийн шатахуун зарцуулалтын тогтоосон стандарт норм нь Монголын нөхцөлд тохирдоггүйг анхаарах	Үйлдвэрлэгчийн тогтоосон хяналтын нормыг монгол орны ашиглалтын нөхцөлд шилжүүлэн нэмэгдүүлж тооцсон байгаа.
2	Хүйтний улирлын нэмэгдэл /+5.5%/-ыг +15% болгож өөрчлөх	Хүйтний улирлын нэмэгдлийг 20 хүртэл хувь болгон нэмэгдүүлсэн.
3	Замын хөдөлгөөний эрчим ихтэй Улаанбаатар хотод ажиллах техник хэрэгслийг шатахуун зарцуулалтын үндсэн зарим бүлэг байдгийг 20% болгож өлсөх. Уг үрж 2004 онд батлагдсан жишиг нормоос хойш өнөөг хүртэл /2018 он/ машины тоо замын ачаалал хэд дахин нэмэгдсэн.	Ашиглалтын нормын төсөлд хөдөлгөөний эрчимийн нэмэгдлийг туршилт хэмжилтийн аргаар 20 хувиар нэмэгдүүлэхээр төсөлд тусгагдсан байгаа.
4	Зуны улиралд эйр кондишн их асаадаг автомашины хөдөлгүүрийн эргэлтэд ачаалал өгч араа хүндрүүлэх	Зуны улиралд эйр кондишн ажиллуулах тохиолдолд гадна хэмээс хамааруулан өдөрт ажиллах дундаж хугацааг

	шалтгаан болдог. Иймд үндсэн нормыг нэмэх юмуу кондейшний нэмэгдэл тооцдог болгох.	тооцон үндсэн нормын 5 хувиар тооцон олгохыг төсөлд тусгасан байгаа.
5,6	Нийслэл болон аймгийн төвд ажилладаг автомашины шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх Улаанбаатар хотод 0,0% байдаг бол Зуун мод хотод +5,0% байдаг. Цаг агаарын нөхцөл, агаарын температурын хэмжээг бүсүүдэд харьцуулалт хийж, нийслэл болон аймгийн төвд ажилласан авто машины нормыг нэмэгдүүлэх хувьтай уялдуулж гаргаж бүсийн нэмэгдэлдээ өөрчлөлт оруулах саналтай байна.	Энэхүү нэмэгдэл нь авто замын нэмэгдэлд тооцогдсон байдаг тул өндөршлийн буюу нийслэл болон аймгийн төвд ажилласан нэмэгдлийг төслөөс хассан. Мөн сүүлийн жилүүдэд үйлдвэрлэгдэж байгаа автомашин хөдөлгүүр, хүч дамжуулах анги нь өндөршлийн нөлөөллийг арилгасан тул тооцох шаардлаггүй гэж үзсэн.
7	Ажил үйлчилгээний онцлогийн нэмэгдлийг нэг бол тусад нь гаргаж ирж 19-р тоот тушаалын 5-р хавсралтад нэмэж оруулах саналтай байна.	Шатахуун зарцуулалтын нэмэгдлийн 1 хэлбэр тул шаардлаггүй болно.
8	Манай байгууллагын дансанд бүртгэлтэй тээврийн хэрэгслүүдийн жишиг нормыг нэмэж өгнө үү /автомашини шатахуун зарцуулалт, автомашины жагсаалт/	Хянаж, саналыг тусгав
VI	Зэвсэгт хүчний 089 дүгээр анги	
1	Тус анги нь батлан хамгаалахын яам болон Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг Зэвсэгт хүчний жанжин штабын удирдлагын бүрэлдэхүүнд албан ажлын дуудлагын автомашинуудаар үйлчилдэг юм. Сүүлийн жилүүдэд нөхөн хангагдсан тээврийн хэрэгслүүдийн 100 километрийн гүйлтэд зарцуулах шатахуун зарцуулалтын тогтоосон нормгүй байгаагаас ашиглалтад хүндрэл учирч байна. Иймд хавсралтад заагдсан тээврийн хэрэгслүүдийн шатахуун зарцуулалтын жишиг нормыг тогтоох, холбогдох хууль эрх зүйн баримт бичгийг талаар тодорхой мэдээлэл өгч бидний ажилд дэмжлэг үзүүлнэ үү /Автомашинуудын талаарх мэдээллийг хасралтаар ирүүлсэн./	Хавсралтаар ирүүлсэн автомашинуудын мэдээллийг төсөлд тусгасан эсэхийг хянан үзэв.
VII	Засгийн газрын автобааз Хяналтын инженер Н.Балжинням, цахимаар ирүүлсэн, санал	
	2004 оны 19 дүгээр тушаал дээр хүйтний улиралд	Автомашини 1 цаг асаалтай байлгах шатахуун

	автомашин 1 цаг асаалттай байлгахад зарцуулах шатахуун зарцуулалтын нормыг тусгаагүй байдаг. Энэ төсөл дээр хамруулмаар байна.	зарцуулалтыг төслийн 1 дүгээр хавсралтад 1 мото цагийн шатахуун зарцуулалт гэж тусгасан байгаа.																																										
1	<p align="center">НТЗАБааз Т.Бат-Эрдэнийн цахимаар ирүүлсэн санал</p> <p>Автомашинны пүрш, амартизатор, перда диск, ган диск зэрэг сэлбэгийн эдэлгээний нөөцийн доод хязгаарын жишиг нормийг дахин багасгах саналтай байна.</p>	Зах зээл дээр худалдаалагдаж байгаа сэлбэг хэрэгсэл нь гарал үүсэл тодорхойгүй, автомашины баталгаат сэлбэг хэрэгслийн чанар, аюулгүй байдлыг хангахгүй, жишиг нормоос эдэлгээний хугацаа доогуур байгаа тул эдгээр сэлбэг хэрэгсэлд жишиг нормыг мөрдөхгүй тухай тайлбар оруулав. Мөн тухайн сэлбэг хэрэгслийн хувьд ашиглалтад судалгаа хийж нормыг өөрсдөө тогтоож мөрдөх боломжтой юм.																																										
2	<p>100 километр гүйлтэд зарцуулах шатахууны зарцуулалтын жишиг нормийг доорхи маркийн автомашинуудын хувьд нэмэгдүүлэх саналтай байна. Үүнд:</p> <table border="1" data-bbox="749 1084 1382 1991"> <thead> <tr> <th rowspan="2">№</th> <th rowspan="2">Автомашинны марк</th> <th rowspan="2">Хөдөлгүүрийн багтаамж, см.куб</th> <th colspan="2">Замын хөдөлгөөний эрчим ихтэй замд /Улаанбаатар хотод/</th> </tr> <tr> <th>Дулааны улиралд</th> <th>Хүйтний улиралд</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1</td> <td>Accent</td> <td>1399</td> <td>11.0</td> <td>11.5</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>Azera</td> <td>2188</td> <td>16.8</td> <td>17.6</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>Land Cruiser 200</td> <td>4200</td> <td>21.0</td> <td>22.0</td> </tr> <tr> <td>4</td> <td>Sonata 7</td> <td>1999</td> <td>14.5</td> <td>15.2</td> </tr> <tr> <td>5</td> <td>Starex</td> <td>2351</td> <td>15.4</td> <td>16.2</td> </tr> <tr> <td>6</td> <td>Nissan Urvan</td> <td>2488</td> <td>18.5</td> <td>19.4</td> </tr> <tr> <td>7</td> <td>Teana</td> <td>2249</td> <td>18.5</td> <td>19.4</td> </tr> </tbody> </table>	№	Автомашинны марк	Хөдөлгүүрийн багтаамж, см.куб	Замын хөдөлгөөний эрчим ихтэй замд /Улаанбаатар хотод/		Дулааны улиралд	Хүйтний улиралд	1	Accent	1399	11.0	11.5	2	Azera	2188	16.8	17.6	3	Land Cruiser 200	4200	21.0	22.0	4	Sonata 7	1999	14.5	15.2	5	Starex	2351	15.4	16.2	6	Nissan Urvan	2488	18.5	19.4	7	Teana	2249	18.5	19.4	Саналд ирүүлсэн автомашины шатахуун зарцуулалтын жишиг нормыг хянаж үзэв.
№	Автомашинны марк				Хөдөлгүүрийн багтаамж, см.куб	Замын хөдөлгөөний эрчим ихтэй замд /Улаанбаатар хотод/																																						
		Дулааны улиралд	Хүйтний улиралд																																									
1	Accent	1399	11.0	11.5																																								
2	Azera	2188	16.8	17.6																																								
3	Land Cruiser 200	4200	21.0	22.0																																								
4	Sonata 7	1999	14.5	15.2																																								
5	Starex	2351	15.4	16.2																																								
6	Nissan Urvan	2488	18.5	19.4																																								
7	Teana	2249	18.5	19.4																																								

	<p>chinzoigids@gmail.com Д.Чинзориг Ховд аймгийн Автотээврийн төв</p> <p>3 дугаар хавсралтын 2 дахь хэсэгт “Резин дугуйн эдэлгээний гүйлтийн доод хязгаарын жишиг норм”-д нэмэлтээр “Резин дугуйн ашиглалт, хадгалалтын зөвшөөрөгдөх хугацааг нормчилж өгье”. Учир нь резин дугуй үйлдвэрлэснээс эхлэн физик, химийн үйлчлэлд орж хуучирч шинж чанараа алддаг. Ихэнхи үйлдвэрлэгчид энэхүү хугацааг 10 жилээр тогтоосон байдаг. ОХУ 5 жилээр тогтоосон байна.</p> <p>Одоогийн байдлаар манай улсад импортоор орж ирдэг резин дугуй нь тухайн газартаа 8-10 жил ашигласан эсвэл хадгалагдаж байсан дугуй худаалагдаж байгаа нь хэрэглэгчийн эрх ашиг, замын хөдөлгөөний аюулгүй байдал, орчны эрүүл ахуйн нөхцөл шаардлагыг хангахгүй байна. Иймд резин дугуйн ашиглалтын болон хадгалалтын хугацааг нормчилон тогтоох нь зүйтэй юм.</p> <p>Резин дугуйн ашиглалт, хадгалалт нь үйлдвэрлэгчээс тогтоосон нөхцөл, горимыг ханган хадгалах шаардлагатай байдаг. Дугуйг худалдаалж буй газар, ашиглалтын хугацаанд хадгалах горим, нөхцөлийг хангасан байдлаас эдэлгээний хугацааг харилцан адилгүй байх тул нормчло шаардлаггүй гэж үзсэн. Энэхүү санлыг харгалзан ашиглагдаж байсан сэлбэг эд ангийн эдэлгээний үлдсэн хугацааг тогтоох, резин дугуйн хээний гүний хэмжээ үндэсний стандартын шаардлага хангахгүй тохиолдолд ашиглалтаас хасах тайлбарыг нэмэж тусгав.</p>
--	---

АВТОТЭЭВРИЙН БОДЛОГЫН ХЭРЭГЖИЛТИЙГ ЗОХИЦУУЛАХ ГАЗАР

МУ-ын Дэд бүтцийн сайдын 2004 оны 19 дүгээр тушаал болон ЗТБХБС-ын 2011 оны 224 дүгээр тушаалаар батлагдсан автотээврийн хэрэгслийн ашиглалтын нормыг шинэчлэн боловсруулсан хувилбартай харьцуулсан судалгаа

№	МУ-ын Дэд бүтцийн сайдын 2004 оны 19 дүгээр тушаал	Шинэчлэн боловсруулсан хувилбар /Зам тээврийн хөгжлийн сайдын тушаалын төсөл/	Тайлбар
Сайдын тушаалын бүтцийн хувьд дараах байдлаар өөрчлөлтүүд хийгдсэн. Үүнд:			
1	Хавсралт 1 "Автомашини 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахуун зарцуулалтын жишиг норм"	Хавсралт 1: "Автомашини 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахуун зарцуулалтын жишиг норм"	
2	Хавсралт 2. Автомашини 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг автомашины ашиглалтын бүс (авто замын нөхцөл)-ээс хамааруулж нэмэгдүүлсэн болон бууруулсан хувь хэмжээ	Хавсралт 2: Автомашини 100 км гүйлтэд зарцуулалах шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх болон бууруулах нөхцлүүд	МУ-ын Дэд бүтцийн сайдын 2004 оны 19 дүгээр тушаалаар батлагдсан жишиг нормын 2-6 дугаар хавсралтыг /шатахуун зарцуулалтын нэмэгдлүүд нэгтгэн, шинэчлэн боловсруулсан төсөлд 2 дугаар хавсралт "Автомашини 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх болон бууруулах нөхцлүүд" гэж тусгасан.
3	Хавсралт 3: Нийслэл болон аймгийн төвд ажилласан автомашины шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх болон бууруулах хувь хэмжээ	Хавсралт 2: Автомашини 100 км гүйлтэд зарцуулалах шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх болон бууруулах нөхцлүүд	
4	Хавсралт 4: Автомашини шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг хүйтний улиралд нэмэгдүүлэх хувь, хэмжээ, мөрдөх хугацаа	Хавсралт 2: Автомашини 100 км гүйлтэд зарцуулалах шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх болон бууруулах нөхцлүүд	
5	Хавсралт 5: Ажил үйлчилгээний онцлог, авто замын онцгой хүнд нөхцлийг харгалзан автомашины шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх тусгай нөхцлүүд	Хавсралт 2: Автомашини 100 км гүйлтэд зарцуулалах шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх болон бууруулах нөхцлүүд	
6	Хавсралт 6: Автомашини 100 тн/км тээврийн ажлын болон өөрөө буулгагч автомашины ачаагаа буулгахад зарцуулах шатахууны норм	Хавсралт 3: Автомашини шатахуун зарцуулалтын нормыг тооцох зөвлөмж, жишээ	
4	Хавсралт 7: Автомашини шатахуун зарцуулалтын нормыг тооцох заавар	Хавсралт 4: Автомашин, сэлбэг хэрэгслийн жишиг норм	МУ-ын Дэд бүтцийн сайдын 2004 оны 19 дүгээр тушаалаар батлагдсан жишиг нормын 8-11 дүгээр хавсралтыг нэгтгэн, шинэчлэн боловсруулсан төсөлд 4 дүгээр хавсралт "Автомашин,
5	Хавсралт 8: "Автомашини эдэлгээний нөөцийн доод хязгаарын жишиг норм"		
6	Хавсралт 9: "Автомашини резин дугуйн эдэлгээний гүйлтийн доод хязгаарын жишиг норм"		
6	Хавсралт 10: "Автомашини зай хураагуурын эдэлгээний хугацааны доод хязгаарын жишиг норм"		

7	Хавсралт 11: "Автомашин үндсэн агрегат, зангилаануудын эдэлгээний нөөцийн доод хязгаарын жишиг норм"		сэлбэг хэрэгслийн жишиг норм" гэж оруулсан.
8	3ТБХБС-ын 2011 оны 224 дүгээр тушаалын хавсралт; Цагдаагийн байгууллагын тусгай үүрэг, чиглэлийн автомашины ашиглалтын онцлогийг харгалзан тооцсон Цагдаагийн байгууллагын тусгай үүрэг чиглэлийн автомашинуудын ашиглалтын нэмэгдэл тооцох тухай	Хавсралт 2,4-т тусгагдсан.	Хавсралт 2, 4-т тусгагдсан.
Сайдын тушаалын хавсралтуудад агуулгын хувьд дараах нэмэлт, өөрчлөлтүүд хийгдсэн. Үүнд:			
1	Автомашин 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахуун зарцуулалтын жишиг нормыг суудлын автомашин, жил, ачааны автомашин, автобус (том), автобус (бэсрэг) гэсэн ангиллаар үйлдвэрлэгчээс тогтоосон шатахуун зарцуулалтын нормыг үндэслэн нийт 620 марк, загварын автомашинд жишиг нормыг тогтоосон.	Автомашин 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахуун зарцуулалтын жишиг нормыг суудлын автомашин, ачааны автомашин, автобус гэсэн ангиллаар автомашины марк загвар, хөдөлгөөний бэртэмж, шатахуун төрлөөр болон орон нутгийн замд, хөдөлгөөний эрчим ихтэй замд дулаан, хүйтний улирлаар тус бүрт шатахуун зарцуулалтын жишиг нормыг тогтоосон. Тээврийн хэрэгслийг сонгохдоо Монгол Улсад бүртгэгдсэн нийт тээврийн хэрэгслээс 2007 оноос хойш үйлдвэрлэгдсэн 10-аас дээш тоогоор орж ирсэн бүх марк загварыг сонгон, жишиг нормыг тогтоосон.	Илүү олон тооны тээврийн хэрэгслийг хамруулж шатахуун зарцуулалтын судалгааг хийсэн, тээврийн хэрэгслийн марк загвар, хөдөлгөөрийн багтаамж, шатахууны төрлөөр сонгон орон нутгийн зам болон Улаанбаатар хотод /хөдөлгөөний эрчим ихтэй замд/ дулаан, хүйтний улирлаар шатахуун зарцуулалтыг тогтоож өгснөөрөө хэрэглэхэд хялбар, тооцоог хялбаршуулсан, автомашины шатахуун зарцуулалтын нормыг бодит зарцуулалтад нийцүүлэх зорилгоор туршилт, судалгаан дээр үндэслэн боловсруулсан.
2	АВТОМАШИНЫ 100 КМ ГҮЙЛТЭД ЗАРЦУУЛАХ ШАТАХУУН ЗАРЦУУЛАЛТЫН ҮНДСЭН НОРМЫГ НЭМЭГДҮҮЛЭХ БОЛОН БУУРУУЛАХ НӨХЦЛҮҮД		
2.1	Автозамын нөхцөлөөс хамрааруулж шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх болон бууруулах хувь хэмжээ		
-	Автомашин 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг автомашины ашиглалтын бүс (авто замын нөхцөл)-ээс хамрааруулж нэмэгдүүлэх болон бууруулах хувийг тогтоосон. Автомашин ашиглалтын бүсийг I, II, III, IV ба V гэсэн 5 бүсэд хуваасан.	Авто замын нөхцлөөс хамрааруулж шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх ба бууруулах хувь хэмжээг тогтоосон. Автомашин ашиглалтын бүсийг I, II, III, IV ба V гэсэн 5 бүсэд хуваасан.	Бүсийн хувьд өөрчлөлт ороогүй.

	<p>Автомашинны ашиглалтын I бүсэд Архангай (3 сум), Өвөрхангай (2 сум), Баянхонгор (5 сум), Хөвсгөл (10 сум), Завхан (18 сум), Говь-Алтай (2 сум), Ховд (7 сум), Баян-Өлгий (9 сум), Увс (2 сум) аймгийн нутаг дэвсгэр хамрагдсан байна. I бүсийн шатахуун зарцуулалтын нэмэгдүүлэх хувь /+15/ байна.</p>	<p>Автомашинны ашиглалтын I бүсэд Архангай (3 сум), Өвөрхангай (2 сум), Баянхонгор (5 сум), Хөвсгөл (10 сум), Завхан (18 сум), Говь-Алтай (2 сум +1), Ховд (7 сум), Баян-Өлгий (9 сум), Увс (2 сум) аймгийн нутаг дэвсгэр хамрагдсан байна. Говь-Алтай аймгийн Бугат сум нэмэгдсэн. I бүсийн шатахуун зарцуулалтын нэмэгдүүлэх хувь 15 байна.</p>	<p>Шатахуун зарцуулалтын нэмэгдлийн хувь хэмжээнд өөрчлөлт ороогүй. Говь-Алтайн Бугат сумыг нэмж тусгасан. Бугат сумын хувьд өндөршлийн бүсэд хамаарагдахаас гадна авто замын байдал бартаа, саад (хад, асга) ихтэй, автомашин бага хурдаар ажилладаг тул I бүсэд нэмж оруулсан.</p>
	<p>Автомашинны ашиглалтын II бүсэд Говь-Алтай (15 сум), Завхан (5 сум), Ховд (4 сум), Баян-Өлгий (3 сум), Увс (12 сум), Төв (5 сум), Архангай (4 сум -1) аймгийн нутаг дэвсгэр хамрагдсан байна. Архангай аймгийн Их тамир сум хасагдсан. II бүсийн шатахуун зарцуулалтын нэмэгдүүлэх хувь /+10/ байна.</p>	<p>Автомашинны ашиглалтын II бүсэд Говь-Алтай (15 сум), Завхан (5 сум), Ховд (4 сум), Баян-Өлгий (3 сум), Увс (12 сум), Төв (5 сум), Архангай (4 сум -1) аймгийн нутаг дэвсгэр хамрагдсан байна. Архангай аймгийн Их тамир сум хасагдсан. II бүсийн шатахуун зарцуулалтын нэмэгдүүлэх хувь 10 байна.</p>	<p>Шатахуун зарцуулалтын нэмэгдлийн хувь хэмжээнд өөрчлөлт ороогүй Архангай аймгийн Их тамир сумын авто замын нөхцлөөс хамааруулах шатахуун зарцуулалтын хувь хэмжээ нь III бүсэд хамаарагдах боломжтой байсан.</p>
	<p>Автомашинны ашиглалтын III бүсэд Өмнөговь (6 сум), Баянхонгор (4 сум), Өвөрхангай (5 сум), Архангай (10 сум), Хэнтий (3 сум), Увс (5 сум), Булганы бүх сумд, Сэлэнгийн бүх сумдын нутаг дэвсгэр хамрагдсан байна. III бүсийн шатахуун зарцуулалтын нэмэгдүүлэх хувь /+5/ байна.</p>	<p>Автомашинны ашиглалтын III бүсэд Өмнөговь (6 сум), Баянхонгор (4 сум), Өвөрхангай (5 сум), Архангай (10 сум +1), Хэнтий (3 сум), Увс (5 сум), Ховд (5 сум), Булганы бүх сумд, Сэлэнгийн бүх сумдын нутаг дэвсгэр хамрагдсан байна. Архангай аймгийн Их тамир сум нэмэгдсэн. III бүсийн шатахуун зарцуулалтын нэмэгдүүлэх хувь /+5/ байна.</p>	<p>Архангай аймагт хийгдсэн туршилт судалгааны үндсэн дээр тус аймгийн Их тамир сумыг III бүсэд хамруулсан. Өөр нэмэлт өөрчлөлт ороогүй.</p>
	<p>Автомашинны ашиглалтын IV бүсэд Дорнодын бүх сум, Сүхбаатарын бүх сумдын нутаг дэвсгэр байна. IV бүсийн шатахуун зарцуулалтын бууруулах хувь /- 5/ байна.</p>	<p>Автомашинны ашиглалтын IV бүсэд Дорнодын бүх сум, Сүхбаатарын бүх сумдын нутаг дэвсгэр хамрагдсан байна. IV бүсийн шатахуун зарцуулалтын бууруулах хувь /- 5/ байна.</p>	<p>Нэмэлт өөрчлөлт ороогүй.</p>
	<p>I-IV бүсэд хамрагдаагүй аймаг, сумд шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг мөрдөнө.</p>	<p>I-IV бүсэд хамрагдаагүй аймаг, сумд болон I-III бүсэд хамаарагдах аймаг, сумд хатуу хучилттай автозамын сүлжээтэй болсон үед шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг мөрдөнө.</p>	<p>"I-III бүсэд хамаарагдах аймаг, сумд хатуу хучилттай автозамын сүлжээтэй болсон үед шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг мөрдөнө" гэж нэмсэн. Авто замын нөхцлөөс хамааруулсан нэмэгдлийг ердийн хөрсөн замын онцлогыг харгалзсан тул хатуу хучилттай авто замын сүлжээтэй болсон тохиолдолд уг нэмэгдлийг тооцох шаардлагагүй болно.</p>

	<p>Нийслэл болон аймгийн төвд ажилласан автомашины шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх болон бууруулах хувь хэмжээг тогтоосон.</p>	<p>Хасагдсан.</p>	<p>Авто замын нөхцлийн нормыг тогтооходоо тухайн орон нутгийн байршил, өндөршил, авто замын онцлогыг харгалзан тооцсон тул өндөршлийн нэмэгдлийн тусгайлан тооцох шаардлагагүй гэж үзсэн. Мөн сүүлийн үеийн автомашины хөдөлгүүр нь өндөршлийн нөлөөллөөс хамаарах шатахуун зарцуулалт маш бага болсон.</p>
<p>2.2</p>	<p>Автомашины шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг хүйтний улиралд нэмэгдүүлэх хувь хэмжээ, мөрдөх хугацаа</p>	<p>Автомашины шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг хүйтний улиралд нэмэгдүүлэх хувь хэмжээ, мөрдөх хугацааг тогтоосон. Хүйтний бүсийн ангиллыг I, II, III гэж тогтоосон байна. IV бүсийг II бүсэд хамруулсан.</p>	<p>Одоогийн мөрдөгдөж буй тушаалд Улаанбаатар хотыг бусад аймгаас ялгаж тодруулах байдлаар IV бүс гэж тусгасан байсныг II бүсэд шилжүүлсэн. I-III дугаар бүсийг хамгийн их хүйтэрдэг аймгаг сумдыг хамруулсан бол III дугаар бүсэд говийн бүсийн аймгууд буюу харьцангуй бага хүйтэрдэг аймаг сумдыг хамруулан, 3 бүсэд хүйтний нэмэгдэл олгох хугацааг ялгаатай тогтоосноос гадна шатахууны нэмэгдлийг гадна хэмийн өөрчлөлтөөс хамааруулан ялгавартай тогтоож өгсөн болно.</p>
<p>-</p>	<p>Хүйтний улирлын I бүсэд Завхан (8 сум), Хөвсгөл (8 сум) аймгийн нутаг дэвсгэрийг хамруулсан байна. Хүйтний улирлын нэмэгдлийг:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 10 дугаар сарын 10-наас 12 дугаар сарын 20-ныг хүртэл /+5/ хувиар; ▪ 12 дугаар сарын 21-нээс 2 дугаар сарын 15-ныг хүртэл /+10/ хувиар; ▪ 2 дугаар сарын 16-наас 4 дүгээр сарын 16-ныг хүртэл /+5/ хувиар тогтоосон байна. 	<p>Хүйтний улирлын I бүсэд Завхан (8 сум+4), Хөвсгөл (8 сум+2), Увс (13 сум) аймгийн нутаг дэвсгэрийг хамруулсан байна. Хүйтний улирлын нэмэгдлийг:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 10 дугаар сарын 10-наас 11 дүгээр сарын 10-ны хүртэл /+10/ хувиар; ▪ 11 дүгээр сарын 15-наас 2 дугаар сарын 15-ныг хүртэл /+25/ хувиар; ▪ 2 дугаар сарын 16-наас 4 дүгээр сарын 16-ныг хүртэл /+10/ хувиар тогтоосон байна. 	<p>Завхан аймгийн Яруу, Тосонцэнгэл, Отгон, Тэс сумд, Хөвсгөл аймгийн Арбулаг, Цагааннуур сумд нэмэгдсэн. Цаг уур орчны шинжилгээний газрын сүүлийн 10 жилийн цаг агаарын мэдээ, статистик, мөн 2 жилийн хугацаанд тодорхой саруудыг хамруулан хийсэн 364 удаагийн хэмжилт туршилтын ажлын үр дүнгийн дунджаар хүйтний улиралд олгох шатахуун зарцуулалтын нэмэгдэл /хувь хэмжээг/ тооцсон болно.</p>

			<p>Туршилтын хугацаанд 2 автомашиныг тодорхой чиглэл, цагуудаар байнга ажиллуулж байсан бөгөөд нийтийн тээврийн автобус, ачааны автомашин, төрийн болон хувийн байгууллагын автомашинуудыг шатахуун зарцуулалтын туршилт, хэмжилтийн ажлын үр дүнд үндэслэсэн.</p> <p>Мөн хүйтний улирлын нэмэгдлийг орчны температур, авто замын нөхцөл байдал, автомашины хурд зэрэг үзүүлэлтэд тулгуурлан шатахуун зарцуулалтын өөрчлөлт, хувь хэмжээг тогтоосон.</p>
	<p>Хүйтний улирлын II бүсэд I ба III бүсэд харьяалагдаагүй аймаг, сум, Улаанбаатар хот багтсан байна. Хүйтний улирлын нэмэгдлийг 20 хувиар тогтоосон.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 10 дугаар сарын 15-наас 5/ дүгээр сарын 15-ны хүртэл /+10/ хувиар; • 11 дүгээр сарын 16-наас 2 дугаар сарын 15-ныг хүртэл /+20/ хувиар; • 2 дугаар сарын 10-наас 4 дүгээр сарын 16-ныг хүртэл /+10/ хувиар тогтоосон байна. 	<p>Хүйтний улирлын II бүсэд I ба III бүсэд харьяалагдаагүй аймаг, сум, Улаанбаатар хот багтсан байна. Хүйтний улирлын нэмэгдлийг 20 хувиар тогтоосон.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 10 дугаар сарын 15-наас 5/ дүгээр сарын 15-ны хүртэл /+10/ хувиар; • 11 дүгээр сарын 16-наас 2 дугаар сарын 15-ныг хүртэл /+20/ хувиар; • 2 дугаар сарын 10-наас 4 дүгээр сарын 16-ныг хүртэл /+10/ хувиар тогтоосон байна. 	<p>Хүйтний улирлын хугацааны хувьд 352 хөдөлгөөнийг зардалтай хувьд өөрчлөлтөөс орчны температурын өөрчлөлтөөс хамруулан туршилт, судалгааны ажлыг үндэслэн хувь хэмжээг шинэчилэн тогтоосон.</p>
	<p>Хүйтний улирлын III бүсэд Өмнөговь (бүх сум), Сүхбаатар (4 сум), Дорноговь (7 сум), Дундговь (4 сум), Баянхонгор (3 сум), Говь-Алтай (4 сум), Ховд (11 сум) аймгийн нутаг дэвсгэр багтсан. Хүйтний улирлын нэмэгдлийг.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 11 дүгээр сарын 01-нээс 4 дүгээр сарын 01-нийг хүртэл /+5.0/ хувиар нэмэгдүүлэхээр тогтоосон. 	<p>Хүйтний улирлын III бүсэд Өмнөговь (бүх сум), Сүхбаатар (4 сум - 2), Дорноговь (7 сум + 2), Дундговь (4 сум + 2), Баянхонгор (7 сум + 1), Говь-Алтай (7 сум -5, + 3), Ховд (4 сум - 1, +1) аймгийн нутаг дэвсгэр багтсан.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 11 дугаар сарын 1-нээс 11 дүгээр сарын 20-ныг хүртэл /+10/ хувиар. • 11 дүгээр сарын 21-наас 2 дугаар сарын 10-ныг хүртэл /+20/ хувиар; • 2 дугаар сарын 11-нээс 4 дүгээр сарын 1-ныг хүртэл /+10/ хувиар тогтоосон байна. 	<p>Сүхбаатар аймгийн Наран, Дарьганга сум хасагдаж, Дорноговь аймгийн Замын-Үүд, Дэлгэрэх сум, Дундговь аймгийн Гурвансайхан, Баянжаргалан сум нэмэгдсэн. Баянхонгор аймгийн Баян-Өндөр сум хасагдаж, Баацагаан сум нэмэгдсэн. Говь-Алтай аймгийн Тонхил, Бугат, Эрдэнэ, Цээл, Чандмань сумд хасагдаж, Шарга, Бигэр, Халиун сумд нэмэгдсэн. Ховд аймгийн Цэцэг сум хасагдаж, Зэрэг сум нэмэгдсэн байна. Цаг уур орчны шинжилгээний газрын суулийн 10 жилийн цаг агаарын мэдээ,</p>

			<p>статистикийн судалгаанд үндэслэн сумдыг нэмж, хассан болно. Дэлхийн цаг агаарын дулаарал нь Монгол орны цаг агаарын байдалд ч нөлөө үзүүлж байна.</p> <p>Хүйтний улирлын нэмэгдлийг орчны температуртай уялдуулан өөрсдийн хийсэн болон өмнө нь хийж байсан туршилт судалгааны дүнд дүйцүүлэн тогтоосон.</p>
			<p>Хүйтний улирлын IV бүсэд багтаж байсан Улаанбаатар хотыг хүйтний улирлын II бүсэд багтаасан. Автомашины шатахуун зарцуулалтын нэмэгдүүлэх хувь нь ижил учир тусгайлан бүсчлэх шаардлагагүй. Одоогийн мөрдөгдөж буй тушаалд Улаанбаатар хотыг бүсчлэн өргөсгөж ялгаж тодруулах байдлаар IV бүс гэж тусгайлан оруулсан болно.</p>
		Хасагдсан.	
	<p>Хүйтний улирлын IV бүсэд Улаанбаатар хотыг багтаасан. Хүйтний улирлын нэмэгдлийг.</p> <ul style="list-style-type: none"> 10 дугаар сарын 15-наас 4 дүгээр сарын 10-нийг хүртэл /+5.5/ хувиар нэмэгдүүлэхээр тогтоосон. 		
5.	<p>Ажил үйлчилгээний онцлог, авто замын онцгой хүнд нөхцлийг харгалзан автомашины шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх тусгай нөхцлүүдэд нийт 9 нөхцлийг авч үзсэн байна. Нэмэгдлийн хэмжээг 5-25 хувиар тогтоосон.</p>	<p>Ажил үйлчилгээний онцлог, авто замын онцгой хүнд нөхцлийг харгалзан автомашины шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх тусгай нөхцлүүдэд нийт 10 нөхцлийг авч үзсэн байна. Нэмэгдлийн хэмжээг 10-25 хувиар тогтоосон.</p>	<p>Улаанбаатар хотын дотор цагдаагийн байгууллагын тусгай үүрэг чиглэлийн автомашины нөхцлийг нэмж тусгасан.</p>
5.1	<p>Шинэ автомашин, шинэ хөдөлгүүрийн ашиглалтын эхний 1000 км гүйлтэд шатахууны үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх хэмжээг 5 хувиар тогтоосон.</p>	<p>Шинэ автомашин, шинэ хөдөлгүүрийн ашиглалтын эхний 1000 км гүйлтэд шатахууны үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх хэмжээг 10 хувиар тогтоосон.</p>	<p>Дэлхийн улс орнууд шинэ хөдөлгүүрийн зүгшрүүлэлтийн шатахуун зарцуулалтын нэмэгдлийг 10 хувиар тооцдог. Энэхүү үзүүлэлтэд үндэслэн, жишиг болгож авсан болно.</p>
5.2	<p>Замын хөдөлгөөний эрчим ихтэй Улаанбаатар хотод ажиллах автотээврийн хэрэгслийн шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх хэмжээг 5 хувиар тогтоосон.</p>	<p>Замын хөдөлгөөний эрчим ихтэй Улаанбаатар хотод ажиллах автотээврийн хэрэгслийн шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх хэмжээг 20 хувиар тогтоосон.</p>	<p>Улаанбаатар хотын өнөөгийн замын хөдөлгөөний ачаалалд үндэслэн туршилт, хэмжилтийн аргын үр дүнг үндэсдэн тогтоосон. Улаанбаатар хотын замын хөдөлгөөний ачаалал сүүлийн 20 жилд 65 хувиар нэмэгдсэн үзүүлэлттэй байна.</p>

5.3		<p>"Улаанбаатар хотын дотор цагдаагийн байгууллагын тусгай үүрэг чиглэлийн автомашинд үндсэн нормыг 25 хувиар нэмэгдүүлнэ" гэсэн заалтыг нэмж тусгасан. Энэхүү нэмэгдлийг тооцсон тохиолдолд Улаанбаатар хотын замын хөдөлгөөний эрчмийн нэмэгдлийг давхардуулан тооцохгүйгээр төсөлд тусгасан.</p>	<p>УБ хотод авто замын хөдөлгөөнд оролцож буй автомашины шатахуун зарцуулалтыг хөдөлгөөний эрчмээс хамааруулан 20 хувиар нэмэгдүүлэхээр төсөлд заасан. Цагдаагийн байгууллагын тусгай үүрэг чиглэлийн автомашины хувьд 25 хувиар нэмэгдэл авахаар заасан боловч дээрх Улаанбаатар хотын хөдөлгөөний эрчмийн нэмэгдлийг давхар тооцохгүйгээр тусгасан нь цагдаагийн байгууллагын ажил үүгийн онцлог байдлаас хамааруулан 5 хувийн нэмэгдлийг авахаар тусгасан. Энэхүү 5 хувийн нэмэгдэл нь гэр хорооллын ердийн хөрсөн замд ажиллах, хорооллын доторхи авто замд бага чиглэлийн автомашинуудтай болох нь туршилтаас тогтоогдсон. Туршилт судалгаанд цагдаагийн байгууллагын автомашинуудыг хамрагдсан бөгөөд холбогдох тайланг цагдаагийн байгууллагад хүлээлгэн өгсөн болно.</p>
6.	<p>Автомашины 100 тнкм тээврийн ажлын болон өөрөө буулгагч автомашины ачаа буулгахад зарцуулах шатахууны норм</p>	<p>Нэмэлт өөрчлөлт ороогүй. Хэвээр мөрдөгдөнө.</p>	<p>-</p>
7.		<p>Тусгай тоноглол бүхий автотээврийн хэрэгслийн 100 км гүйлтэд зарцуулагдах шатахуун зарцуулалтын нормыг шинээр тусгасан.</p>	<p>Тусгай тоноглол бүхий 1 марк загварын автомашины нэмэгдэл төхөөрөмж өөр өөр /өргөх, чирэх, шахах... / байхаас гадна, зарим тусгай төхөөрөмж нь автомашины хөдөлгүүрээс ажилладаг бол зарим нь тухайн төхөөрөмжийг ажиллуулах нэмэгдэл хөдөлгүүр сурилагдсан байдаг. Иймд жишиг нормыг автомашины марк загвараар тогтоох боломжгүй тул шатахуун зарцуулалтын 1 мото цагийн нормыг зарцуулалтын 1 мото цагийн нормыг</p>

			<p>хэрхэн тооцох талаар заавар, зөвлөмж боовсруулан тусгасан.</p> <p>Тусгай тоноглол бүхий автомашиныг 1 мото.цагийн шатахуун зарцуулалтын жишиг нормыг тогтоох зааврыг иргэд, байгууллагын хүсэл байнга ирдэг тул уг нормын төсөлд шинээр нэмж тусгах шаардлагатай гэж үзсэн.</p>
<p>8.</p>	<p>Автомашины шатахуун зарцуулалтын нормыг тооцох заавар</p>	<p>Автомашины шатахуун зарцуулалтын нормыг тооцох зааварт тусгагдсан томъёо, тайлбар, аргачлалыг энгийн хялбар болгох үүднээс "Автомашины шатахуун зарцуулалтын нормыг тооцоолох аргачлал, зөвлөмж, жишээ"-г тус бүрт нь тодорхойлж шинэчлэн боловсруулсан. Өмнөх хувилбараас илүү ойлгомжтой, аливаа байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдийн санхүү, нягтлан бодохын ажилтнууд гарын авлага болгон үргэлжлээр боловсруулагдах</p>	<p>Шатахуун зарцуулалтын жишиг болон үндсэн норм тогтоох аргачлалаас эхлээд төсөлд тусгагдсан шатахуун зарцуулалтын нэмэгдлүүдийн дараалал агуулгаар нэг бүрчлэн аргачлал, зөвлөмж, тайлбар жишээг ойлгомжтой энгийн болгох тал дээр анхааран боловсруулсан болно.</p>
<p>9.</p>	<p>Автомашины эдэлгээний нөөцийн доод хязгаарын жишиг нормыг автомашины марк, загвар бүрээр жагсаалтаар гаргасан. Уг жагсаалтад 620 тээврийн хэрэгсэл багтсан. Автомашины эдэлгээний нөөцийн доод хязгаар, гүйлтийн нормыг тогтооход харгалзах нөхцлүүдийг тусгасан.</p> <p>Автомашины эдэлгээний нөөцийн доод хязгаар, гүйлтийн нормыг тогтооход авто замын нөхцөл, автомашины төрлөөс хамааруулан тооцсон.</p> <p>Авто замын нөхцөл, автомашины төрөл, ачааллаас хамааруулж, 5-25 хувь хүртэл хорогдуулж тооцохоор тогтоосон байна.</p>	<p>Тухайн автомашины үйлдвэрлэгчийн автомашины эдэлгээний гүйлтийг судлан суудлын автомашин, ачааны автомашин, автобус гэсэн ангиллаар, тээврийн хэрэгслийн маркаар жишиг нормыг тооцсон.</p> <p>Автомашины эдэлгээний нөөцийн доод хязгаар, гүйлтийн нормыг тогтооход авто замын нөхцөл, автомашины төрлөөс хамааруулан тооцсон.</p> <p>Авто замын нөхцөл, автомашины төрөл, ачааллаас хамааруулж, 5-25 хувь хүртэл хорогдуулж тооцохоор тогтоосон байна.</p> <p>Автомашины төрөл, ачааллаас хамааруулж автомашины эдэлгээний гүйлтийн нормыг тооцохдоо цагдаагийн байгууллагын тусгай үүрэг чиглэлйн автомашиныг нэмж тусгасан ба хорогдуулах хувийг 20 гэж тооцсон.</p>	<p>Автомашины эдэлгээний нөөцийн доод хязгаар, гүйлтийн нормыг үйлдвэрлэгчээс тогтоосон эдэлгээний нөөцийг шууд мөрдөх бөгөөд манай орны ашиглалтын нөхцөлийг тусган өсгөх буюу бууруулах ямар нэгэн коэффициент байхгүй тул жагсаалтаар гаргах шаардлагагүй гэж үзсэн.</p> <p>Цагдаагийн байгууллагын тусгай үүрэг чиглэлйн автомашинуудын техникийн баримт бичиг, засвар үйлчилгээний түүх, сэлбэг, материалын санхүүгийн баримт бичгийг үндэслэн судалгааны аргаар өөрчлөлтийн хувь хэмжээг тогтоосон.</p>
<p>10.</p>	<p>Резинэн дугуйн эдэлгээний гүйлтийн доод хязгаар буюу гүйлтийн нормыг уур амьсгал, авто замын нөхцлийг харгалзан тогтоосон ашиглалтын бүсээс хамааруулан 10 хувиар хорогдуулан тооцохоор</p>	<p>Резинэн дугуйн эдэлгээний гүйлтийн доод хязгаарын жишиг нормд нэмэлт өөрчлөлт ороогүй. Хэвээр мөрдөнө. Мөн нормд тусгагдаагүй резин дугуйн гүйлтийн нормыг</p>	<p>Цагдаагийн байгууллагын тусгай үүрэг чиглэлйн автомашинуудын техникийн баримт бичиг, засвар үйлчилгээний түүх, сэлбэг, материалын санхүүгийн</p>

	<p>тусгасан. Тээвэрлэлтийн нөхцлөөс хамаарч мөн резин дугуйн эдэлгээний гүйлтийн нормыг 15-30 хүртэлх хувиар хорогдуулан тооцсон байна.</p>	<p>автомашинны резин дугуйн эдэлгээний нөөцийн доод хязгаар буюу гүйлтийн жишиг нормыг үндэслэн өөрсдөө тогтоож мөрдөхөөр зааж өгсөн.</p> <p>Тээвэрлэлтийн нөхцлөөс хамаарч мөн резин дугуйн эдэлгээний гүйлтийн нормыг 15-30 хүртэлх хувиар хорогдуулан тооцох зэрэг ашиглалтын нэмэгдлүүдийг хэвээр үлдээсэн. Цагдаагийн байгууллагын автомашинд ердийн хөрсөн зам болон автозамын сэнгэй хүнд нөхцөлд резин дугуйн эдэлгээний гүйлтийн нормыг 25 хувиар хорогдуулж тооцохоор тусгасан.</p>	<p>баримт бичгийг үндэслэн судалгааны аргаар тогтоосон.</p>
<p>11.</p>	<p>Зай хураагуурын эдэлгээний хугацааны доод хязгаарын жишиг нормыг тогтоохдоо зай хураагуурын эдэлгээний хугацааны доод хязгаарын жишиг нормыг зай хураагуурын төрөл, үйлдвэрлэсэн улсаар ангилан сараар тогтоосон.</p>	<p>Зай хураагуурын эдэлгээний хугацааны доод хязгаарын жишиг нормыг үйлдвэрлэгчээс тогтоосон эдэлгээний хугацааны доод хязгаарыг үндэслэн зай хураагуурын үндсэн нормыг тогтоохоор тусгасан. Ашиглалтын хугацаанд автомашины нэмэгдэл төхөөрөмж хөдөлгүүр унтраасан үед зай хураагуураас тэжээл авч ажиллах нөхцөлд нэмэгдэл төхөөрөмжийн /GPS, дохиолол, тог хувиргагч г.м/ тооноос хамааруулан зай хураагуурын эдэлгээний нормыг 50 хүртэл хувиар бууруулан тооцож болохоор тусгасан.</p>	<p>-</p>
<p>12.</p>	<p>Суудлын автомашин, автобус, ачааны автомашинны үндсэн агрегат, зангилаануудын эдэлгээний нөөцийн доод хязгаарын жишиг нормыг тогтоосон. Үндсэн агрегат, зангилаанд автомашины хөдөлгүүр, авцуулах холбоо, хурдны хайрцаг, хөтлөгч ба урд тэнхлэг, жолооны удирдлага, ачааны автомашинны кабин, суудлын автомашин, автобусны кузов зэргийг багтаасан.</p>	<p>Нэмэлт, өөрчлөлт ороогүй. Ойлгомжтой болгох үүднээс найруулга, хүснэгтийг өөрчилсөн.</p>	<p>-</p>

АВТОТЭЭВРИЙН БОДЛОГЫН ХЭРЭГЖИЛТИЙГ ЗОХИЦУУЛАХ ГАЗАР

ЗАМ, ТЭЭВРИЙН САЛБАРЫН ШИНЖЛЭХ УХААН ТЕХНОЛОГИЙН ЗӨВЛӨЛИЙН ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛ

2018 оны 12 сарын 07 өдөр

Дугаар 03

Улаанбаатар хот

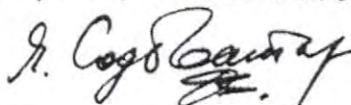
Хуралдаан 2018 оны 12 дугаар сарын 07-ний өдрийн 10.00 цагт Зам, тээврийн хөгжлийн яамны 301 тоот хурлын зааланд болж, Зам, тээврийн хөгжлийн сайдын зөвлөх, уг зөвлөлийн дэд дарга Ц.Цогтбаатар удирдан явуулж, доорх асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэв. Үүнд:

Автомашинь 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахуун зарцуулалтын жишиг нормыг шинэчлэн боловсруулсан судалгааны ажлын эцсийн тайлан

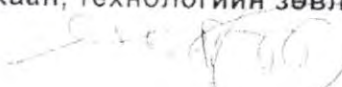
Шийдвэрлэсэн нь:

1. "Автомашинь 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахуун зарцуулалтын жишиг судалгаа"-ны ажлын эцсийн тайланг дэмжив.
2. Зөвлөлийн гишүүдээс гаргасан санал, зөвлөмжийг судалгааны ажлын тайланд тусган Захиалагчид ирүүлэхийг "Зам тээврийн хүрээлэн" НҮТББ /О.Оюунбат/-д даалгав.
3. Шинэчлэн боловсруулсан жишиг нормыг Зам тээврийн хөгжлийн сайдын тушаалаар батлуулж, мөрдүүлэхийг Автотээврийн бодлогын хэрэгжилтийг зохицуулах газар /С.Батболд/-т үүрэг болгов.

Хурлын тэмдэглэлтэй танилцсан:
УИХ-ын гишүүн, Засгийн газрын гишүүн,
Зам, тээврийн хөгжлийн сайд бөгөөд
Шинжлэх ухаан, технологийн зөвлөлийн
дарга

 Я.СОДБААТАР

Хурлын тэмдэглэлтэй танилцсан:
Зам, тээврийн хөгжлийн сайдын Зөвлөх бөгөөд
Шинжлэх ухаан, технологийн зөвлөлийн дэд
дарга

 Ц.ЦОГТБААТАР

Хурлын тэмдэглэл хөтөлсөн:
ЗТХЯ-ны БТГ-ын СНХ-ийн ахлах мэргэжилтэн,
ШУТЗ-ийн нарийн бичгийн дарга,
Доктор /PhD/, Монгол Улсын
Зөвлөх Инженер

 Д.ГЭРЭЛНЯМ